نقشبندیت ئەسەرلەری

Altunoq

مۇندەرىجە

مۇھەررىردىن ..... (1)
شېئىرلار ..... (1)
يۇرتۇمغا خەت ..... (2)
ئۆيگە خەت ..... (3)
ئۆمۈر خاتىرەمدىن ..... (4)
بىلىم ئىشقىدا ..... (11)
باي ئاھىيىسىنىڭ ھەسرەتلىك ساداسى ..... (14)
دۇنياغا بىر نازارەت ..... (16)
ئاخىرقى ئۇتۇق بىزنىڭ ..... (18)
ئۇكام ساڭا ..... (20)
بۇيۇك جۇڭگو ..... (23)
قىزىم يىغلىماڭ! ..... (26)
ئۇنۇتما! ..... (32)
گېزىت ..... (38)
ئوقۇغىلى كەتكەن ئىنىمغا خەت ..... (40)
ئىلىمگە ئىلھام ..... (43)
ئاسارەتتە تۇرۇپ قالغانلارغا خىتاب ..... (45)
ياشلاردىن ئىلتىماس ..... (47)
ئورماندىن گۈلباغ ..... (50)
ئىلىم ئۆگەن ..... (53)
ھەيسىدە كەتكەن دوستۇم ل. مۇتەللىپكە ..... (54)
ئالدىدا ..... (59)

حىنايەتتىن شىكايەت ..... (65)
ۋەتەن قۇربانلىرى خاتىرىسىگە ..... (69)
دوستلىرىمغا ..... (72)
ئويغان ..... (77)
ۋەتەن مۇھەببىتى ..... (80)
فەبرىدىن ئاۋاز ..... (82)
خاتا ..... (86)
غەلەت ..... (88)
جاۋابىم ..... (91)
قارلىقنامە ..... (95)
ئالدىدا ..... (97)
خەت ..... (100)
قەلەمنىڭ توۋىسى ..... (102)
ئايرىلدىم ..... (106)
غەزەل ..... (109)
سەپەردىكى يارىمغا ..... (112)
مەرسىيە ..... (116)
ئالدىدا ..... (122)
رەھبەر خاتىرىسىگە ..... (127)
مەكتەپ ئىلھامى ..... (131)
لەززەت ئالغاندا ..... (133)
بىر دىلبىرىمگە ..... (142)
ئۇسسۇل ..... (146)
قىيىقچى بوۋاي پىك (باللادا) ..... (150)
قىز ..... (157)
مۇھەببەت سەۋداسى ..... (164)
چىقسام ناگاھ ئىشىككە ..... (167)
بەخت توبى ..... (172)

ئالدىدا ..... (174)
مۇھەببەت ئىپادىسى..... (179)
سېغىنىدىم ..... (182)
ئۇچرىشىش ..... (188)
ئۇنتۇلماس كۈن ..... (191)
ئېچىلغاي گۈلۈم..... (194)
ئالەم يولۇچىسىغا ..... (196)
تارىم قىزى ..... (203)
مەن سەن بىلەن ..... (206)
كۆرگەزمىدىن خاتىرە..... (208)
ئايدىڭ كېچە..... (218)
هورۇن بىلەن رەنا..... (220)
بىر نومۇر ..... (222)
كۆرگۈم كېلۈر..... (224)
يېڭى شىنجاڭىم مىنىڭ ..... (227)
يۈرەك سۆزى ..... (228)
بىزنىڭ جەڭچىگە ..... (232)
ئەسلەيمەن..... (235)
تەرجىمىي بەند ..... (237)
داغ قوندۇرمايمەن يۈرۈڭگە ..... (242)
ئۇمىدىم ..... (245)
خوتەن كىشىمىشى ..... (248)
پېقىرنىڭ ئىقرارى ..... (249)
رۇبائىي ۋە پارچىلار..... (252)
مىڭ ئۆي ۋە پەرھاد ـ شىرىن (دىلىتان) ..... (261)
لەيلى ۋە مەجنۇن (ئوپېرادىن پارچە) ..... (345)
چۆچەكلەر ..... (372)
مولا تاپقاق ئاخۇنۇم..... (373)

ئىلان مۇڭگۈزى ..... (399)
شىتىلە بىلەن پىتىلە ..... (431)
زېرەك بىلەن زېرىككەك ..... (437)
دات ..... (445)
ئۈچقان ئادەم ..... (460)
ھۈنەرنىڭ خاسىيىتى ..... (465)

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىنىڭ ئاساسچىلىرىدىن بىرى، داڭلىق شائىر ۋە جامائەت ئەربابى ئارمىيە ئېلى سايرامى 1906 ـ يىلى باي ناھىيىسىنىڭ سايرام يېزىسىدا ئېلى ئاخۇن ئىسملىك مەرىپەتپەرۋەر دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. 1922 ـ يىلدىن 1930 ـ يىلغىچە باي ۋە كۇچا ناھىيىلىرىدىكى مەدرىسىلەردە ئوقۇغان. بۇ مەزگىلدە ئۇنىڭ خەلق قوشاقلىرى شەكلى بىلەن يازغان «بازار ۋە مازار» نامىلىق تۇنجى شېئىرلار توپلىمى قول يازما ھالىتىدە خەلق ئىچىدە تارقالغان. 1930 ـ يىلى شۇ زامانىنىڭ داڭلىق ئىلىم مەركىزى — قەشقەر «خانلىق مەدرىس» گە كىرىپ ئوقۇغان. ئۇ بۇ مەكتەپتە ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى، ئەرەب، پارس تىلى ۋە ئەدەبىياتىنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلىپ ئۆگەنگەن ھەمدە ئۇ «مادارا ئەئزەم» («چوڭ ياراشتۇرۇش») نامىلىق شېئىرلار توپلىمى بىلەن مۇھەببەت تېمىسىدا يېزىلغان «ئەنۋارۇلھۇدا» («ھەقىقەت نۇرلىرى») نامىلىق قەسىدىسىنى مەيدانغا چىقىرىپ، جامائەتچىلىككە تالانتلىق شائىر سۈپىتىدە تونۇلغان.

1933 ـ يىلى قەشقەردە جىن شۇرىنىنىڭ مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى دېھقانلار قوزغىلىڭى پارتلىغاندا ئارمىيە ئېلىمۇ بۇ قوزغىلاڭغا ئاكتىپ قاتناشىپ، بىرقېتىملىق جەڭدە ئېغىر يارىلانغان. دوختۇرخانىدىن چىققاندىن كېيىن يازغان شېئىرلىرىنى «نىمشېھىت» (يېرىم جان) دېگەن ئەدەبىي تەخەللۇسى بىلەن ئېلان قىلغان.

نىمشېھىت ئۆزىنىڭ 43 يىللىق ئىجادىي ھاياتىدا نۇرغۇنلىغان شېئىرلارنى، باللادا، داستان، ئوپېرالارنى يازدى.

شائىر ئازادلىقتىن بۇرۇن يازغان «بىلىم ئىشقىدا»، «بۇيۇك

جۇڭگو»، «قىزىم يىغلىماڭ»، «ئۇنۇتما»، «گىزىت» قاتارلىق شېئىرلىرىدا جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا ۋە فاشىستىك مۇستەبىتچىلىككە قارشى كۈرەش قىلىش روھىنى ھەمدە ۋەتەننى ئۇلۇغلاش ۋە ئۇنىڭدىن پەخىرلىنىش، ئەركىنلىككە تەلپۈنۈش ھېسسىياتىنى مەركەزلىك ھالدا ئىپادىلەپ خەلقنىڭ ئازادلىق ئۈچۈن بولغان كۈرەشلىرىگە ئىلھام بەردى.

ئۇ يەنە ئەسىرلەردىن بۇيان ئۇيغۇر خەلقى ئارىسىدا ئېغىزدىن ئېغىزغا ئۆتۈپ، قەلبىدىن ـ قەلبىگە كۆچۈپ ئۈزۈلمەي داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان «مىڭ ئۆي ۋە پەرھاد ـ شېرىن» توغرىسىدىكى رىۋايەتلەرنى توپلاپ «مىڭ ئۆي ۋە پەرھاد ـ شېرىن» داستانىنى يازدى. بۇ داستان 1945 ـ يىلى «ئاقسۇ گىزىتى»دە ئېلان قىلىنغاندا خەلق ئىچىدە خېلى كۆچلۈك تەسىر قوزغىغانىدى. شائىر داستاننى قايتا ـ قايتا ئىشلەپ ۋە تولۇقلاپ 1948 ـ يىلى ئۆز خىراجىتى بىلەن كىتاب قىلىپ باستۇرغان. «مىڭ ئۆي ۋە پەرھاد ـ شېرىن» داستانى مەزمۇنىنىڭ يېڭى ۋە مول‌لىقى، قۇرۇلمىسىنىڭ ئىخچام ۋە مۇكەممەللىكى، بەدىئىي سەۋىيىسىنىڭ يۇكسەكلىكى، شەكلى ۋە ئۇسلۇبىنىڭ ئۆزگىچىلىكى بىلەن بۇگۈنكى كۈندىمۇ كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلماقتا.

نىمشېھىت ئازادلىقتىن بۇرۇن ئاقسۇدا ئىشلەپ ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىپ يۈرگەن مەزگىلدە «لەيلى ـ مەجنۇن» داستانىنىڭ خەلق ئىچىدىكى بىرنەچچە خىل ۋاريانتلىرىنى توپلاپ، شۇ ئاساستا «لەيلى ـ مەجنۇن» ئوپېراسىنى يېزىپ چىققان ۋە بۇ ئوپېرا سەھنىلەردە ئوينىلىپ تاماشىبىنلارنىڭ قىزىقىشىنى قوزغىغانىدى. ئەپسۇسكى، بۇ ئوپېرانىڭ تولۇق نۇسخىسى «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» نىڭ قالايمىقانچىلىقى ئىچىدە يوقىلىپ كەتكەچكە، نوپلامغا ئوپېرانىڭ پەقەت ئۇچ پەردىسىنىلا كىرگۈزۈشكە مۇيەسسەر بولالىدۇق.

ئازادلىقتىن كېيىن شائىر نىمشېھىت شېئىرىيەتتە ئۆزىگە خاس ئۇسلۇب يارىتىپ، قايناق ھېسسىياتقا، باي پەلسەپىۋى پىكىرگە، ئۆتتەك قىزغىنلىق ۋە ئومىدۋارلىققا تولغان شېئىرلىرى بىلەن كىتابخانلار قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالدى. ئۇنىڭ «ئالدىدا»، «سېغىندىم»، «يۇرەك سۆزى»،

«ئۇسسۇل» ، «تاريم قىزى» قاتارلىق شېئىرلىرى خەلقىمىزنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى ئۇرغۇتۇپ، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرى ئۈچۈن جەڭ دۇمبىقىنى چالدى. ئۇ ئۆزىنىڭ شېئىرلىرىدا ئازاد يېڭى دەۋرنى، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى، ئەمگەكچى خەلقنى كۆيلىدى.

ئازادلىقتىن كېيىن نىمشېھىتنىڭ شېئىر ئىجادىيىتى ئىدىيىۋىلىك ھەم بەدىئىيلىك جەھەتلەردە يېڭى تەرەققىياتقا ئېرىشتى.

ئۇنىڭ كۆپلىگەن شېئىرلىرى خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلىنىپ، «شېئىرىيەت» ، «يەنخي» ، «شىنجاڭ مىللەتلەر ئەدەبىياتى» قاتارلىق ژورناللاردا ئېلان قىلىندى. 1981 ـ يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى خەنزۇچە «نىمشېھىت شېئىرلىرىدىن تاللانما» نى نەشر قىلدى.

نىمشېھىت ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى قىزغىن سۆيەتتى، خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى ئۆز ئىجادىيىتىگە مەنبە قىلاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىجادي ھاياتىدا كۆپلىگەن خەلق قوشاقلىرىنى، خەلق چۆچەكلىرىنى توپلاپ رەتلىگەندى. بىز شائىرنىڭ ئازادلىقتىن بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ئەسەرلىرىنى رەتلەش، تولۇقلاش جەريانىدا ئۇ رەتلەپ نەشرگە تەييارلىغان بىر قىسىم خەلق چۆچەكلىرىنى ئۇنىڭ ئىجادي ئەمگەكلىرى قاتارىدا توپلامغا كىرگۈزدۇق.

ئىشىنىمىزكى، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاتاقلىق شائىرى، جامائەت ئەربابى نىمشېھىتنىڭ ئەسەرلىرى كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشىدۇ.

شبئـــر لا ر

يۇرتۇمغا خەت

مىڭ پىغان ـ يۈزمىڭ پىغان بېشىمغا چۈشتى ئىپتىراق[1]،
ئولتۇرۇپ قان يىغلىسام، بولماس يېتىپ يول كۆپ يىراق.
كۆيدۈرۈپ كۈل قىلدى جانۇ ـ تېنىمنى ئوتلۇق پىراق،
ئەمدى پۈرقەت ئوتىغا كۆيمەككە تاقەت بولدى تاق.

ھەددىدىن ئاشتى سېغىنماق ـ جاندىن ئۆتتى ئىشتىياق،
خانۇ ـ ماندىن ئاجرىغانتىك تەلىپى بولمايدۇ ساق،
ئىككى كۆزنىڭ چەشمىسىدىن ئاقار ھامانۇ قان بۇلاق،
كۆزگە زىنداندەك كۆرىنەر گۈل ـ چىمەنده سايرىماق.

ھەر كىشى ئايرىلمىسۇن، ئەۋلادىدىن ـ ئەلدىن يىراق،
جۇپتى قىل يارەب مۇسەللىم ھەرگىزمۇ قىلما زادى تاق،
«ئاھ! ...» دىدىم مەن دوستلىرىم چۈشتى بېشىمغا ئوت ـ پىراق،
ئەل پىراقۇ، ئەل پىراقۇ، ئەل پىراقۇ، ئەل پىراق.

1929 ـ يىلى مىلادىيە
1347 ـ ھىجرى 2 ـ ئاي، قەشقەر

---

① ئىپتىراق ـ جۇدالىق، ئايرىلىش

ئۆيگە خەت

هەي ئاتام بىرلەن ئانام ئەھۋالىمىز بولدى خاراپ،
كەلسە بايدىن ئەگەر، «كەلدى!» دەپ قولغا قاراپ؛
نە سەۋەبتىن خەت يازمىدىڭلار يا كۆڭۈل ئاغرىقمىدۇر؟!
ياكى قەغەز ئالمىدىڭلار سەككىز - ئون پۇلنى ئايىپ! ...

نە ئۇچۇن خەت يازمىدىڭلار يا كۆڭۈل ئەنسىزمىدۇر؟!
ئەۋەتسىلە بولماسمىدى بىر پارچە خەت هالىم سوراپ.
ياكى مەندەك پەرزەنتلىرىنى ئۇنتۇپمۇ قالدىلىمۇ؟!
نە سەۋەبتىن خەت يازالماي چالدىلا غەمدىن راۋاپ؟!

1929 - يىلى
1347 - سنه هجرى 2 - ئاي، قەشقەر

ئۆمۈرخاتىرەمدىن

دەۋرى ئىلكىدە بۇ جانىم،
بۈلبۈل بىناۋا بولدى.
سەيرى ئەتمەككە بۇ جانىم،
شەيدائى ھاۋا بولدى.

بىرمىڭ ئۈچيۈز ئەللىككە،
قوشتۇق يانا ئىككىنى.
بۇ يىل يۈرتىمىزدا،
چوڭ پۈتمەس بالا بولدى.

قەشقەر يېڭى شەھىرىدە،
دۈشمەن بىلەن جەڭ قىلماق.
باش ۋەكىل نىڭ ① ئەمرى دەپ،
مىلتىقنى ئاتا بولدى.

سوقۇش بولدى ئون ھەپتە،
قانلار ئاقتى ھەر سەپتە.
مەن ئالدىدا ئوڭ سەپتە،
ئەسكەردىن جۈدا بولدى.

---

(1) قەشقەردە قۇرۇلغان يەرلىك ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت رەئىسى شۇنامدا ئاتالغان

يوق بولدى ماڭا سىددىق[1]،
قولۇمدا ئىككى مىلتىق،
گەركەلسە يېقىن دۇشمەن،
كۆكرەكنى يارا بولدى.

جەڭ ئوتى قىزىپ كەتتى،
ئەقلىممۇ ئېزىپ كەتتى،
سوقۇشمۇ؟! تاماشامۇ؟!...
ئىش ئەمدى خاتا بولدى.

پەيشەنبە كۈنى كەچتە،
سائەتمۇ ئىدى بەشتە.
سارالڭ لەڭزىگە ئەگىشتە،
دۇشمىنىم ئاتا بولدى.

تەگكەن ئىدى گەردەندىن،
ئۆتۈپ چىقتى دەندانىدىن[2].
پارچىلىۋەتتى ئىڭىكىمنى،
جاندىن ئايرىلا بولدى.

ئوق تەگدىيۇ ھۇش كەتتى،
دوستلارغا خەۋەر يەتتى،
«ئۆلگەن» دەپ گۇمان ئەتتى،
گۆرگە ئۈزىتا بولدى.

---

① سىددىق ئىشەنچلىك، راستچىل، سەمىمىي، ھەقىقىي دوست
② دەندان چىش

«جېنىڭنى ئالارمەن دەپ»
قابىز[1] كەلدى بىر يانىدىن،
ھەق ئېتىنى «جېنى تۇرسۇن»
دەپ رەھمى نادا بولدى.

ھەقنىڭ يارلىغى يەتتى،
قابىز پەيلىدىن قايتتى،
يېنىمدىكى دوستلارغا،
جېنىمدىن سادا بولدى.

ئەڭ ئاخىرقى ئۆمرۇم دەپ،
(ئىلاللەنى) ياد ئەيلەپ،
خىقىرىغان نەپەس يۇردى،
ئۆلگىنىم خاتا بولدى.

دىللاردىن بولۇپ ۋولقان،
ياسىن پاتىھە قۇرئان،
بېغىشلاپ ماڭا شۇئان،
شەپقەتلەر ياغا بولدى.

دوستلار دىللىرى زارى،
قىنىم توختىماي جارى.
ھەركىمنىڭ سۆيەر يارى،
سۇندا ئايرىلا بولدى.

---

(1) قابىز — قەبرى قىلغۇچى، جان ئالغۇچى، ئەزرائىل

ئاردا هايال ئۆتمەي،
كۆتەردى مالال بولماي،
تېزلىك بىلەن دوختۇرغا،
يەتكۈزۈپ ئادا بولدى.

جېنىم بولدى ژەيرانە،
كەلتۈردى شىپاخانە،
«ھەقنىڭ ئەمرى شۇنداق» دەپ،
سەبرى بىلەن ياتا بولدى.

گەژگەمدىن تەگكەن ئوق،
ئۆڭگەرچەك ئىدى يۈرتۈق،
شۇڭلاشقا بەرگەن سۈ،
كانايدا تۈرا بولدى.

يۈرەك ئۆرتىنىپ پۈتتى،
تەندىن ماغدۇرۇم كەتتى،
ئەجەل شەربىتى ئەمدى،
راستلاردىن داۋا بولدى.

دوختۇرلار بولۇپ ھەيران،
ئىزدىشىپ ئامال ھەريان،
تاپماستىن بىرەر دەرمان،
قارىشىپ تۈرا بولدى.

ئۈمىد ئۈزدىلەر جاندىن،
سۆزلەشمەكتە ھەر ياندىن،
«بىچارىنىڭ تۈپرىقى،
غۇربەتتە قالا بولدى.»

شۇ ئاردا بىر دوختۇر،
كۆپ جىددىي جەھەت ئەيلەپ،
ماشىنىغا سۈت ئېلىپ،
كانايغا قۇيا بولدى.

سۈت بەرگەچ بىرئاز ئارام،
غەم ـ قايغۇ بولدى تامام،
دورا بىلەن شەربەتتىن،
روھىم ياشىرا بولدى.

باغرىم بولدىلەر بەريان[1]،
دەردىم ئىدى يۈز چەندان،
يوق بولغاچ توققۇز دەندان،
چاينىماي يۈتا بولدى.

كۆپ ئاتتى مېنىڭ قانىم،
چىقىپ كەتتى يېرىم جانىم،
ئەمدى: «نىمشىھىت» نامىم،
تارىختا قالا بولدى.

كۈنلەرمۇ ئۆتىۋەردى،
ھەپتىلەر پۈتىۋەردى،
مەن دوختۇردا ياتقاچقا،
ئىككى ئاي راسا بولدى.

سوتۇشمۇ بولىۋەردى،
ئادەملەر ئۆلىۋەردى،

---

[1] بەريان كاۋاپ

كىملەر دوست ۋە كىم دۇشمەن،
بايقىماي ئاتا بولدى.

دۇشمەنلەر بولۇپ بىر ئۆت،
خەلقلەرنى قىلدى نابۇت،
يامۇل ئىچىدە ساۋۇت[1]،
كىمگە پادىشاھ بولدى.

دۇشمەنلەر چىقار ئوقتەك،
ئەسكەرلەر قاچار دۇتتەك،
خالىغانچە خەقلەرنى،
ئايىماي بۇلا بولدى.

يۇرتلارنى قىلىپ ۋەيران،
خەلقلەرنى قىلىپ سەرسان،
مىلىنى بۇلاپ يەكسان،
يېڭى شەھەرگە يانا بولدى.

ئارقىدىن كېلىپ ئەسكەر،
قولىدا قەلەم دەپتەر،
كىم ئاش بەردى، كىم ئات — دەپ
دۇشمەنگە يارا بولدى.

— دۇشمەنگە تەرەپسەن! — دەپ،
— ئات ئۇلاق بېرىپسەن! — دەپ،
— دىنىڭدىن چىقىپسەن! — دەپ،
دارلارغا ئاسا بولدى.

---

① ساۋۇت — ساۋۇت داموللاھاجى باش ۋەكىل

بىرسىدىن بۇلانغانلار،
بىرسىدىن تالانغانلار،
زۇلمىدىن تولا جانلار،
زىنداندا ياتا بولدى.

ھىجىرىيە 1352 ـ يىل، شەئبان ئېيى
1933 ـ يىل، قەشقەر.

بىلىم ئىشقىدا

جاھان رەنالىرى ئىچرە بىلىمدەك بىر گۈزەل يار يوق،
بىلىمدىن ئۆزگە تۇتقان يار، بولۇر ئۇ گاھىدا بار ـ يوق.

قارا قاشلىق تۇلۇن ئايلار ساڭا بىر نەچچە كۈن يولداش،
ئەگەر سەن پۈلدىن ئايرىلساڭ سېنى تاشلايدۇ ھېچ ئار يوق.

كىرىپ نەپسىڭنىڭ كەينىگە، بىلىمدىن ئۆزگە يار تۇتساڭ،
بېشىڭغا چۈشسە بىر كۈنلەر، ئۇ چاغدا سەن كەبى خار يوق.

قۇلاق سالساڭ مۇھەببەت ئەھلىنىڭ پەريادى ـ ئاھىغا،
يۈتۈپ زەرداپ پىراقتىن دات دېمەكتىن باشقىچە زار يوق.

تەيەككۇر ئەيلىسەڭ ئىشقى ئەسەرلەرنى ئوقۇپ ھەردەم،
قاراڭغۇ دەر يورۇق دۇنيانى ھەم ئالەم كەبى تار يوق.

يورۇپ مەنمۇ گۈزەل ئىزلەپ جاھالەتكە ئەسىر بولغان،
ھالاپىق ئالدىدا يۈرسەم، مېنىڭدەك بەلكى ئەغيار يوق.

ھاياتىمغا رەقىبلەر خاتىمە بەرمەكچى بولغاندا
ھىلىپ تەۋبە بولۇپ ئازاد، دېدىم:
ـ بۇ يولدا زىنھار يوق.

پاراغەت ئىستىسىڭ ئەسلا بىلمىدىن ئۆزگە يار تۇتما! . . .
سېنىڭ قەدرىڭنى ساقلاشتا بىلمىدەك ياخشى ھەمكار يوق.

ھاياتلىقتا بىلىم قانداق كىشىنىڭ يولدىشى بولسا،
قەيەرگە بارسا باش قاتماس بىلمىدەك ئاڭا غەمكار يوق.

بىلىمسىز ساق تېنىڭ ھامان مەجرۇھلاردەك ناله ـ پەريادتا،
جاھان ئىچرە بىلىمسىزنىڭ دىلىدەك ئەسكى بىمار يوق.

بىلىمگە ئاشنا بولساڭ ئوقۇش ئىشقىدا بول، بۇلبۇل،
ئۆگەنمەككە مائارىپ باغچىسىدەك ياخشى گۈلزار يوق.

بۇكەڭ دۇنياسىڭ قانداق پۇچمىقىغا باش تىقىپ ياتساڭ،
بىلىم تارتىپ چىقار مەيدانغا ھېچبىر كىمگە ئەخبار يوق.

بىلىم روھى ئوزۇق ئىنسان ھاياتىغا ئەگەر بىلسەڭ،
بىلىمىنىڭ قەدرىنى بىلگەن ئۆلمەس بۇڭا ئىنكار يوق.

چاپان ھۇرمەتلىرى ھېچ چاغ چاپاندىن ئايرىلىپ قالماس،
كېتەر پۇلدىن يىغىلغان ھۇرمىتىڭ پۇل بىرلە ئەسرار يوق.

چاپان بىرلە ئۆزۈڭنى پارقىراتساڭ بىر بويۇقچىسەن،
بىلىم ئەسىرى بۇگۈن سىرلىق چاپانلارغا خېرىدار يوق.

بۇلاردىن قولغا كەلگەن ئابروي جىنلار چۈشى ئوخشاش،
خىيالى بۇ تىلەكتە سېنىڭدەك باخشىغا جىندار يوق.

گۇمان قىلما پەلەكنى ھەر قاچان بەختىڭگە چۆرگىلىمەس،
بۇگۈن باي، ئەتە سەندەك ھېچ گاداي يوق، بەلكى قەرزدار يوق.

بىلىمدىن چەتتە كۆرگەن دۆلەتنىڭ جاننىڭ جاپاسىدۇر،
جاپا قىلماققا جېنىغا بىلىمسىزدەك زور ستەمكار يوق.

بىلىمدىن ھەممە ئىش مەيدانغا چىققان ئەسىردۇر بۇ،
بىلىش لازىم بىلىمسىزلەرگە بۇ ئەسىردە خېرىدار يوق.

بىلىمدىن باشىنىڭ[1] نۇرلانمىسا، كۆڭلۈڭ قاراڭغۇ تۇن،
قۇياش نۇرىغا مۇنكىر[2] شەپەرەڭلەرگە مەدەتكار يوق.

زېمىننى توپ قىلىپ ئويناشنى سەن چاخچاق گۇمان قىلما!...
ھەقىقەتتۇر بۇگۇن ھەر ئىش، كەمەك[3] تەك جادۇ ـ ھەييار يوق.

ئەجدىلەنمە بۇلار كۆڭلى بىلىم نۇرىدا نۇرلانغان،
شونىڭچۇن كۆكتە، سۇدا، تاغ، دېڭىزدا يۇرسە دىشۋار يوق.

بىلىمدىن تاغنى باغ قىلىشتا ھېچقانداق جاپا كۆرمەس،
ھەسرەتتىن قان يۇتاردا نادان كىشىلەردەك جاپاكار يوق.

جاھىللار كۆڭلى تۇن ئوخشاش، ئۇنى پەرق ئەتكىلى بولماس،
قارا تۇنگە شەپەرەڭدىن بۇلەك ئەسلا تەلەپكار يوق.

ئۇزۇڭ ھەم «نىمشىھىت» بۇ پىكرىڭنىڭ تەستىقى بول قۇربان،
بىلىمدىن يۇز ئۇرىگەنلەردەك قاتتىق گۇناھكار يوق.

1936 ـ يىل فېۋرال، باي

---

(1) باشىنىڭ ـ ئىچكى دۇنيايىڭ.
(2) مۇنكىر ـ بۇ يەردە ئۇچ قارشى، دېگەن مەنىدە.
(3) كەمەك ـ قەدىمكى ئىران شاھلىرىدىن جەمشىتنىڭ ھەييارى.

باي ناهيىسىنىڭ هەسرەتلىك ساداسى

كەل ئەي بادى سابا ① ئەرزىمنى ئاڭلا! بىناۋا بايمەن،
نىتەي هەسرەت بىلەن قان يىغلىماققا مۇپتىلا بايمەن.

بۇ ۋەتەن تۆپرىقىدا مەنمۇ بىر كىشىلىك ئورۇن ئالغاچ،
تاۋارىخ سەھىپىسىگە يېزىلىشقا ئاشنا بايمەن.

دەرىخا دەردۇ هالىم سورىغىلى هېچبىر كىشىم يوقتۇر،
ئېنىكچۇن هېچبىر گېزىتىلەردە ئېتىم يوق، بىۋاپا بايمەن.

هەمىشە خىزمىتىم كۆپكە يېتىشلىك، ئات كۆتەرگەنمەن،
يېرىدىن، ئۆيىدىن ئايرىلغان يېتىملەرگە ئاتا بايمەن.

تېخى هەر نەۋئى مەدەنگە مېنىڭ قۇچاقلىرىم تولغان،
زېمىن ۋە تاغۇ ـ سۇلەر كەڭرىلىكتە پۇر باها بايمەن.

تاپاخور②ئەيلىمەككە مەندە ئوتتۇز جايدا مەكتەپ بار،
ماۋارىپقا ئىئانە ئەيلىگەن، كۆندە راسا بايمەن.

ئېچىلدى مەندىمۇ دارىلمۇئەللىم ئىككى يېرىم ئاي،
قىرىق بەش تەن مۇئەللىمنى قىلغان ئەلگە ئاتا بايمەن.

---

① بادى سابا سۇيىق شامىلى، سەھەر شامىلى
② تاپاخور پەخىرلىنىش ـ پەخىرلەنمەك.

ئوقۇشقا يارده‌م ئه‌يله‌پ چىقاردىم نه‌چچه مىليون پۇل،
گېزىتكه يازدۇرالماستىن ئۆتۈپ كه‌تكه‌ن خاپا بايمه‌ن.

ئىئانه پۇللىرىمنىڭ كۆپره‌كى ئالتۇن ـ كۈمۈش پۇلدۇر،
بۇ پۇللار ناملىنى هىچ كۆرمه‌يىن، كۆڭلۈم قارا[1] بايمه‌ن.

گېزىتته نه‌شرى ئه‌تمه‌كتىن جاهانغا پاش ئه‌مه‌س مه‌قسه‌ت،
ۋه‌لېكىن ئه‌ل قاتارىدا ئېتىم يوق بىئاتا بايمه‌ن.

ماڭا «شىنجاڭ»، «يېڭى هايات»، «ئىلى»، «چۆچه‌ك خه‌ۋه‌رلىرى»
يه‌نه «ئاقسۇ ئۇچۇرى»[2]دا ئورۇن يوق به‌ك خاپا بايمه‌ن.

سه‌ۋه‌ب كىمدىن، قه‌يه‌ردىن ماڭا هېچكىم بىر ئورۇن به‌رمه‌س،
ئېنىڭچۇن ئۇيقىدىن بېشىم كۆته‌رمه‌ستىن ياتا بايمه‌ن.

1936 ـ يىل ئىيۇل، باي

---

① قارا بۇ به‌رده گۈمان مه‌نىسىده ئىلىنغان
② قوش تىرناق ئىچىدىكىلىرى شىنجاڭ هه‌م شۇ چاغدىكى ۋىلايه‌تله‌رنىڭ گېزىتلىرىنىڭ ناملىرى

دۇنياغا بىر نازارەت

قىلسام تۇرۇپ ئورنۇمدىن،
دۇنياغا بىر نازارەت.
ھەردەم ئۆتۈپ تۇرىدۇ،
نەچچە تۇرلۇك ئالامەت.

يەئنى جاھانگىر جاللات،
ھەر يەرگە كۆزلىرىنى،
چەكچەيتىشىپ ئالايتىپ،
تۇرغان ئىمىش بۇ سائەت.

شۇ جۇملىدىن ياپونلار،
ئوتلۇق زەھەر قولىنى.
جۇڭگوغا سوزغىنىدا،
بولدى ئەجەپ قاباھەت.

بۇ ئىش شۇم ياپونىنىڭ،
كۆرسەتتى ئىنقىرازىنى.
بۇ ئىشقا ئەجەپلەنمە،
يېقىن ئاڭا قىيامەت.

دىمەك ئاڭلا! بۇرادەر،
خەلق ماقال سۆزىنى.

تەمسىل ئوچۇن ئىشلەتكەن،
باردۇر بۇندا پاساھەت.

يەنىي ئەگەردە چاشقان،
ئۆلمەكنى ئارزۇ قىلسا
چىشلەپ مۇشۇك قۇيرىسىن،
تارتىشنى قىلار ئادەت.

تەھقىق يايۇن جاھانگىر،
بۇ سۆزگە بولدى تەمسىل،
دۇنيادا كۆن كۆرۈشكە،
ئەمدى قىلالماس تاقەت.

ئوتدى تىغىدا يانقان،
جۇدۇپ جاناپلىرىمى،
كۆردۈڭمۇ ئەي جاھانگىر،
بەردىمۇ ساڭا راھەت؟!...

1939 - يىل، ئاقسۇ

ئاخىرقى ئۇتۇق بىزنىڭ!

مەملىكىتىمىز ئازادلىقىنى قولغا ئېلىشقا،
ساغلام، باتۇر ئوغۇل ـ قىزىمىز راسا نىرىشتى.

باسقۇنچى، مىللىتارىست ياپون سامۇرايلىرى،
تەڭ كېلەلمەي قۇيرۇق تىكىپ تازا قېچىشتى.

خائىن ـ سانقۇن ۋاڭ جىڭۋېيدەك دۇشمەن كۆچىكى،
ئۇلۇغ ۋەتەن نومۇسىنى ساتماق بولۇشتى.

كىملەر كىرەر ئارقىسىغا ئۇ قارا يۈزىنىڭ،
يالغۇز ئۆزى دۇشمەنگە تىزىنى پۈكتى.

جۇڭگودا ئۇنداق سانقۇنغا ھەرگىز ئورۇن يوق،
جۇڭخۇا خەلقى بىرلىك سەپكە گاڭدەك ئۇيۇشتى.

قورقمايمىز بىز دۇشمەنلەرنىڭ ياۋۇز ئوقىدىن،
پولات مۇسكۇل جەڭچى باللا ئالغا بېسىشتى.

ئالدىنقى سەپ مەيدانىدىكى قەھرىمانلارنىڭ،
قېلىچ، مىلتىق قوللىرىدا جەڭگە كىرىشتى.

خوتۇن ـ قىزلار قوللىرىدا ئەرلەرگە ئوزۇق،
يەتكۈزۈشۈپ ھەممە سەپتە مەددەت بېرىشتى.

«ئازادلىق!» دەپ جۇشقۇن قىزلار ئەرلەر بىلەن تەڭ،
دۇشمەنلەرنى ئۆز گۆرىگە تەڭ ئىتتىرىشتى.

تۆت يۈز ئەللىك مىليون ئەلنىڭ بىرلىك سېپى،
ئازاد ۋەتەن قۇرۇش ئۈچۈن قولمۇ قويۇشتى.

يۈزلەپ ـ مىڭلاپ جەڭگە چىقسا ياپون ئەسكىرى،
«چاشقان تۆشۈكى ساراي» بولۇپ جاننى بېرىشتى.

ھارماي ـ تالماي يارەم قىلدى دوستىمىز سوۋېت،
بۇ يارەمگە جۇڭگو خەلقى رەھمەت ئېيتىشتى.

كۆچىمىز ئاشتى تەجرىبە بىلەن ئۈچ يىل ئىچىدە،
ئارقا سەپىنىڭ يارىدىمگە ئۇلار ئېرىشتى.

ھارام تۇرمۇش، قۇللۇقنى بىلمەيمىز بىزلەر،
شۇڭلاشقا ھەممە بىردەك جاننى تىكىشتى.

قانخور ياپون فاشىستلارنىڭ ئالۋاستىلىرى،
«ئۈچ ھەپتىلىك مۆلچەر»نى دالۋاي قىلىشتى.

ئۈچ يىلنى زەپەر بىلەن ئۆتكۈزدۇق بىزلەر،
ۋەھشى دۇشمەن قۇتۇلغۇسىز ھالغا چۈشۈشتى.

بۇ ئۈچ يىللىق غەلىبىنى كۆرگەن خەلقلەر،
ئاخىرقى ئۇتۇق بىرىنگكى، دەپ جەزمى قىلىشتى.

1940ـ يىل 1ـ ئاۋغۇست، ئاقسو.

ئۇكام ساڭا!

سالام يوللاي ۋەتەن ئۇچۇن جان كۆيدۈرۈپ،
ئىشلەۋاتقان قىزغىن روھلۇق ئۇكام ساڭا!

چىن كۆڭۈلدىن بەلنى باغلاپ خەلق ئۈچۈن،
تىنماي ئىشلە نىشانسىزلىق ھارام ساڭا!

شەخسىي ئىشىڭ ۋەتەن ـ ئەلگە بېغىشلانسۇن،
پەن ـ مەرىپەت ئىشلىرىگە قىل جان پىدا!...

ئېغىرچىلىق ـ قىيىنچىلىق تالدۇرمىسۇن،
ھاردىم دېيىش زور ئېيىپتۇر ئۇكام ساڭا!

خەلقىمىزنىڭ كۈتكىنىنى ئادا قىلىش،
ئىجاد قىلىش، مېھنەت قىلىش قەرزدۇر ساڭا!

ئەۋلادلارغا نەمۇنىلەر قالدۇرۇشقا،
ئۆمۈرىۋىي ئىشلىگىنىڭ راھەت ساڭا!

ھەركىم ئەگەر ئىستىقبالغا سېلىپ نەزەر،
ئىش باشلىسا ئۇ، بولغۇسى ئۇستاز ساڭا!

ئوتلۇق يۈرەك قەلبىڭ تازا بولسۇن ھامان،
ۋىژدانلىق ئەر مەزلۇم ئەلگە چوڭ بىر پانا!...

كېلەچەكنىڭ مېھمانلىرى ئەستە بولسۇن،
قالدۇرغىنىڭ ئۇلار ئۈچۈن ئارتسۇن يانا!

ئاناڭمۇ ھەم ساڭا بەرگەن سۈتلىرىگە،
رازى بولسۇن كۆتكىنىدەك ئىشلە ئۇكا!

خۇشال بولسۇن سېنىڭ ئۆسكەن ئايماقلىرىڭ،
ۋەزىپەڭنى جان كۆيدۈرۈپ قىلغىن ئادا.

تەكەببۇرلۇق، ئىككى يۈزلۈك، يالغانچىلىق،
مەغرۇرلۇقنى سەن ئۆزۈڭگە ھېچ يولاتما!

قىزغىن روھلۇق، ئۆتكۈر كۆزلۈك، چىداملىق بول،
ئۇنۇتمىغىن ئەلنى دائىم ئەستە ساقلا!

بۇ سۆزۈمنى ئىش يۈزىدە كۆرسىتىشتە،
«سۆزى باغدا، ئىشى تاغدا» بولۇپ قالما!

كونا تۈرمۈش ئادەتىنى ئارزۇ قىلغان،
قۇرۇق مېڭە جاھىللارغا ئۇرغىن پەشۋا!

گۈللەپ ئۆتسۇن يۈرتىمىزدا مەدەنىيەت،
قانلار يۈتسۇن كۆرەلمەسلە ھەم ئىپلاسلا!

ئارزۇلارنى كۆڭۈل قويۇپ ئىشلىگەندە،
قەتئىي بولۇڭ كۈچلۈك بىلەك سىزدەك ياشلا!

بۇگۈن سېنىڭ بۇ شەرەپلىك خىزمەتلەرنى،
ئۆتەش ۋاقتىڭ سۈسلۇق قىلما سەن بۇ يولدا.

خەلق ئۆچۈن ئىشلەيدىغان يارانلارغا،
ئىلھام بولسۇن ئىلتىماسىم ئۆز ۋاقتىدا.

سىزىلسە ئەگەر خەلق ھاياتىنى قىرقىغۇچى،
يوقۇتۇشقا بىر مىنۇتمۇ سۈسلۇق قىلما!

يالغۇز ئەگەر نۇرغۇن دۈشمەن ئارا كىرسەڭ،
بومبا بولۇپ پارتلا ئۇنى تىتىپ تاشلا!...

قايناپ تۇرسۇن قىزىق قېنىڭ ۋولقانلاردەك،
پۇرسەت بەرمە ئالدامچىغا ئىنىم ئەسلا!

ئۆگىنىشتە تىرىشچانلىق يولۇڭ بولسۇن،
يەنچىپ تاشلا ئەگەر يولۇقسا توسالغۇلا!

چىلىش ـ كۈرەش مەيدانىدا جەۋلان قىلغىن،
ئارتتا قالغان ئوغلانلارنى ئالغا باشلا!

سۇ مەقسەتتە ئىشلەيدىغان بارلىق ئوكام،
نىمشىھىتىڭ تىلىكى شۇ بىسىڭ ئالغا!..

1941ـ يىل 23ـ ئاۋغۇست، ئاقسۇ

بۇيۇك جۇڭگو

بۇيۇك جۇڭگو سېنىڭ بەش مىڭ يىللىق ئۇزۇن تارىخىڭ بار،
كۈموش سۈلار، ئالتۇن تاغلار سانسىز ئورمان باغلىرىڭ بار.
تۇرلۇك مەدەن، نېفىت، كۆمۈر ھېچ تۈگىمەس بايلىقىڭ بار،
يەر شارىنى تويغۇزغىدەك كەڭرى مۇنبەت تۈپرىقىڭ بار.

خۇاڭخې دەريا، جۇجياڭ بىلەن ياڭزىجياڭنىڭ شەربەت سۈيى،
تامچە ئىچسە كەتمەس ئۇنىڭ لەززەتلىرى ئۆمۈربويى.
جانغا راھەت، تەنگە قۇۋۋەت خېيلۇڭجياڭنىڭ تاتلىق سۈيى،
خەلقىڭ ئۈچۈن ئابى ھايات — ئېقىن دەريا سۈلىرىڭ بار.

گەر تەۋرەنسە تاغنى يۆتكەپ باشقا جايغا تاغ قىلغۇدەك،
سۈيى ئۇلۇغ دەريالارنى توسوپ ـ ئېتىپ توختاتقۇدەك.
يەردە يۈرۈپ، سۈدا ئۈزۈپ، كۆكتە ئۇچۇپ نام ئالغۇدەك،
باتۇر يۈرەك تۆت يۈز ئەللىك مىليون نوپۇس ئەللىرىڭ بار.

ئويناقلىشىپ يايراپ يۈرگەن تاغلىرىڭدا كېيىكلىرىڭ،
سېنى كۈيلەپ سايراپ تۇرغان چىمەنلىكتە بۈلبۈللىرىڭ.
ئازاد ـ ئەركىن ئۇزۇپ يۈرگەن سۈدا ئالتۇن بېلىقلىرىڭ،
مىليون سىرلار يوشۇرۇنغان قاتلام ـ قاتلام جايلىرىڭ بار.

بۇنى كۈرۈپ چىدىيالماستىن كۆپتىن بېرى تەييارلىنىپ،
بار ـ يوقىنى راسخوت قىلىپ قول ـ پۇتقىچە قوراللىنىپ.

غالجىرلىغان پەيلى بۇزۇق يىرتقۇچلىرى راست تاللىنىپ،
ئۆزىنى ئاتتى لۇگۇچياۋغا شۇم ئاياقلىق ياپون پاكار.

شۇنىڭ بىلەن سۇزۇك ھاۋا ـ يورۇقلىقنى باستى تۇمان ،
بۇلاپ ـ تالاپ، قىرىپ ـ چېپىپ سۇ ئورنىغا ئېقىتتى قان.
شۇنداق بىر ئاز ئىلگىرلىدى دەسلىپىدە قارا بوران،
ۋاقتىنچىلىك بىر قانچە جاي توردا بولۇپ قالدى شىكار.

دۇشمىنىڭگە يول قويۇشتى ساڭا ئۆگەي ساقلاندىلا،
يۇزۇڭگە داغ ئورنۇتۇشتى ۋەھشىلەرچە شۇئاندىلا.
ئادەم سۇرەت چېقىر كۆزلۈك، سىرىق كۆينەك ئاپەت ـ بالا،
ئىنسانلارنى ھايۋانلاردەك قوللاشتۇرۇش مەقسىتى بار.

بوش كەتمىدى كۆكنى يىرىپ لۇگۇچياۋدا ئېتىلغان توپ،
سەندىن بۇيرۇق بولدى بىزگە:
— قارشى تۇرغىن، قوزغالغىن قوپ!
قانغا قان، جانغا جان تۇر ئورنىڭدىن! بولۇپ توپ ـ توپ!
ھەممە بىردەك قوزغال قارشى، تاغنى تەۋرەت ھەم كۆكنى يار!

دەرھال كۆرەش باشلىدۇق بىز، دۇشمىنىڭگە قارشى تۇرۇپ،
ئازادلىق دەپ پۈتۈن خەلقنى بىر نىيەتكە ئۇيۇشتۇرۇپ.
ئالدىنقى سەپ، ئارقا سەپتە گاڭ ـ پولاتتەك قورغان قۇرۇپ،
دۇشمىنىڭنى گۈم قىلىشقا قەتئىي كۆرەش ۋەدىمىز بار.

سۇندۇرالماس كۆچىمىزنى شەرقنىڭ ياۋۇز چايانلىرى،
تىز پۈكمەيمىز قانچە بولسا زەھەرلەشكەن پىلانلىرى.
تېخى مەھكەم بىرلەشتۇردى بىزنى ئۇنىڭ زىيانلىرى،
بىز بېكىمىز بۇ كۆرەشتە خەلق كوچى ـ بۇلەنچى بار.

خەلقىمىزنىڭ قانلىرىنى ۋەھشىلەرچە ئېقىتىسىمۇ،
گۈزەل ئاۋات شەھەرلەرنى بومبا بىلەن يەقتىسىمۇ.
يەر ـ ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىپ، زەھەر تەمىن تېتىتىسىمۇ،
پەقەت گەپ بىر، باش ئەگمەيمىز بىزدە بۇيۇك ئىشەنچ بار.

شۇ نىيەتتە، شۇ كۈرەشتە ئالتى يىلغا قەدەم باستۇق،
كۈرەش قىلىپ، غالىبىيەت مەنزىلىگە يېقىنلاشتۇق.
چىداملىق روھ، غەيرەت بىلەن تۇنقۇنلۇقتىن يىراقلاشتۇق،
يېڭىپ چىقىش ئۈچۈن بىزدە قەتئىي تۇلۇق ئىشەنچ بار.

1942 ـ يىل مايى، ئاقسۇ

قىزىم يىغلىماڭ!...[1]

قىزىم بۇچاغ يىغلايدىغان زامان ئەمەس،
قىز يىغلىسۇن، ئوغۇل كۆلسۇن ھېچكىم دېمەس.

ئۇگەپ كەتكەن يىغلايدىغان قارا يىللار،
شەپقەت تۇزىتى تېتىمىغان تۇزسىز دىللار.

دەۋۋەقە ئۇ چاغدىكى توزاقچىلار،
قىزغا قىيىن، ئۆزىگە ئويۇن مازاقچىلار.

خوتۇن ـ قىزنى ئۇ بىھايا «قانۇن» بىلەن،
يىغلىتاتتى ئۆيدە، تاپقان «زاكۇن» بىلەن.

ئوغۇللارغا: «ئېزىش» يولىنى ئۆگىتەتتى،
تاپتىن چىقسا، خەۋپلىك نىشان كۆرسىتەتتى.

قىزىم سىزدەك ئاياللارنىڭ دەردىمۇ ھەم،
يالغۇز ئانا ئۈستىگە جىق يۈكلەيتتى غەم.

---

(1) 30 ـ يىللاردا ئىلغار ۋە ئىنسانپەرۋەرلىك ھەرىكەتلىرىنىڭ تۈرتكىسى ھەم تەسىرى ئارقىسىدا رايونىمىزدا، ئاياللار ئەركىنلىكى، نىكاھ ئەركىنلىكى قاتارلىق ھەرىكەتلەر بىلەن بىللە خوتۇن ـ قىزلارغا زامانىۋى پەننى مەكتەپلەرنىڭمۇ ئىشىكى ئېچىلىشقا باشلىنىپ ئىدى. شائىر بۇ شېئىرىدا ئوقۇش يېشىدىكى قىزلارنى يۇرتىتتى قولدىن بەرمەي تىرىشىپ بىلىم ئېلىشقا، كونىلىقنى تاشلاپ جەمئىيەتتە ئۆزىنىڭ رولىنى ئاڭلىق ھالدا جارى قىلىشقا ئۇندەيدۇ.

ئېغىر تۇرمۇش ئاستىدىكى قىز ـ ئوغۇللار،
ئۇلاق بېقىش، تېزەك تېرىش، ئىش بىلەنلا!

مەشغۇللىنىپ مەكتەپ يۈزىن كۆرمەس ئىدى،
تۇرمۇش خەۋپى ئۇنى خۇشال قىلماس ئىدى.

ئانا سۈتى تېخى تەنگە سىڭمەستىنلا،
يېشى ئۇنىڭ ئون ئۈچلەرگە يەتمەستىنلا.

«تۇھمەت يېشى» بىر ـ ئىككىنى قوشار ئىدى،
تار قەپەزگە ئۇ قىز دەرھال چۈشەر ئىدى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ قىز باغدىن ـ باغقا قاچقان،
بەزىلىرى جاندىن تويۇپ تاغقا قاچقان.

ياكى ئانا قىزغا بىرئاز رەھمى قىلغاي!...
ياكى ئانا بېرىپ ئۇنىڭ ھالىنى سورىغاي!...

ياكى يىگىت دىلىنى بىرئاز يۈمشاتسىچۇ؟!
ياكى «قانۇن» ئۈندا بىرئاز يول تاپسىچۇ؟!

ئالغان يىگىت پۇل خەجلىگەن، قىلمايدۇ ھەم
يۈرت ـ مەھەللە توي ئويىنىغان ئۇرمايدۇ دەم.

قانداق قىلسۇن تۇت تەرەپكە باشنى ئۇروپ،
تىنماي يىغلار يۈرەك ـ باغرى قانغا توئۇپ.

ئاسمان ئېگىز، يەر ئۇنىڭغا قاتتىق كەلگەن،
چىداس بەرسە جان ئۇنىڭغا تاتلىق كەلگەن.

بەزىلىرى ئاخىر جاندىن تويار ئىدى،
ناھەقتىنلا سىرتماق سېلىپ ئۆلەر ئىدى.

ياكى دەريا، كۆل قۇدۇققا ئۆزىن تاشلار،
خەنجەر ئېلىپ ... ئۇچەي باغرىن چۈۋۈپ تاشلار.

ھەي بولمىغۇر كۆپ ئۇچرايتتى ئەھۋال بۇنداق،
كىم غەم يېسۇن؟! جاۋاب ئاسان «تەقدىر شۇنداق!...»

*　　*　　*

تۇققان ئانا قىز كەلگۈسىنى بىلەر ئىدى،
قىزىغا «بەخت» خۇدايىمدىن تىلەر ئىدى.

— كۆپ پۇلى بار بايغا نېسىپ ئەيلىگەي، — دەر،
— قىيىنچىلىق تۇرمۇشنى ھېچ كۆرمىگەي! — دەر.

— تويلىقىغا كەلگەي نەچچە كالا — مالدىن،
بەتىنكەيۇ، دۇخاۋا ھەم بورتىمە شالدىن.

دۆلەت ـ راھەت كۆرۈپ ئۇنىڭ كۆزى تويغاي،
ئىچكىرى ئۆينىڭ تۆرىگىلا «خېنىم» بولغاي.

رەنجى ـ غەم، دەرد ـ ئەلەمنى ھېچ كۆرمىگەي،
يېمەك ـ ئىچمەكتىن باشقىنى ھېچ بىلمىگەي.

نېسىپ بولسۇن، ئالتۇن ساپاق، ئالتۇن ئۆزۈك،
دوپپا قاداق بىلىكىگە قوش بىلەيزۈك.

غۇلاچ تاتما، گۈيەك ئاسقان چۈمبەل بىلەن،
سۆسەر تۇماق، ئەتلەس كۆينەك، تامبال بىلەن.

ئۆمرى ئىچرە تاشقىرىغا بىر بار چىقسا.
دوست ـ دۇشمەننىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتسە توغرا.

قالماس ئىدى شۇ دۇنيادا بىزدە ئارمان،
نېسىپ ئەتسۇن بۇ تىلەكنى ئىگەم راخمان.

ئەقدىر يەنە بۇ ئۇمىدنى يوق قىلىدۇ،
كىمگە نېسىپ بولۇشىنى كىم بىلىدۇ؟!...

ئالغان يىگىت بىر تەرەپكە كېتەرمىكىن؟!...
قېينانىدىن ئازار ـ كۆلپەت يېتەرمىكىن؟!...

ئۇچ خوتۇنلۇق ئەرگە تېگىپ قالمىغىدى؟!...
گۈلدەك يۈزى خازان بولۇپ سولمىغىدى؟!...

بۇنداق ئويلاپ مېھرىبان ئانا ئېغىر غەمدە،
چوڭقۇر خىيال باسقان ئۇنى ھەر قەدەمدە.

گاھى ئەدىبىر ئۇنى كۆككە ئۇلاشتۇرغان،
ئەقدىر ئۇنى غەم چۆلىگە ئۇلاقتۇرغان.

ھېچبىر ۋاقىت بىر ئۇمىدتە تۇرالمايدۇ،
ياكى ئويلاپ بىرەر يولنى تاپالمايدۇ.

باي ـ غوجامدىن ئۇنىڭ كۆڭلى خارلىنىدۇ،
يوقسۇللۇقتىن دىلى تېخى زارلىنىدۇ.

قىزىم ئەمدى ئۇنداق زامان يىراقلاشتى،
خەلق ئويغىنىپ ئاڭ سېزىمى تۇراقلاشتى.

ئاڭلىغانسەن بۇندىن توققۇز يىللار بۇرۇن،
يېڭى ھايات ئۆلكىمىزدە ئالدى ئورۇن.

شۇندىن بۇيان يۇقىرىقىدەك دەھشەت زامان،
گۇمران بولدى زەربە يېدى جۇت ـ شۇئىرغان.

كۆرگەنسەن ئۆي يېنىدا چىغىر يولنى،
چوڭ قەدەملەپ ئۆتىۋاتقان قىز ـ ئوغۇلنى.

گۈس ـ گۈس چامداپ ماڭغىنىغا قارىغانسەن،
«قەيەرلەرگە بارىدۇ؟!» دەپ سورىغانسەن.

«ئوقۇش ئۈچۈن بارىدۇ» قىزىم ئاڭلا!...
جەمئىيەتنى گۈللىتىدۇ بۇگۈن تاڭلا...

شۇنىڭ ئۈچۈن غەم قىلمىڭىز ھالىڭىزغا،
بەخت ئىشىكى ئوچۇق سىزدەك مىليون قىزغا.

ئۈيدە گاھى بۇندىن سۆزلەر قىلىشقاندۇ؟...
«قىز ـ ئايالنىڭ بەختى بۇ!...» دەپ ئېيتىشقاندۇ

لېكىن نەدىن كەلگىنىنى ئېيتتىممىكىن؟
بۇ تۇرمۇشنىڭ قىممىتىگە يەتتىممىكىن؟...

بىلىڭ بۇ ئىش ئىنقىلابنىڭ مۇنىسىدۇر،
سىز، بىز ئۈچۈن ھاياتلىقنىڭ جىلۋىسىدۇر.

سىز غەم يېمەڭ ھېچبىر ۋاقىت يېتىم ئەمەس،
بۇيۇك ۋەتەن پەرزەنتىنى يېتىم دېمەس.

ئۆزىڭىزنى دەۋرى بالىسى — بەختلىك بىلىڭ!...
بۇ ۋاقىتتا بىكارلىقنى ھارام قىلىڭ!...

ئېغىز گەپكە كەلگەن ھامان ئۇقۇڭ قىزىم،
يۇكسىلىشىڭ ساھەسىدە بىسىڭ ئىزىم.

ئالغا ئاتلاڭ بەلكى بىزدىن نەچچە چەندان[1]،
دەشت ـ بىنەملەر بولۇپ كەتسۇن كۆكۈل مەيدان.

تۇپتۇرلەنسۇن ئېتىزلىقلار ـ ئەگرى قىرلار،
گۈلدۈرلىسۇن ئېتىزلاردا تراكتورلار.

بۇ ھەدىيە ئۆلكە چېچەك ـ مۇنچاقلىرى،
قوبۇل قىلىڭ بارلىق مىللەت قىزچاقلىرى.

1943ـ يىل فېۋرال، ئاقسۇ

---

① چەندان ھەسسە

ئۇنۇتما!...

دوستۇم ئون يىل بۇرۇنقى،
كۆنلىرىڭنى ئۇنۇتما!
ئاڭ ئانقىچە يىغلىغان،
تۇنلىرىڭنى ئۇنۇتما!

مۇستەبىتلەر ئالدىدا،
ئىتتىن بەتەر خار ئىدىڭ.
ھەقسىز ئىشلەش يېرىدە،
كېچە ـ كۈندۈز ھار ئىدىڭ.

كۈنلەر بويى ئاچ يۈرۈپ،
پارچە نانغا زار ئىدىڭ.
قايناقسۇمۇ كۆرمىگەن،
چاغلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئوقۇش يېشى ۋاقتىدا،
قىمارۋازغا قېتىلغان.
ئۇتتۇرغاننى تۆلىيەلمەي،
ئات ـ كالىدەك سېتىلغان.

گۇناھسىزلىق «گۇناھ!» دەپ،
ناھەقتىنلا ئېتىلغان.

ئېچىلمىغان غۇنچىدەك،
باللىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئېسىڭدىدۇر بۇرادەر،
تۇتقۇنلىقتا تۇرغۇنۇڭ.
تولا يىغلاپ «ئاھ!...» ئۇرۇپ،
چاچ ـ ساقالنى يۇلغۇنۇڭ.

كېچىپ بۇنداق ھاياتتىن،
تىرىك گۆردە بولغۇنۇڭ.
قولۇڭ ئارىقا باغلانغان
داغلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ئۇ كۈنلەردە، دەر ئىدى:
«ئالۋاڭ دېگەن گالۋاڭغا!»
يېتىشمەيتتى ئون توخاڭ،
بىر توخۇملۇق ئالۋاڭغا.

رەھىم ـ شەپقەت قىلمايتتى،
ئاچ ـ يالىڭاچ قالغانغا.
دەرمانى يوق دەردلەرگە،
پاتقىنىڭنى ئۇنۇتما!

قارا كۈنلەر يۈرەكنى،
زەردىپ قىلىپ ئېقىتقان.
«خوش تەخسىر!» دىن چىقىسلا،
قامچىدىن قان تېمىتقان.

مۇجۇپ زەھەر چاڭگاللار،
ئىككى پۈكلەپ يىقىتقان.

تىرىك تاپقا كىيدۈرگەن،
تونلىرىڭنى ئۇنۇتما!

دۇەيلىشىپ تۈرۈشقان،
چاققان زەھەر چايانەك.
شۇنىڭ ئۈچۈن چىرايلار،
بولۇپ قالغان سامانەك.

بىر ئاز پۇرسەت تېپىلسا،
يېتىپ ئېلىش ھايانەك.
ساق تېنىڭنى «كېسەل!» دەپ،
يانقىنىڭنى ئۇنۇتما!...

غەم يۈكلىرى ئاستىدا،
بولغان بېلىڭ ئىككى مۈك.
تەييار ئىدى رۇسلانساڭ،
ئىككى پۇتقا بىر ئۆتۈك.

قورقۇنۇچتا دەز كەتكەن،
يۈرەكلىرىڭ دەككە ـ دۈك.
كامالەكتەك پۈكۈلۈپ،
يۈرگىنىڭنى ئۇنۇتما!

يەر ئاغزىنى ئاچاتتى،
باقسالىڭ سېنى يۇتۇشقا.
كۆككە باقسالىڭ تۆۋەنلەپ،
چۈشكەن سېنى بېسىشقا.

جۈدۈن ـ چاپقۇن، شامالار،
سېنى ئوڭدا قويۇشقا.

دەھشەت تۇمان ئىچىدە،
قالغىنىڭنى ئۇنۇتما!

بوققان زۇلۇم ئەتراپىنى،
قىمىرلاشقا ماجال يوق.
ئەجدىھانىڭ ئاغزىدىن،
قۇتۇلۇشقا ئامال يوق.

قانات — قۇيرۇق يۇلۇنغان،
ۋاقىت يەتسە ھايال يوق.
تەقدىرنىڭنى «شۇنداق» دەپ،
تۇرغىنىڭنى ئۇنۇتما!

ئىسىق قاننى سوۋۇتۇپ،
جان بوغۇزغا يەتكىچە.
پۇت ـ قولۇڭنى بوغۇشلاپ،
كانايغا تىغ تەككىچە.

«بىسمىللا» نى دەپ بولۇپ،
«ئاللاھۇ ئەكبەر» نى ئېيتقىچە.
«ئازادلىق!...» دەپ قوزغالغان،
جوڭ دولقۇننى ئۇنۇتما!

جاللاتلارنى يېقىتىپ،
يەر بۆشۈككە بۆلىگەن.
كېلىپ سېنى قولتۇقتىن،
ئىككى قوللاپ يۆلىگەن.

كۆز يېشىڭنى تازىلاپ،
ياڭ ـ تۇماننى پۈلىگەن.

تىلەكلەرنى ھەل قىلغان،
دوستلىرىڭنى ئۇنۇتما!

بەختىڭگە بەك مۇۋاپىق،
دوستلارغا جانۇ ـ دىل ئۇ،
تىنچلىقنى ئورنىتىشتا،
دۈشمەنگە ئەزرائىل ئۇ.

ساڭا ئەجەپ مۇلايىم،
ئۇنىڭغا شىر ۋە پىل ئۇ.
كۆيۈپ پىشار چاغدىكى،
سايىۋەننى ئۇنۇتما!

قىش ـ ياز دېمەي بېغىڭدا،
بىر دەك ئېچىلسا گۈللەر.
ئىرپان سۈيىگە سىراپ،
بولسا ھەر قىز ـ ئوغۇللار.

تۇزلەنسە ھارۋاڭ سۈنغان،
ئوي ـ دۆڭ ئەگرى يوللار.
تۇز يولدا مەغرۇرلىنىپ،
مېڭىشىڭنى ئۇنۇتما!

ئون يىل ئىچىدە ئۆلكەم،
ئۆسۈش تەرەپكە ئۆتتى.
ئەكس تەرەققىچىلەر،
قايتماس تەرەپكە كەتتى.

ۋەھشى ـ ياۋۇز قاۋاننىڭ،
زىندانلىرى بۇزۇلدى.

تەڭلىك توختام تۈزۈلەر،
كۈنلىرىڭنى ئۇنۇتما!

ھازىر سېنىڭ چېلىشىڭ،
ئۇچ يەتتىگە ئۇلاشتى.
دۈشمىنىڭمۇ ئامال يوق،
كۈندىن ـ كۈنگە سولاشتى.

ئاخىرقى ئۆمرى قىستاپ،
ئەجەل ھىدىن پۇراشتى.
غالىبىيەت ئاساسىن،
قۇردۇڭ بۇنى ئۇنۇتما!

يېقىن قالدى دۈشمىنىڭ،
گۆر ئىچىگە مۆككىسى.
يا بولمىسا باللىرىڭ،
ئۇچەي قارنىن تۆككىسى.

ياكى دېگىز قەھرىگە،
بېرىپ ئاستىن چۆككىسى.
شانلىق زەپەر سەندىدۇر،
يېقىن قالدى ئۇنۇتما!

1944ـ يىل يانۋار، ئاقسۇ

گېزىت

ئەل ئىچىرە مەشھۇر ناممدۇر گېزىت،
جېنىم ھەم تېنىم، قانىمدۇر گېزىت.

مەسئۇلىيىتىم تاغدىنمۇ ئېغىر،
ئىشلىمىسەم ئۇنى قانمايدۇ بېغىر.

كۆزلىگەن نىشان ئاسماندىن ئېگىز،
مەنزىلىم ھاۋا قۇرۇق ھەم دېگىز.

ئىنقىلاب يولى ماياكىم مېنىك،
شامالدىن تېزدۇر ئاياغىم مېنىك.

ئەلگە خەۋەرچى، ئۇزاق سەپەرچى،
دۇنيادا مەشھۇر خالىس بىر ئەلچى.

ئىنسانلار ئۈچۈن مەدىنىي ئوزۇق،
دۇشمەن كۆكسىگە بولىمەن قوزۇق.

بىراق ـ يېقىننى ئاڭلىشىم بىردەك،
ياخشى ـ ياماننى ئاللىشىم بىردەك.

مەھەرگە بارسام مۇبارەك قەدەم،
ھۇرمەتلەپ ئالار كۆرگەن ھەر ئادەم.

دوستلارغا تۆھپە، دۇشمەنگە خەنجەر،
بۇ دىلغا ئارام، ئۇ دىلغا نەشتەر.

بىرىمەن ئەلگە كۆپلىگەن ئىلھام،
تۈمەنلەپ خەۋەر، مىلىيونلاپ ئىنئام.

راستچىللىق ماڭا ئادەت ھەر چاغدا،
يالغانچىلارنى قويىمەن داغدا.

بۇرۇن غەپلەتكە خەلقىم پۇركەنگەن،
ئالغا بىسىشنى مەندىن ئۆگەنگەن.

باشلايمەن ئەلنى يېڭى قۇرۇلۇشقا،
بەخت ـ سائادەتلىك يېڭى تۇرمۇشقا.

ساداقەتلىكنى كۆڭلۈمدە تۇتۇپ،
پۇتۇن خەلققە ئۇنى ئوقۇتۇپ.

شۇ بىلەن خەلقنى قىلىمەن بەختلىك،
دۆلەتكەن ھەمدە تاجۇ ـ تەختلىك.

دىيانەت بىلەن ئاجرىتىپ تونۇش،
پۇتۇن ئىشلاردا نومۇسچان بولۇش.

ئەلىماتىمدۇر مەندىكى ھۇنەر،
ۋەتەنگە، خەلققە يۇرتقا كۆيۈنەر.

1944ـ يىل مارت، ئاقسۇ

ئوقۇغىلى كەتكەن ئىنىمغا خەت

چىمەنلىكتە بۇلبۇل ئەركىن سايرىشىپ كەتسۇن،
ئانا ۋەتەن قۇچىقىدا يايرىشىپ كەتسۇن،
چوغلۇق دىلغا باھار بۇلۇتى ئەتىرلەر سەپسۇن،
ئىرپان سۈيى ئەلەمزادىلەر قەلبىگە يەتسۇن،
ئوقۇش ئۈچۈن كەتكەن ئىنىم مۇرادىغا يەتسۇن.

ئىلمۇ ـ ئىرپان دولقۇنلىرى مەۋج ئۇرماقتا،
تەشنا لەۋلەر بەھرىلىنىپ سىراپ بولماقتا،
شۇم قۇش ئۇۋىسى بىر تەرەپتىن چۈۋۈلماقتا،
ئوقۇش ـ ئۆگىنىش خەلقىمىزگە زۆرۈر بولماقتا،
قانلار يۈتۈپ شەيتان لەئىن دوزاخقا كەتسۇن.

ئۆلكەم ئىدى ئون يىل بۇرۇن مەيدە ئاغرىقچان،
خەلقىمىزمۇ ھەيكەل بولۇپ قالمىغانتى قان،
شۇم بويىلار تېگىدە بېسىلىپ قالغانتى رەيھان،
بولمىغان نان ياكى تەندىن چىقمىغان بۇ جان،
تازىلانغان بۇ ئىللەتلەر قايتىپ كەلمىسۇن.

ئۇ كۈنلەردە قۇرۇق سۆڭەك گەۋدىلىك دېھقان،
چۈنكى خەلقىنىڭ كۆپى كېسەل، قالغىنى نىمجان،
ئەڭ يۇقىرى دورا بولۇپ «كىرگۈزەنتى جان...
يالپۇز بىلەن يۇمغاقسۇت، ئارپا بېدىيان.....»
كۆز كۆرمىسۇن، ئىبرەت ئۈچۈن قۇلاق ئىشىتسۇن.

ئۇزاق ئۆتمۈش مۇدهىش ئىدى، شۇنداق بەك يامان،
هالسىز بەدەن، قانسىز چىراي سارغايغان سامان،
كۆزىمىزگە تار كۆرۈنگەن كەڭرى بۇ جاهان،
ئېسىت!... بىزنى ئەزگەن ئىكەن شۇم دەهشەت زامان،
كۆلى ئۆچسۇن كۆككە مەڭگۈ، ئەمدى كەلمىسۇن.

زۇلۇم شۇنداق چەككە يەتكەن، مەن ئىدىم بىتاب،
تۈيۈقسىزدىن ئەلدىن كەلدى:
— ئويغان! — دەپ خىتاب،
ئەل ئويغاندى، جانلار ئازاد بولدى بىهىساب،
يانىرىدى دىل، خەلق قۇردى بىلىمگە شىتاب،
دېدى خەلقىم چىن كۆڭلىدىن:
— هۇرلۇك ياشىسۇن! —

جاهالەتنىڭ ئىشىكىنى چېتىپ تاشلىدى،
ئوقۇش ئۆچۈن هەممىمىزگە كەڭ يول باشلىدى،
خەلقىمىز شاد، دۈشمەنلەرنىڭ كۆزىن ياشلىدى،
نادانلىقنىڭ تورلىرىنى يىرتىپ تاشلىدى،
بۇ يول بىلەن بارلىق خەلقىم مەقسەتكە يەتسۇن.

ئوقۇ ئىنىم، مىنۇت چېغىڭ بوشتا كەتمىسۇن!
جەمئىيەتنىڭ كۆتكەنلىرى بىكار كەتمىسۇن!
هورۇنلۇقتىن ساڭا كېيىن ئەلەم يەتمىسۇن!
خىجىللىقتا يەرگە پېتىپ، بېشىڭ قاتمىسۇن،
تىرىشچان بول! خەلق ساڭا رەهمەتلەر ئېيتسۇن.

جەمئىيىتىم ئايرىدى ساڭا بىر بۇلۇم خىزمەت،
مۇمكىن ئەمەس ئورۇندىماي، ئاڭا قىل دىققەت!

قايتماس روھ بول! كۆرمش ئۇچۇن توپلىغىن غەيرەت،
مەيۇسلەنمە، تاغ ـ داۋاندىن ئاتلا! قىل جۇرئەت،
ئالى غايەڭ خانتەڭرىدىن ئۈستۈنرەك بولسۇن.

مەخسۇس ئەمەس بۇ ئىيتقىنىم ئىنىمغا تامام،
قۇلاق سالسۇن ئوقۇش ئۈچۈن بارغان خاسئام،
تەسىرلەنسۇن بارچە مىللەت پەرزەنتى ئۇكام،
ياش يۈرەكلىك قېرى ئاكاڭ يوللايدۇ سالام...
ئەل خىزمىتى كۆڭلۈڭلەردە يىلتىزلار تارتسۇن.

1944ـ يىل ماي، ئاقسۇ

ئىلىمگە ئىلھام

يۈرەكتە داغۇ ھەسرەت، دىلدا «ئازادلىق» تەمەننىسى،
نەدۇر ئازاد دېسەم، كۆكسۈمدە بار «قۇللۇق»نىڭ تامغاسى.

ھاياتىم ھالال ئەمگەك ۋەتەن ھەم ئىدى مىراسىم،
كېلىپ بىر مۇتىھەم قىلماقتا خوجايىنلىق دەۋاسى.

ھاللال رىسقىمنى ئەركىنلىكتە مىننەتسىز يېيەلمەيمەن،
تۇرالمايدۇ بىر تۇخۇمغا تەڭ ئون توخامنىڭ ھەممە ئەزاسى.

ئەگەر بىركىم بۇ زۇلۇمدىن مىڭ تۈمەنلەپ زارلەر قىلسا،
چاتاق يوق تېخى ئاشماقتا ئۇنىڭ سەيلە تاماشاسى.

يېگۈزمەي تارتىۋالغان پۇل ۋە مالىلار زاى كىمنىڭكى؟!...
ۋە يا ئەمگەك بىلەن تاپقانمۇ گومىنداڭنىڭ ئىپلاسى!

زۇلۇمنىڭ قامچىسىدىن باشقا ھېچ نەرسە كۆتەرگەن يوق،
بۇ سۆزنىڭ ھەقىقىغە شاھىدىم ئىنسانىي دۇنياسى.

قەبىھ دۈشمەنگە قارشى سەن كۈرەشكە چىقمىساڭ ئەسلا،
يوز ئەللىك يىل ئۆمۈر كۆرۈشكە بارمۇ تەڭرىنىڭ ئىمزاسى؟!

نورال تۇتماي، كۈرەش قىلماي پەقەت ئەركىن ياشىيالمايسەن،
جاھان بازاردا شۇنداقلا ئازادلىقنىڭ سەۋداسى.

قاراقاش ئورنىغا ئەمدى قېلىچنى ياخشىراق سۆيگىن،
هايات ئۇ، هەرگىز ئۆلمەيدۇ، كۆرەشكە بولسا ئىخلاسى.

ئېلىك، يۈرتۇك، هاياتىك هەمدە ئەۋلادىڭنى قايغۇرماي،
قورساق تويغانغا شۈكرى ئېيتساك بولۇرسەن هەممىگە ئاسى.

كېسىپ ـ چاپ، دۈشمىنىڭنىك بېشىنى قويما يۈرتۇڭدا!.....
بۇنىڭا تەكلىپ قىلۇر قەلبىڭدە ۋىجدانىڭنىك شولاسى.

ئۇ، بەدبەختلەرنى ئىنساپقا كېلىدۇ، دەپ ئويلىما هەرگىز،
كۆرەش قىلماق بۇ كۈندە بولدى هەممە ئىشنىك ئەلاسى.

دىلىڭغا ئەسلا نۇقسان يەتمىسۇن تۇرلۇك گۈمانلاردىن،
گۈلۈڭنى سولدۇرمىسۇن هەرگىز ئۇلارنىك پىتنە ـ ئىغۋاسى.

ئەگەر ئۆلسەك شېهىت سەن، هايات قالساك ئېتىك غازى،
بۇدۇر هەقنىك كالامى، نىمشېهىتنىك ساڭا ئىماسى.

1945ـ يىل نويابر، غۇلجا

ئاسارەتتە تۇرۇپ قالغانلارغا خىتاب!

كۆزۈڭ ئاچ، دەۋرى غەپلەت ئۆتتى، كۆرەش ئەمدى جانانىڭ،
دېمەكچە كۆرەش بىلەن كەلدى، يۈرەككە دەردكە دەرمانىڭ.

ئۇزۇن يىللار قارا زۇلمەت ـ تۇمان ئاستىدا زارلاندىڭ،
ئېنىقكىم كوھىقاپقا كەتكۈسىدۇر ئەمدى شەيتانىڭ.

ئېسىڭدە بارمۇ؟! «دىن» شۇ دەپ ئۇچ مەسلەككە باش ئېگىپ،
شۇڭا بېغىشلانغان شېئىرىڭ ـ ماقالەڭ ھەممە يازغانىڭ.

ئەگەر «يېڭىلىپ» ۋەتەن، مىللىتىڭ ھەققىدە گەپ قىلسالىڭ،
گۇمان يوق يەتتە يىل زىندانىدا ياتماق بولدى جەريانىڭ.

زىيالى دەپ تونۇلغان مەيلى ياشلار، مەيلى دېھقانلار،
خىيانەتكار دېگەن نامدا بۇزۇلدى لالە ـ رەيھانىڭ.

نامار ئورنىغا ھەر كۈنى ئىككى نۆۋەتتىن قەسەم ئىچتىڭ،
ئېسىڭدىن كەتمىگەندۇر، شۇم ياغاچ ئالدىدا تۇرغانىڭ.

قاراپ باق! ئۇچىۋۇز ئاتمىش كۈن پەقەت تىنماي مىدىرلايسەن،
يەنە ئاخىر قۇرۇق قالغان قولۇڭ ـ يانچۇق ۋە پۇلدانىڭ.

تەشەككۇر ئېيتمىسەن مىڭ بارە، ئوغۇل بالا يۈزىن كۆرسەڭ،
بىلىپ قوي! ئاڭا ئالۋانچى تۇغۇلغان قىز ۋە ئوغلانىڭ.

ساڭا مەھكۇمىيەتنى ھەق ئەزەلدىن تەقدىر ئەتكەنمۇ؟!
ئاڭا تەقدىم ئېتىلگەنمۇ چىرايلىق ھۇر ـ غىلمانلىڭ؟!

تولۇق تەسۋىر قىلىشتا ئول لەئىنلەر زۇلمىنى بىر ـ بىر،
يېزىپ پۈتمەس ئەگەر ھەر قانچە بولسا ئىلمۇ ـ ئىرپانلىڭ.

ئەزەلدىن ئاقىۋەت بۇ ھارام تۇرمۇش ساڭا خاسمۇ؟!
سائادەتمۇ جەھەننەم ئىتلىرىغا بەرگەن تۇرلۇك ئالۋانلىڭ.

بۇنىڭدىن بىر يىل ئاۋۋال «ئويغىنىڭلار!...» دەپ سادا بولغان،
نىدىن ھازىرغىچە غەپلەتتە بولدۇڭ، يوقمۇ زەررە ۋىجدانلىڭ؟!

دىلىڭدا قورقۇنىشتىن باشقىمۇ خىسلەتلىرىڭ بارغۇ؟!...
تۇرۇپ بىر تەۋرىنىپ باققىن، قالمىسۇن كۆڭۈلدە ئارمانلىڭ!...

پۈتۈن ئەل «ھۇرىيەت!» دىسە تېخى غەپلەتتە ئۇخلامسەن؟!
ئۆلۈمدىن قورقما ھەرگىز مۇكەممەل بولسا ئىمانلىڭ!

تېخىچە: «ئۇزمە پىش ئاغزىمغا چۈش!» دەپ يانقىنىڭ ئۈيات،
قايان كەتتى ئۇزۇن يىللاردا يىققان ھەممە تاپقانلىڭ؟!

كۆتەر بېشىڭنى غەپلەتتىن، نەزەر سال ھەممە ئەتراپقا!
كۆڭۈلدە تىلىگەننى قىلغىن، ئەمدى كەلدى دەۋرانلىڭ.

ۋەتەندىن ساڭا بۇيرۇق نىمشىھىتىنىڭ قەلىمى بىرلە،
قوبۇل تۇتساڭ ساڭا رەھمەت قىلۇر ھەر دەمدە ئىمانلىڭ!

«1941ـ يىل دېكابىر، غۇلجا

Altun9

ياشلاردىن ئىلتىماس

شانلىق ۋەتەن قارا كۈنىڭ يەرگە پاتتى،
پاك يىرىڭگە سائادەتنىڭ تېڭى ئاتتى.

مەغرۇر ئىدۇق ئۆز ۋاقتىدا سېنىڭ بىلەن،
ئەركىن ئۆسكەن بەرگەن ئوزۇق نېنىڭ بىلەن.

ئېلىڭ خۇشال جاراڭلىغان كېچە ـ كۈندۈز،
بەخت يوللاپ ئەۋلادىڭغا سەئىد يۈلتۈز.

شۇنداق كۈلۈپ كەلگەن ئىدى بىزلەرگە بەخت،
ئەلگە مىراس بولۇپ كەلگەن تاج بىلەن تەخت.

ئۇچىۋۇز يىللار بۇرۇن بىزدىن كەتتى ئامەت،
ئەل بېشىغا ياغدى ھەر خىل زۇلۇم، كۈلپەت.

بىسىپ كەلدى بىزنىڭ ھەر بىر ئويغىنىشنى،
قارشى تۇرۇپ كۆتۈرۈلگەن قوزغىلىشنى.

بۇ قېتىمقى ئىنقىلابنى باسالمىدى،
ھىيلە بىلەن بۇ دولقۇننى توسالمىدى...

ئىش يۈزىگە چىقتى بىزنىڭ ئويلىغانلار،
مەيۈسلىكتە قارا ئۆيدە كۆيلىغانلار.

كېرەك ئەمدى بۇنىمەتنىڭ قەدىرىن بىلىش،
لايىق ئەمەس بۇنچا تېخى مەغرۇرلىنىش.

ئالدىمىزدا تېخى ئۇلۇغ كۆرەشلەر بار،
قالغانلارنى قۇنقازماسلىق بىزلەرگە ئار.

ئەي ۋەتەننىڭ مىراسخورى ياش ئىنسانلار،
تەلمۈرمەكتە بىزگە نۇرغۇن ئېزىز جانلار.

قورقماڭ پەقەت ئالغا ئاتلاڭ جەسۇر ھامان،
مەڭ بولسىمۇ بىرىگە ھەم بەرمەڭ ئامان.

بىر مىنۇتلۇق پۇرسەتنىمۇ قىممەت بىلىڭ،
بوشاڭلىقنى ئۆزىڭىزگە ھارام قىلىڭ.

پۈتكى ۋەتەن سىزگە مىراس ئىشلەڭ بۇگۈن،
ئىش يۈرمىسە تەس بولىدۇ ئەتە ـ ئۆگۈن.

ئۆرەك ئېلىڭ ئاتىلاردىن بۇگۈن پۇرسەت،
پايدا بەرمەس ئەرتە قىلغان قايغۇ ـ ھەسرەت.

ئانىڭىزنىڭ بەرگەن سۈتى ھالال بولسۇن،
ھايانلىقنىڭ خەزىنىسى جامغا تولسۇن.

خىزىر كەلسە ئابىھايات «يوق!» دەپ يۈرمەك،
شەيتان كەلسە «ئىسمى ئەزەم» « ئىزدەپ يۈرمەك!

دىمەك دوستقا تۆھپىلەرمۇ بۇرۇن بولسۇن،
دۈشمەنگىمۇ ئەجەل ئوقى تەييار يۈرسۇن!

ياش ئەۋلادلار قولىدادۇر ئىش ئاساسى،
قوبۇل قىلىك نىمشىھىتىنىك ئىلتىماسى.

1946ـ يىل فېۋرال، چۆچەك

ئورماندىن گۈلباغ

(قەھرىمان ئورماننىڭ جەڭچىلىرىگە بېغىشلايمەن)

ئىلاھا! مەھرىبان تەڭرىم بۇ ئەسكەرلەرنى قىلغىن شاد،
قىلىپسەن ئۇشبۇ جاڭگالنى ئۆزۈڭ قۇدرەت بىلەن بۇنياد.

مۇقەددەس بۇ ۋەتەننىڭ كەڭ يېرىنى پاك ئېتەرمىز دەپ،
بىگىتلەك باش كۆتەرگەن ھەممە ئوغلانلارغا قىل ئىمداد.

جىقىبان ئىنقىلابنىڭ مەركىزى ئول غۇلجا شەھرىدىن،
ئورۇنلاشقان يېرىدۇر يەنىخەي، ئۇنى قىلىپ ئاباد.

ئويلىماڭ بۇ ئورۇننى سىز ئەل بىلەن ئاۋات يېزىدۇر دەپ،
ئۇنىڭ ئەتراپى قارايىغاچ ھەم جىگدىلىكتىن ياد.

بۇلار تۇرغان مۇبارەك جاي ئېقىندۇر، كونا سۇ ئاققان،
بۇ يەرگە ئۆي قېزىشتا ھەر بىر ئەسكەر بولدى بىر پەرھاد.

بۇ يەرمۇ خۇددى جاڭگالكەن ئادەم ئايىقى يەتمىگەن ئاۋۋال،
سايىاھەتكە ئەگەر جىن كەلسە ھەم ئەيلەر ئىكەنمىش داد.

بۇ ئەسكەرلەر جاسارەتتە كېلىپتۇر ئۇشبۇ ۋادىغا،
زىمىننىڭ تەكتىگە نۇرغۇن ئىمارەتلەر قىلىپ ئىجاد.

شەھەرنىڭ زىبۇ ـ زىننەتلىك ئۆيىدىن بەلكى ئارتۇقتۇر،
قەۋەت ئەينەكلىك ئۆيلەر ھەم بۇنىڭ ئالدىدادۇر بەرباد.

بۇ جاڭگال ئەسلىدە دەھشەتلىك جاي دەپ ئات كۆتەرگەندى،
بۇخىل ئەپسانىدىن ئاغزىدا ئىزھار ئىدى پەرھاد.

بۇرۇن جىنلار بۇجايدىن «ئەلھەزەر!» دەپ قورقىشار ئەردى،
شايانۇن ئۆتسە ھەم «ئەستەغپىرۇللا!»نى قىلاتتى ياد.

قارايىاغاچ، جىگدىلىكلەر، گۈل ـ گۈلىستان باغقا تەڭ ھازىر،
بۇ يەردە ھەر سەھەر بۇلبۇللار ناۋا ئەيلەر خوشالۇ شاد.

بۇ جايغا توپلىشىپ ئەسكەر، ئەل، سەھرا، ۋەتەننى دەپ،
تامام ياۋۇز رەقىبلەرنى يېڭىشكە قىلدى قەسەمياد.

شۇنىڭچۇن ئەل، ۋەتەننى، مىللەتنى دۈشمەندىن قۇتۇلغاي دەپ،
جىھاد قىلماقنى ئالدى، گەردىنىگە بۇ قەھرىمان ئەۋلاد.

خۇدا مەقسەتكە يەتكۈزسۇن، بىلىڭنى باغلا مۇستەھكەم،
يوقالسۇن ئەكسىيەتچى گومىنداڭ ۋەتەننىڭ دۈشمىنى جاللاد.

تونۇلدى جەڭ ئارا پالۋان، باھادىر جەڭچىلەر داڭقى،
بولۇپ توشقان كەبى دۈشمەن، ئۇلار بولدى گويا سەييياد.

شەرەپلىك، ئىنتىزاملىق، قەھرىمان، غەيرەتلىك ئەسكەرلەر،
مۇقەددەس پاك ۋەتەننىڭ كەلگۈسى سىلەر بىلەن ئاباد،

«ۋەتەن!» دەپ ئائىلە دوست ـ يار ھەمدە خانۇ ـ مانىدىن،
كىچىپ بۇ چۆلدە يانقان غازىلەر ئەلنى قىلۇر ئازاد.

قۇرۇق كەلگەچ خىجىل بولدۇم، لېكىن بىر ئاز غەزەلخانىمەن، شۇڭا ياڭراق غەزەلىمنى ئېلىپ كەلدىم قىلىپ سۇۋغات.

ئىشكلار خەيرلىك بولسۇن، تىلەك مەقسەت ئورۇندالسۇن، سۆيۈملۈك دوستلىرىم سىزگە بۇ ئەشئار نىمشىھىتىدىن ياد.

1946ـ يىل 7ـ مارت، ئورمانباغ

ئىلىم ئۆگەن!

ئىككى دۇنيادا سائادەت ئىزلىسەڭ ئۆگەن ئىلىم!
بۇ دۇنيادا تاپقىنىڭنىڭ ھەممىسىدىن ئۈستۈن بىلىم.

ئىلىمدا تەڭ بولمىغاندىن ھۇرمىتىگە باقمىيىن،
يېڭىلىپ قالدى خىزىرنىڭ ئالدىدا مۇسا كىلىم.

دۇنيادا بىلىملىك بولماقنى دىلىڭدا قىلساڭ تىلەك،
ئۆگىنىشنى تاشلىما! «ئاقاردى دەپ چاچ ـ ساقىلىم».

گەر جەھەننەمدىن ھەزەر قىلماقچى بولساڭ بار ئوقى!
مەرىپەتلىك بولغان ئادەمنىڭ بولۇر قەلبى سىلىم.

ئىلمۇ ـ ئىرپان باغچىسىدا يايرىغىن باغۋەن بولۇپ،
ئۈيۈلۈپ غەپلەتتە ئېيتما سەن: «قېتىپ قالدى تىلىم».

سەن بۇ دۇنيادا نادانلىقتىن ھىدايەت تاپمىساڭ،
«ئاخىرەتتە قۇتقۇزار!...» دەپ ئويلىما! «تاپقان مىلىم».

بولما مەغرۇر ئالتە كۈنلۈك دۆلىتىڭگە ئىلىمسىز،
بىر كۈن ئايرىلساڭ بولۇر ھالىڭ سېنىڭ تۈزسىز شىلىم.

مەرىپەتنىڭ تۈخۈمىدىن بولسا دىلىڭدا زەررىچە،
ھەر قەيەرگە بارساڭ ئىقبالغا چىقار بارلىق ئىلىم.

1946ـ يىل ئىيۇن، غۇلجا

هەپسىدە كەتكەن دوستۇم ل. مۇتەللىپكە

ئەي كاج پەلەك نە ئىدى جاھان،
قانلار يۇتۇشقان مىليونلىغان جان.

قاراڭغۇ مۇدھىش، زىندان ئىچىدە،
يورۇقلۇق كۆرمەي كۈندۈز ـ كېچىدە.

يۈرەكتە ھەسرەت پىغان قاينىغان،
تاماق ئورنىغا زەھەر چاينىغان.

يىراق ئۇ زالىم ئىنسانىيەتتىن،
يۇمۇلغان كۆزى ھەققانىيەتتىن

كىم «ھەقىقەت!» دەپ پىدا قىلسا جان،
ئاققۇزغان ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن قان.

ئىشلەش يولىدا كەتسە دەرماندىن،
كۆيۈنۈپ ئىشلەپ، كەچسىمۇ جاندىن.

بارى بىر تىمىن ئۇنىڭ ئالدىدا،
ھەممە خىزمىتى قالغان دالدىدا.

قانچه كۆيۈنۈپ ئىشلىسه كىشى،
پىقەت باھارغا ئۈرگەرمەس قىشى.

قايغۇ ـ ئەلەمگە يۈرەكلەر تولغان،
سىرتقا چىقالماي كارنايى بوغۇلغان.

قانچىلار تويۇپ تۇغۇلىنىغا،
ئەركىن ھوقۇقتىن بوغۇلىنىغا.

دىسە قاي بىراۋ خۇدايا پانا ...
يازار بوينىغا يوغان بىر كۈنا ...

دەرد سىغدۇرالماي ئۈرتەنسە جىگەر،
سىغماي ئىچىگە ئاھ! ... دىسە ئەگەر.

دىلو ئىچىگە چۈشەر بىر ژاراق،
قىلار ئۈنىكدىن ھەر تۈرلۈك سوراق.

يەتتە قات ئۆيدە، قاراڭغۇ تۈندە،
چوڭراقلا تىنسا يالغۇز بىر بەندە.

ئەتىسى شۇنگەن سوراققا ئالغان،
بىچارە خەلقىم شۇ ھالغا قالغان.

ھەر بىر كىشىدە كىرامەن كاتىبىن[1].
ئىككىدىن ئارتۇق بولمايدۇ لېكىن.

---

[1] كىرامەن كاتىبىن ـ پەرىشتىلەر ئىسمى، ئۇلار ئادەمنىڭ ئىككى مۈرىسىدە تۇرۇپ بىرى ياخشىلىقنى يەنە بىر يامانلىقنى يازىدۇ.

جۈيجاڭ ۋە شۇنگەن قويغان ئىشىيون،
ھەر بىر كىشىدە بولغان سەككىز ئون.

كىرامەن كاتىبىن يازسا ئىيتقاننى،
ئىشىيون يازغان دىلدا يانقاننى.

ئاھ!... ۋەتەندىشىم!... ئاھ ... قېرىندىشىم!...
نەدە سەن بۇگۈن «قاينام ئۆركىشىم؟!...»

سەن ئەمەسمىدىڭ خەلق غەمخورى،
ھېكمەتلىك ئىدى سۆزۈڭنىڭ ھېرى.

كۆكلەشكە يېتىپ، زىمىستان بېغىڭ،
كەلگەن ۋەتەنگە راست ئىشلەش چېغىڭ.

بۇگۈن بۇ باغدا كۆرمەيمەن سېنى،
كۈرەش قوينىدا كۆيلەيمەن سېنى.

سىغدۇرالمىدى سېنى بۇ جاھان،
ئاسىرىيالمىدى ئۇ، كاج شۇم زامان.

تۇنقۇنغا بەردى سېنى قاي بەندە؟!
خەلققە، ۋەتەنگە ئاسىي شەرمەندە؟!.

ياش يازغۇچىلارنىڭ بۇلبۇلى ئىدىڭ!...
خەلق بېغىنىڭ بىر گۈلى ئىدىڭ!...

ئەركىن ھايانقا پۇرسەت كەلگەندە،
غەمكىن بۇلبۇللار سايراپ كۈلگەندە.

كاشكى سەن ئەمدى بىللە بولساڭچۇ؟!...
شېئىر بېغىدا سايراپ تۇرساڭچۇ؟!...

ئەل ۋە يۇرتۇمغا ئەركىنلىك تىلەپ،
پۇرسەت كۈتەتتىڭ قەلىمىڭ بىلەپ.

قايتماس ئىرادەڭ ئەلگە تىلەكداش،
بەخت ئىزلەشتە يۇرتقا مەسلەكداش.

ئەي ۋەتەندىشىم، ياتمىغىن مەيۇس،
سېنى زىنداندا قويمايمىز مەھبۇس.

تىلەكداشلىرىڭ ئۇنتۇماس سېنى،
تۇتقۇنغا چۈشتۈڭ قانداق نەس كۈنى؟!

نە بولسا بولسۇن ئاخىر چىقارسەن،
دۈشمەن بېشىنى گۆرگە تىقارسەن.

ئەگەر قېنىڭنى سوۋۇتسا زۇلۇم،
يوللىغان بولسا مۇبادا ئۆلۈم.

يەنە شۇندىسەن بەختسىز ئەمەس،
كۈرەش ئىرادەڭ ھەرگىز تەۋرىمەس.

تېخى ئۇ چاغدا ئىنتىقام غەزەپ،
ئوتلۇق يۈرەكنى قوزغىتار بىزەپ.

زۇلۇم مەسلىكى ھەر قاچان خاراپ،
ھەممە ئەتراپنى ئالسىمۇ ئوراپ.

سەندەك كۆرەشچان قەھرىمانلاردىن،
قانچە مىڭنى قىلسىمۇ قىرغىن.

كۆرەش روھىمىز ھەرگىز توختىماس،
قانلىق ئىنتىقام ھەرگىز ئۇخلىماس.

تاكى ۋەتەنگە ئالمىساق ئەرىك،
بېرىمىز قۇربان، قالمايمىز تىرىك.

ئاۋۋەل ۋە ئاخىر ئۇشبۇدۇر تىلەك،
قايتماس ئىرادە ئانت بېرەر يۈرەك.

ۋەدىگە ۋاپا نىمشىھىتقا خاس! ...
ۋەتەن ئىشقىنى جاندىن ئايرىماس.

1946ـ يىل ئىيۇن، غۇلجا

ئالدىدا

ۋەسلىدىن ئۆزگە كېرەكمەس ماڭا جانان ئالدىدا،
ئارزۇيۇم سەن ئېرۇرسەن تەن بىلەن جان ئالدىدا،
بىر گۈلى رەنا ئېرۇرسەن باغۇ ـ بوستان ئالدىدا،
تا زىيارەت قىلمىسام مەن سېنى ئىمكان ئالدىدا،
يۈزلىرىم شەرمەندە بولسۇن تاڭلا سۇبھان ئالدىدا.

دۇنياغا تەڭ ئەيلىمەيمەن تاغلىرىڭنىڭ تېشىنى،
سېنى دەپ تاشقا قوشارمەن دۇشمىنىڭنىڭ بېشىنى،
سەن ئۈچۈن دەريا ئېقىتسام شۇم رەقىبلەر يېشىنى،
مۇمكىن ئولغايمۇ كۆرۈشكە ئايغا ئوخشاش قېشىنى؟!
قارا بەختىم ئاق بولاردى شۇندا رەخمان ئالدىدا.

سەن ئىدىڭ دۇنيادا بىر ھۆسنى گۈزەل نازۇك بەدەن،
ئىككىمىزدە باغلىنىش گويىاكى ئەردى جانۇ ـ تەن.
ئاھ!... گۈزەل يار ئوينىغان قەشقەر، كۆچار، يەكەن، خوتەن،
نېمىلەر بولدى ئىكىن ئىپلاس ئايالقتا پاك ۋەتەن؟!
سەن ئۈچۈن كۆزگە كۆرۈنمەس قانچە قۇربان ئالدىدا.

سۈلىرىڭ ئايى ھاياتتۇر ئەي گۈزەل يارىم سېنىڭ،
تۇتىيادۇر تۇپرىقىڭ، كۆزۈمگە دىلدارىم سېنىڭ،
جانغا جاندۇر ئۇندا ئۆسكەن بارچە غەمخارىم سېنىڭ،

ئايرىلىش تىلدى يۈرەكنى كۆزى خۇمارىم سېنىڭ،
ئۆرتەنۈر كويۇڭدا قەلبىم چەرخى كەيۋان[1] ئالدىدا.

ئاۋۋالدا سەن ئىدىڭ جەننەتكە ئوخشاش بىر ماكان،
ئەركە ئويناپ ئۆسكەن ئەردىم قىسمىغان بۇكەڭ جاھان.
خۇش پۇراقلىق گۈل ـ چېچەك تاللاپ ئۇ بەردى باغىبان،
ئابرويۇڭنى ساقلار ئىدىم مەن بولۇبان پاسىبان،
دۈشمىنىڭ كۆز تىكمەس ئىدى شىرغىرران[2] ئالدىدا.

باغدا گۈل، شېخىدا بۇلبۇل، نېمىتىڭ شۈكرىن ئوقۇر،
تاڭ سەھەر تورغايلىرىڭ تەسۋىي سېرىپ قانات قاقۇر،
بەلكى قۇشلار بارچىسى مەدھىيەڭ بىلەن يەرنى چوقۇر،
چۈنكى خەۋپسىز يەر، ھاۋا، تاغ، چۆل ۋە سۇ، دۆڭ ھەم چوقۇر،
ئەركىلەپ ئۆسكەن ئىدىم شاھزادىدەك خان ئالدىدا.

مەن ئۇ چاغدا سەندىن ئايرىلماقنى ئەسلا كۈتمىگەن،
«ئېھتىيات قىلغىن رەقىپتىن دېسە» ھەرگىز پۈتمىگەن،
چۈنكى ئىسىق ـ سوغۇق ئۇ كۈنلەردە بېشىمدىن ئوتمىگەن،
ئارغىماقىمنى ئەپەندى قەبرىدە ئۇركۈتمىگەن،
باشقا قامچا تەگمىگەندى يولدا كارۋان ئالدىدا.

بال ـ شېكەردىن بەلكى شېرىندۇر كۈمۈش رەڭ سۈلىرىڭ،
تاغلىرىڭدا يايرىشىپ ئەركىن ئۆسەر ئاھۇلىرىڭ،
چېنىقىپ ئەردى رەقىبكە قارشى قول ـ بازۇ[3] لىرىڭ،

---

① چەرخى كەيۋان — چاقتەك ئايلانغۇچى پەلەك.
② شىرغىرران — قۇراسىغا يەتكەن شىر.
③ بازۇ — بىلەك.

ساڭا تەسىر يەتكۈزەلمەس ئەردى ھېچ جادۇلىرىڭ،
سەلتەنەتلىك شەۋكىتىڭ بولغاچقا ئىنسان ئالدىدا.

ماختىناردىم سەن كەبى بىر نازىنىنىڭ يارى دەپ،
يارىنىڭ كۆكرىكى تەگكەن سازىنىڭ بىر تارى دەپ،
ساڭا باغلانغان مۇھەببەت ھەممىدىن يۇقارى دەپ،
خاھ گۈلۈم ... خاھ بۈلبۈلۈمغا قىش ۋە ياز باھارى ... دەپ،
كوكۈلۈڭ بويىن ئۈپەردىم لالە ـ رەيھان ئالدىدا.

دىلبىرىم، ئاھۇ كۆزۈم، خۇرشىد يۈزۈم، شېرىن سۆزۈم،
ھۆسنى ئەپلاكىڭدا ① تۇققان ئەردى تەلەي يۈلتۈزۈم،
لەۋلىرىڭدىن قىزغانۇردى باغدا پىشقان تال ئۈزۈم،
قاشلىرىڭ مىھراپ قىلىپ سەجدە قىلاي تەنھا ئۆزۈم،
چوڭ گۇناھكار بولسىمۇ دىن بىرلە ئىمان ئالدىدا.

ۋادەرىخا قايسى كۈندۈر، شۇم رەقىب باستى ئاياق،
سەن كەبى ھۆر نازىنىنلەر ئۈستىگە سالدى تاياق،
مەن قۇچىقىڭدا تۇرۇپ تارتتىم ئەجەپ دەردى پىراق،
نېمىتىڭ لەززەتلىرىدىن ئايرىلىپ قالدىم يىراق،
بىر تىلەمچىدەك قىسىلدىم كۈزدە خارمان ئالدىدا.

يىغلىدىم شۇندىن بۇيان تۈن ـ كېچىلەر بىدار بولۇپ،
رەھىمسىز ئۆگەيگە قالغان قىز يىتىمدەك خار بولۇپ،
ھەۋزى كەۋسەرنى ② كېچىبان تامچە سۇغازار بولۇپ،
تارلىشىپ كەتكەن جاھانغا سىغمايىن ھىمار بولۇپ،
بوينى باغلانغان مۇشۇكتەك ساڭدا ساچقان ئالدىدا.

---

① ئەپلاك ـ پەلەك.
② ھەۋزى كەۋسەر ـ كەۋسەر كۆلى ـ شەربەت كۆلى.

شۇنداق ئۆمرۇم ئۆتكەن ئىدى ئۆرتىنىپ ھەم كۆل بولۇپ،
ئات، ئېشەكلەر ئورنىدا دۇشمەنلىرىگە قۇل بولۇپ،
«ئاللا ئەمرى شۇمىكىن؟!» دەپ ساتسا بەلكى پۇل بولۇپ،
ئۆتكەن ئۆمرۇم ئەسلىسەم يېشىم تۆكۈلۈر كۆل بولۇپ،
موللىنىڭ ئىمانى بولدۇم خۇددى شەيتان ئالدىدا.

ئاقىۋەت قوغلاندى بولدۇم، بىر يولى تارتتىم پىراق،
شۇم ردقىبنىڭ تەلىيى ئوڭ كەلدى مەن بولدۇم يىراق،
جانغا تويغان خۇددى بىر پەرۋانىمەن، سەن بىر چىراق،
كۈنمۇ - كۈن ئارتتى ساڭا كۆڭۈلدە بولغان ئىشتىياق،
تامچە سۇغا زارى بولدۇم بەھرى ئومان[1] ئالدىدا.

مەيلى مەن بارغۇنچە يىرتقۇچلۇق بىلەن خەلقىمنى ئات،
مەيلى مەھبۇب بېشىدا قانلىق قىلىچىڭ پارقىرات،
مەيلى ۋەھشىلىك بىلەن ئادەمچىلىك ئاڭنى يوقات،
ئىنتىقام ئالغۇم سېنىڭدىن تاكى جېنىم تەندە ھايات،
ھېچقاچان ئادەم يېگىلمەس ۋەھشى ھايۋان ئالدىدا.

ئۆلگۈنۈم ياخشى ئىگارىمدىن تىرىك ئايرىلغىچە،
ئۇچىمەن ساڭا بېقىپ تاكى قانات قايرىلغىچە،
كۆز يېشىم قايتماس رەقىب جېنى تېنىدىن ئايرىلغىچە،
بولدى ئەمدى سەۋرى يوق يانتىم مانا بىر يىلغىچە،
ئورما ئورماق ئانچە تەس بولمايدۇ دېھقان ئالدىدا.

تارت قولۇڭنى ۋەھشى دۇشمەن تېخى جېنىم تەندە بار،
ئىنشائاللا پات يېقىندا سېنى قىلغۇم تارمار،

---

① بەھرى ئومان ئومان دەريىسى.

ئەي پەلىد[1] چاپسان يوقال! گۈزەل يېرىمنى قىلما تار،
سەن قارا زۇلمەتنى يوقاتسام سائادەت تاڭ ئاتار،
كۈن نۇرىن كۆرسەتمىگەنسەن پەردە ئاسمان ئالدىدا.

كۈرىشىم ھېچ توختىماس تا قەترە قانىم قالغىچە،
تەسىرىڭنى يوق قىلۇرمەن قەلبىم ئارام ئالغىچە،
ئەزرائىل پۈتتى ئىشىڭ دەپ تاكى جانىم ئالغىچە،
تەن سوۋۇپ يۈرەك ـ تومۇرقان ـ ھەرىكەت توختىالغىچە،
شۇندا ئەۋلادىم تۇرار دەۋاغا سۈلتان ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن ئەي نىگارىم سەن ئۈمىدنى ئۈزمىگىن،
دۈشمىنىڭنى ئۇر! پەقەت ئەركىنغىنا يۈرگۈزمىگىن،
ئالدىنىپ دۈشمەن بىلەن سەن ئەيشى ـ ئىشرەت تۈزمىگىن،
شۇم رەقىبكە باغلىرىمنىڭ مىۋىسىن ئۈزگۈزمىگىن،
پات يېقىندا تېپىشارمىز گۈل ـ گۈلىستان ئالدىدا.

ئەر ئەمەسمەن تاكى دۈشمەننىڭ قېنىمن ئاققۇزمىسام،
دۇنيادا خائىنلىق ئەيۋىن كۆكسىگە تاققۇزمىسام،
ئوت زەھەرلىك نەشتەرىلە ئۈزىنى چاققۇزمىسام،
«ئەللەي ئېتىپ» يەر بۇشۇكتە ھەممىسىن يانقۇزمىسام،
شۇندا «مەرد» نامىنى ئالغۇم شاھىمەردان ئالدىدا.

ئەي سەنەم ئەتراپقا باق، خەلقىڭمۇ ھەم تىنچ ياتمىسۇن،
«تاشلىۋەتتى سۈيگىدىن كەچتىمۇ؟!» دەپ باش قاتمىسۇن،
جىم يېتىپ ھەسرەت چېكىپ قانلار يۇتۇپ دەرد تارتمىسۇن،
ھىلىگەر مەككار رەقىبكە ئابرويىنى ساتمىسۇن،
ئەسلىسۇن خار بولغۇنۇمنى ئۇندا زىندان ئالدىدا.

---

(1) پەلىد ـ ئىپلاس.

دەرتلى دىل ھېچ توختىماس سىرلىق قەلەم قايناپ يازار،
مۇڭلۇق دادىمنى ئىشىتسە خىزرى تەسىبىھىدىن ئازار،
چۈنكى ئول بەدبەخ رەقىبلەر نىمشىھىتكە گۆر قازار،
مەيلى ئۆلسەم سۆيگۈ يولىدا مەجرۇھ تېنىم بولغاي مازار،
كۆز يېشىم ئارتار تېخى قىز ۋە ئوغلان ئالدىدا.

1946ـ يىل ئاۋغۇست، غۇلجا

جىنايەتتىن شىكايەت

ئۇزۇن مۇددەتلىك مەھكۇملىقتا دىلدا دەرد ناھان بولدى،
خۇداغا شۈكرىكىم بۇگۈن بۇنى ئېيتار زامان بولدى،
كۈچار، شەھىيار، بۇگۈر، باي ئەھلىدىن بۇسىر بايان بولدى.
ئۇ شۇل قانخور سىياسەت زەردىدىن دىللارغا قان تولدى،
قوشۇمچە ئەزگۈچى خەلقنى سىيىت ئەخمەت چايان بولدى.

دەرىخا زۇلمى ئىستىبدات سىياسەتتىن قىلۇر ئەل داد،
سىيىت ئەخمەت «غوجامىنىڭ» دەستىدىن يۇز ھەسسە داد ـ پەريياد،
قاچانكىم شېڭ شىسەي قاسساپ دۇكانغا چىقتى ئول بىداد،
«پۇكانچىڭ مەن بولاي!» دەپ چىقتى سىيىت ئەخمەت دېگەن جاللاد،
بۇنىڭ زالىملىقى ئەل ئىچىدە ئاشكارا ـ ئايان بولدى.

بۇنىڭ قىلغان جىنايەتىن ئاز ـ ماز ئەيلىسەك تەسۋىر،
ئوقۇغان ئىلمىنى ئۆز ئورنىغا ئىشلەتمەي قىلۇر تەھقىر،
بۇرۇندىن پۇلغا زورلاپ بەگ ۋە شەنجاڭغا قىلىپ تەسخىر،
ئورۇنسىز قازى بولدى پارىخورلۇقنى قىلىپ تەقدىر،
يېتىشتى شېڭ شىسەيگە ئىككى تىللىق بىر يىلان بولدى.

خالايىقنىڭ شەرىئەت ئىشلىرىن ناھەق زۇلۇم ئەيلەپ،
غىرىپ بىچارىلەرنىڭ تاپقىنىغا ھەم جىددىي ھۇجۇم ئەيلەپ،
قارانى ئاق قىلىپ، ئاققا قارا بىلەن ھۆكۈم ئەيلەپ،
ھەمىشە پارىخورلۇق بىلەن نەپسىنى تولۇم ئەيلەپ،
بۇ بىر يەپ تويمۇغۇر چۆللۈكتىكى ۋەھشى قاۋان بولدى.

خۇسۇسەن بۇ قېتىمقى ئىنقىلابتا خەلقنى بەك ئەزدى،
خالايىقمۇ «غوجام» دىن بىناھايەت تويدى ھەم بەزدى،
كۇچار، شەھىيار بىلەن باينى ئارىلاپ بىر قېتىم كەزدى،
بۇ بىر قېتىمدا قىلغان زۇلۇمنى ئىنسانۇ ـ جىن سەزدى،
ئۆزى بىر ئوت بولۇپ، ئىلكىدە تۇنقان قامچىسى قان بولدى.

بۇلاپ ئالدى خەلقنىڭ مۇلكىنى «نىسەن» گە ئالدىم دەپ،
بالالاڭ «ئوغرىغا قوشۇلغىنىغا» پالە سالدىم دەپ،
بىراۋنى «سېنى مەن ئۇشبۇ ئۆلۈمدىن ئايرىپ ئالدىم» دەپ،
«سېنىڭ يولۇڭدا مېڭىپ چارچىدىم ۋە ياكى تالدىم» دەپ،
شۇنىڭدەك بانا بىلەن بۇ ئىنقىلاب ئاڭا ھايان بولدى.

ئەجەلنىڭ شەربىتى قانلىق قېلىچتىن قاينىغان ـ تاشقان،
زۇلۇمنىڭ دەستىدىن بىر قانچىلەر جاننى ئېلىپ قاچقان،
ئۇلارنىڭ تۇققىنىدىن قانچىنىڭ ناھەق خۇنىن چاچقان،
بۇنىڭ ئۈستىگە سېيىت ئەخمەت قازانىڭ دەپتىرىن ئاچقان،
ھەمىشە قىلمىشىدا ئەسلى ئىستىبدات سىيان بولدى.

تېخى پەتىۋا چىقاردى جان قاچۇرغانلار ھەققىدە،
ھالال قىلدى بۇلاپ ئالماقنى مېلى بولسا دەستىدە،
«مۇباھ!» قىلدى خوتۇننى ئەجنەبىگە بولسا ئەقدىدە،
شۇنىڭدىن بولدى ئىپپەت ـ نومۇسىمىز ئاياق ئاستىدە،
بۇنىڭ قەلبىدە ئىمان بارلىقىغا خەلقتە گۇمان بولدى.

زۇلۇمغا ياندىشىپ ھازىر ھەربىيدە مەسلىھەتچى ئۇ،
زۇلۇم ئەربابلىرى ئۈيىدا يانداندا كۆزەتچى ئۇ،
قان ئىچكۈچ خۇددى بىر قۇشخاندا بولغان «تۇلەكچى» ئۇ،
خالايىقنىڭ مال ـ مۇلۇك ۋە گۆشلىرىنى يېمەكچى ئۇ،
خۇدايا قورقۇشتىن گۆش سىزىپ تەن ئۇستىخان بولدى.

«غوجام رەھبەرلىكىدە» خەلققە زۇلۇم ئەيلەپ قېرى ـ ياشىدىن،
سېپىل سوقماق بولۇپ ئەردى كۆچار، بايغا يېگۈزۈشتىن،
ئەجەپ قانتىق ئىكەن كۆڭلى، ئۆتۈپ كەتكەن قارا تاشتىن،
ئىستەكلەر قۇرۇمايتتى كۆزدىن ئاققان قان بىلەن ياشىدىن،
غۇرۇر ئۆسكەن دېھقان بالىلىرى مۇھتاجى نان بولدى.

بۇ زۇلمەت مەسلىھەتتىنى باشلىغاندا كەتتى بۇ ئىللەت،
دېمەك توختام بويىچە باپ ـ باراۋەر بولدى ھەر مىللەت،
ئاسارەتتىن قۇتۇلدۇق، بېشىمىزدىن كەتتى بۇزىللەت،
«غوجام» ھەسرەت چېكىپ باغلاپ بېرەلمەي قالدى بىمىننەت،
ئاقارماس ئابى زەمزەم بىلەن يۇز يىللىق قازان بولدى.

بىتىمگە رازى ئەمەس، چۈنكى ئۇ، دۇشمەنگە سېتىلغاندۇر،
جىنايەت سايىسىدا يارەمچىمەن دەپ ئېتىلغاندۇر،
ئۇنىڭ بۇ پىكرىگە بىر نەچچە خائىنلار قېتىلغاندۇر.
بۇ سۆزنىڭ راستلىقىغا نەچچە ھۇججەتلەر تېپىلغاندۇر،
بۇنىڭ كەينىدە داۋۇت مولىلىدەك بىر نەچچە نادان بولدى.

خۇدادىن ئەسلى قورقمايدۇ، تېخى خەلقتىن ئۇيالمايدۇ،
ھەقىقەتچى كىشىلەرگە گۆر كولايدۇ، ياتمايدۇ،
ئوغۇلنى ئاتىغا، خوتۇننى ئېرىگە يولاتمايدۇ،
شايانۇن قازىسىدەك ھېچقان ھەقنى ياراتمايدۇ،
بۇنىڭ «شەپقەتلىك» قولىدا قانچىلەر گۆرگە راۋان بولدى.

ھايانتىن ھەققى يوق كەتسۇن بو دۇنيادىن تۇمۇغ جايى،
مېنىڭ ھۆكمىم ئەمەس، بەلكى زامان ۋەزىيىتىنىڭ رايى،
نىجاسەت قىلمىسۇن دۇنيانى بەدبەخ خوجىنىڭ پايى،
ئۆتۈپ ئونبەش قاراڭغۇ، ھازىر ئايدىڭلاشتى خەلق ئابى،
دېمەك نۇۋەت خەلقلەر بەختىگە كەلدى، ئامان بولدى.

يىگىت بولسالىڭ تۇر ئورنىڭدىن!... تەلەپ قىل ئىنتىقامىڭنى،
زەبۇنلۇق يەتمىسۇن باغلا، ۋەتەنگە ئېتىقادىڭنى،
تەرەققىي ئەيلىگىن سەن ھەمدە مىللەت ئېتىۋارىڭنى،
سېتىپ قويما سېيىت ئەخمەتكە ئوخشاش ئىختىيارىڭنى،
قۇرۇتسالىڭ سەن ۋەتەن سانقۇچىنى يۇرت، ئەلگە ئاسان بولدى.

1946 ـ يىل دېكابىر، غۇلجا

ۋەتەن قۇربانلىرى خاتىرىسىگە

قېرىندىشىم، ۋەتەندىشىم، تىلەكدىشىم،
ئېغىر قايغۇ ـ غەمگە پاتتى، مۇڭلۇق بېشىم.

مەرھۇم ئىنىم ل. مۇتەللىپ تۇنقان يولى،
قېرىندىشىم، جىگەردىشىم قادىر ئىلى.

داۋۇتوۋ ھەم بىلال ئېزىز بىر مەسلەكداش،
ئارمان بىلەن كەتتى ئوتتۇز يەتتە يولداش.

«ئازادلىق» دەپ ئاقسۇدا بىر قۇرۇم تۇزگەن،
ھاياتلىقنىڭ تومۇرىغا قان يۇرگۈزگەن.

ۋەتەنپەرۋەر ياشلار بىللە باش قوشۇشقان،
ئازادلىقنىڭ نۇقتىسىغا چىڭ ئۆيۈشقان.

راست تىرىشىپ ئىشلىگەندە بەش ـ ئالتە ئاي،
ئاۋاز قوشتى بۇ قۇرۇمغا كۆچار ھەم باي.

قەسەم ئىچكەن «ئازادلىق!...» دەپ بىر ئېغىزدىن،
چىقىپ قالدى ۋەتەن سانقۇچ ئارىسىزدىن.

يۇرتقا قاتتىق جىنايەتچى ئىككى يۈزلۈك،
چېقىر كۆزلۈك، ئىككى تىللىق، ئىككى سۆزلۈك.

شۇنداقلارنىڭ قىلمىشىدا قانچە ياشلار،
قۇربان بولدى ۋەتەن ئۈچۈن قەبرىنداشلار.

مۇستەبتىلەر زىندانىغا بولدى تۇتقۇن،
ئوتلۇق دىلدىن قاچان ئۆچەر نامىڭ «لۇتۇن!»

جىسمىڭ كەتتى قەبرىنداشلار، روھىڭ ھايات،
مەرھەمەتسىز ئاسارەتتە بولدۇڭ مامات.

دۇنيا ھايات، ئىلىڭ ھايات، نامىڭ ئۆچمەس،
ئىنتىقامدىن ئوتلۇق يۈرەك ھەرگىز كەچمەس.

بىزمۇ پىدا، قۇللۇقتا جىم ياشىمايمىز،
كۈرەش قىلىش ئەھدىمىزنى تاشلىمايمىز.

خاتىرەڭلەر جەمئى بولسۇن قەبرىنداشلار،
قايغۇرماقتا سىزلەر ئۈچۈن قەبرى ـ ياشلار.

ۋەتەن ئۈچۈن، سىزلەر ئۈچۈن پىدادۇر جان،
خورلۇق بىلەن ئۆتتى ئۆمۈر يۈرەكلەر قان.

ئەي پىداكار، قىلمىساڭمۇ قوراللىق جەڭ،
يېرىڭ بولسۇن شېھىتلەرنىڭ جايىغا تەڭ.

كۈرەش بىلەن روھىڭلارنى شاد قىلارمىز،
ھەر كۈرەشتە نامىڭلارنى ياد قىلارمىز.

بىزگە كېرەك يېرىمىزنىڭ ئاۋاتلىقى،
بىزگە كېرەك خەلقىمىزنىڭ ئازادلىقى.

ۋەتەن بىلەن خەلقىمىزنىڭ شەرەپ ـ شانى،
ئارمان يوقتۇر ئۇشبۇ يولدا چىقسا جانى.

تاكى يۇرتتا ئازادلىق تاڭ ئاتمىغىچە،
دۇشمەن بېشىن تاشقا ئۇرۇپ چاقمىغىچە.

تۇرگەن يەڭنى چۈشۈرمەيدۇ ھېچبىر ئېلىم،
توختىماستىن نەپرەت يوللار قەلىمىم ـ تىلىم.

1946ـ يىل دېكابر، غۇلجا

دوستلىرىمغا[1]

1

يۈرەكنىڭ تەپكىنىدىن تىنجىماس ئەسلا دىلۇ ـ جانىم،
سوراقلار ھەر نەپەس ھىجران ئازابىدىن دىل ئارامىم.
كۆرۈنمەس يول يىراغىدىن نە ئىشلار بولدى گۈلباغىم،
زۇلۇمنىڭ دەستىدىن ئوت ئىچىرە قالغان ئىدى سايرامىم.

مېنىڭ ھالىمنى سورىساڭ، لەيلىنىڭ ۋەسلىدىكى مەجنۇن،
يەنە ئەركىن مەئشەت ئىچىدە مېھمان بۇندىمەن ھەر كۈن.
لېكىن ئويلاپ سېنى ھەردەم، يۈرەكلەر لەختە ـ لەختە خۇن،
قاچان بولغاي مۇيەسسەر ماڭا باغ ئىچىدە رەيھانىم.

ماڭا راھەت كېرەك ئەمەس، سېنى ئۇندىن خالاس ئەتمەي،
غېرىپلىقتا سەنەمنىڭ بېغىغا مەن بېرىپ يەتمەي.
ئوراپ ئالغان قارا پەردىنى تاكى يىرتمەيىن ئۆتمەي،
دېمەك ئازادلىقىڭغا مۇنتەزىردۇر سۇبھى بىلەن شامىم.

سېنىڭ تۇتقۇنلىقىڭنى ئويلىسام تۇرلۇك ھىكايەت بار،
رەقىب ئالدىشىدا قېرىنداشتىن بولغان شىكايەت بار.
يەنە ئۆز بەختىگە قەست ئەيلىگەن تۇرلۇك خىيانەت بار،
بۇ سىرلىق پەردىنى يىرتماي تاپمىغايمەن سەرئەنجامىم.

---

① بۇ شېئىر شۇ ۋاقىتتىكى قەلەم ئىگىلىرىگە قارىتىلغان دوستلۇق چاقىرىقى بولۇپ، شېئىرنىڭ 2 ـ قىسمىدىكى مىسرالار ئىچىدە قوش تىرناققا ئېلىنغان سۆزلەر، شۇ يىللاردا ئۇتكەن شائىرلارنىڭ تەخەللۇسى قەلەم ئىسمى.

سەۋەب بىرلەن تەلەپ قىلساڭ تىلەكلەر بولغۇسى تەسدىق،
كۆڭۈلنى ھەم ئىشىكنى ھۇرىيەتكە ئەيلىگىن تەدبىق.
ئۈمىدلەر ـ ئارزۇلار دەل شۇ چاغدا كەلگۈسى تەھقىق،
يۈرەكنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىن ساڭا بۇ ئەمرۇ پەرمانىم.

يۇلەنچۈك ھەم تايانچۇقنى ئۆزۈڭنىڭ ھىممىتىدىن سور،
يۈزۈڭگە پەردە تارتما، كۈنگە قارشى بولمىغىن شەپكور.
رەقىب تارىخىن سورىساڭ ئەزەلدىنلا ئىدى قانخور،
خارابلاشتى ئۇ مەلئۇنلار قولىدا باغۇ بوستانىم.

مۇھاجىر بولمىقىم «قۇللۇق»قا، قارشىلىق «گۇناھىم» بار،
ئەگەر سەن تەۋرىسەڭ يارۇ ـ يۇلەككە ئوتلۇق «ئاھىم...» بار.
سۆزۈم چىندۇر بۇڭا ئۆتمۈشتىن تارىخىي گۇۋاھىم بار،
ئۇخلىغانلارنى ئويغاتماققا يوللاندى بۇ ئىلھامىم.

قىزىلگۈلدەك چىرايىڭ نە ئۈچۈن سېرىق باھار چاغدا،
ئۆزۈڭ ھەر يەردە سەرگەردان، رەقىبىڭ دائىما باغدا.
پەلەكنىڭ ئۇشبۇ تەڭسىزلىكىدىن ھەممىلەر ئېرۇر داغدا،
بولۇرمۇ ئىشقا ئاشقان كۈن مېنىڭ قەغەزگە يازغانىم؟!...

يېرىمنىڭ تارىخىغا كىرىتكۈم، مەن ھەقىقىي بىر تۈس،
پەلەكمۇ قىلمىشىغا توۋا بىلەن ئەيلىگەي ئەپسۇس.
شۇنىڭچۈن ئەي ساۋا ئېيتقىن، ئىلىمگە بولمىسۇن مەيۇس،
كاپارەت ئەيلىگەي ئۆتمۈشتىكى شۇم كۈنگە دەۋرانىم.

2

قارا زۇلمەتنى يەڭمەككە مېنىڭ كەڭرى پىلانىم بار،
«مۇشەققەت ئورنىغا راھەت كېلۇر» دەپ چىن ئىمانىم بار.

سائادەت ئاسمىندا يورۇق يۇلتۇز ھىلالىم بار،
شۇنىڭچۇن نۇر بىلەن تولغان مېنىڭ ھەممە شەبىستانىم.

پەلەككە يالۋرغان خەلقنىڭ زۇلۇمدىن چەككەن ئاۋازى،
ئاسارەتتە ياشاشقا بولدى ھەممە يەردە نارازى.
زۇلۇم ئاستىدا ئوخشاشتۇر ئېلىمىزنىڭ قىش بىلەن يازى،
قاچان ئۆز ئورنىغا چۈشكەي مېنىڭ خاتىر پەرشانىم.

رەقىبلەر كەيپ ئۈچۈن مېھنەت ھالالىمنى بۇزار ئىدى،
مىنىپ ئات ئورنىدا گەدەنگە ئىشرەتلەر تۈزەر ئىدى.
يېشىم دەريا سىدا شۇڭلاشقا ئۆردەكلەر ئۈزەر ئىدى،
بۇلۇت يەڭلىغ تۇمان بولغان يۇرەكتىن ئۆرلىگەن ئاھىم.

ھارام تۇرمۇشقا كۆنمەس ئالى روھلۇق «قىسمىتى»[1]مىزبار،
قەلەمگە يار بەرمەككە تېخى يېنىمدا «بەختىم يار»[2].
قارا قىشنى يېڭىپ چىققان غازاڭ بولماس «باھار»[3]نىم بار،
«قىزىق»[4]سايرايدىغان «كاككۇك» كەبى يارۇ ـ ھەھكارىم.

دېڭىزنىڭ مۇزلىشى ئادەت «قىزىق» سوۋۇغانغا مەن ھەيران،
ئەگەر سەن قاينىساڭ دۇشمەنلىرىڭ تەھقىق بولۇر ۋەيران.
ئىشىڭ تەسۋىرلىسۇن كۆڭلۈڭدە سىرىڭنى ئېچىپ ھەرئان،
سەھەرلەردە تۇرۇپ سايرار سائادەتتۇر بۇ «بىدار»[5]نىم .

بۇكەڭ دۇنيانى سەيرى ئەيلەپ، ئېلىم ھالىن تاماشا قىل!
رەقىبلەر بار يەرگە نىسبەتتە مىنۇت چاغنىڭ پادىشاھ بىل!

---

① «قىسمىتى» قاسىمجان قىسمىتى
② «بەختىيار» ساپاخان بولات
③ «باھار» روزى قادىرى
④ «قىزىق» ، «كاككۇك» ـ تۇرسۇن ۋاھىدى
⑤ «بىدار» — ئەرشىدىن تاتلىق

Altun9

ئەگەر دۇشمەن ئارا بارساڭ گويا «چاقماق»[1]بولۇپ چاقىل!
دېگىن ئازاد بۇ كۆنلەرنى، يېنىمدا ھۇر - غىلمانىم.

كۆڭۈل بېغى سۇ ئىچكەي ئەردى ئولكۇن شادۇ «پەرھەت»[2]دىن،
دۇشمەنلەر قان قۇسۇپ ئۆلگەي چىدالماي بۇ مۇھەببەتتىن،
سادا قىلماس شۇ چاغ ئەلنىڭ «دوستى»[3]مەيداندا پۇرقەتتىن،
جاراڭلاپ تىرىككە تەسىر ئېتەر شۇندا مېنىڭ سازىم.

ھاياتنىڭ «بىخى»[4]ھەم قىلسا بېغىم ئىچىرە سەمەر پەيدا،
قىزىلگۈلدەك نىھالىڭغا جاھان «بۇلبۇل»[5]لىرى شەيدا.
ئەگەر «جۇرئەت»[6]قىلار بولسا قىلۇر دۇشمەننى ناپەيدا،
كۆكەرگەي، ئابۇ - رەھمەتتىن مېنىڭ ئازاد چارا گاھىم.

رەقىب ئەمدى ئېلىمگە دىلنى ئارتۇق باغلىيالمايدۇ،
يورۇق دۇنيانى كۆرگەننى جادۇلار ئالدىيالمايدۇ.
ئۆزى مۇھتاج كىشىلەرنىڭ ھاجىتىنى قامدىيالمايدۇ،
ئامان تاپماس ئاڭا قارشى قوزغالسا «قەھھار»[7]نىم.

ئەگەر ھەر قانچە «ز.ق»[8]بولسا ئېرىيدۇ بىر ناۋا قىلسام،
ساقايتۇرمەن ئەگەر ھەرقانچە «دەردمەن»[9]گە داۋا قىلسام.
قالۇر ھەيران مۇھەببەت بەزمىسى ئىچرە مەن ساما قىلسام،
غەزەلخانىمەن مۇھەببەت ئەھلىدىن بولسا خېرىدارىم.

---

① «چاقماق» .....؟!
② «پەرھەتى» ، «پەرھەت» — نەسىرىللا قارى
③ «دوستى» — مەھەممەت ئىمىن ھېكىمى
④ «بىخى» — زەينىدىن سالى
⑤ «بۇلبۇل» — ساتتار
⑥ «جۇرئىتى» ، «جۇرئەت» — تىيىپجان ئېلىيوپ
⑦ «قەھھار» — تۇرسۇن قەھھار
⑧ «ز.ق» — زۇنۇن قادىرى
⑨ «دەردمەن» — ئابدۇرىھىم ئەيسا

قانائەت قىلغىچە تەڭرىم نىسىپ ئەتكەي ھايات روزى...
تېخى «سەزگۈر»[1] تۈزۈپ تەسۋىرلەر، تىنماي كېچە ـ كۈندۈزى.
يورۇتماي تارىخنى توختىماس يىغلاپ قارا كۆزى،
سەمەندەر[2] دەك بولۇپ ئوت ئىچرە قالدى ئۇندا جانانىم.

بۇ ئەركىن تۈرمۈشىنى تۆھپە قىل خەلقىگە ھەر سائەت،
ئۈمىدسىزلىكنى خەلقىمدىن يىراق قىل، بولما بىتاقەت.
سېنىڭ ھۇرمىتىگە ھېچقاچان يەتمىگەي دەخلى ھەم ئاپەت،
كۆكەرسۇن ئابۇ ـ رەھمەت بىرلەن ئازاد گۈلىستانىم.

غۇرۇرلۇق ئۇيقىسىدىن تۇرمىساڭ بۇندىن كېيىن دوستلار،
دېيىلمەسمۇ سېنى ئۆز يولىدا چارچىغان سۈسلار.
خەلققە تۈيغۇ بەر دائىم، سىقىلسۇن بولسا جاسۇسلار،
ساڭا دائىم كۈلۈپ باقسۇن مېنىڭ بۇ يېڭى دەۋرانىم.

قانائەت ئەيلىمەيدۇ نىمشىھىت دوستلىرىم سەندىن،
ئېلىمنى ھۇرىيەتكە باشلا سەن ھېچ قورقما دۈشمەندىن.
دىلىڭدا مەقسىتىڭنى قويما يار! چىقماستا جان تەندىن،
دېمەستە باش كۆتەرگىن، ئۇيقىدا تەڭ يولدا قالغانىم.

1947 ـ يىل يانۋار، غۇلجا

---

① «سەزگۈر» ـ .....؟
② سەمەندەر ـ ۋولقانلار ئىچىدە يۈرىدىغان ئوت چاشقىنى.

«ئويغان!»[1]

ئويغاندى «ئويغان!» بىرلىككە قورغان،
ئالىي تىلەككە يولباشچى بولغان.

ئۆتمۈشتە مەيۋس خەلقىمنى ئالداپ،
ئۇخلاتقان ئىدى ئىبلىس ۋە شەيتان.

خەلقىم زۇلۇمدىن، جاندىن ئۈمىدسىز،
دەردلىك يۈرەكلەر زەرداپقا تولغان.

زارىن ئىشىتمەس، ھېچ رەھمى ئەتمەس،
زۇلمىن كېمىتمەس شۇ ئەسكى دەۋران.

ئاھۇ ـ پىغانلار تۇرمۇش كۈيىدۇر،
خەلق بىر قەپەزدە تورغايچە بولغان.

يۈز مىڭلىغان خەلق، ئىستەك سوراق يوق،
زالىم پەلەكنىڭ قۇربانى بولغان.

شۇنداقتىمۇ خەلق ياتماي ئۈمىدسىز،
ئەركىنلىك ئىزدەپ مەيداندا تۇرغان.

---

① «ئويغان» — ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىنىڭ تەسىرى بىلەن، ئويغانغان ۋەتەنپەرۋەر خەلقلەر تەرىپىدىن ئۇرۇمچىدە چىقىرىلغان گېزىت. كېيىن ۋەزىيەتنىڭ قىسىشى بىلەن، ئىلىغا يۆتكەلگەن.

ئاخىر بۇ مەقسەت ئاشقاندا ئىشقا،
خەلقنىڭ يىرىمى تەڭ يولدا قالغان.

«تاڭ ئاتتى تۇر!...» دەپ تەۋرەتتى خەلقنى،
غەپلەت ئۇيقىدىن بۇ چاغدا «ئويغان».

كۈندۈزگە قارشى كور شەپەرەكلەر،
ئاپتاپتىن قېچىپ ئىغۋا قوپارغان.

ئىغۋا كۈچۈيۈپ، ھەددىدىن ئېشىپ،
«ئويغان» نى قايتا يونتقانغا تارتقان.

توسۇن كېلىندەك يونتقانغا بارماي،
«ئويغان!» بويىچە كەڭلىككە ماڭغان.

تۇننى ياقلىماس، مەڭگۇ ئۇخلىماس،
بىلىسەڭ خەلق ئۈچۈن بۇ روھىي ۋۇژدان.

غەپلەتتە قالغان خەلقىمنى «تۇر!...» دەپ،
ئىسراپىل كەبى سۇرىنى تارتقان.

ئەلنى ئويغىتىش دىلنى يورۇتۇش،
زۇلمەتكە قارشى نىشانى بولغان.

يەر، كۆك ھەم دېڭىز كۈنلۈك يولىدۇر،
كۆرگەن خەلقنىڭ مېھمانى «ئويغان»!

ئۆتكۈر كۆزىدە باقسا جاھانغا،
پەردە بولالماس «ئالتاي» ، «تىيانشان»①.

ياقلايدۇ خەلقنى، سۆزلەيدۇ ھەقنى،
تىنچلىق بىتىمنى ئىشقا ئاشۇرغان.

شۇئىلاشقا مەڭگۈ كۈلگەي ھاياتىڭ،
بولسۇن رەقىبىڭ تېز خانۇ - ژەيران.

سەندىن نىمشىھىت كۈتكەن ئۈمىد شۇ،
پارلاق كەلگۈسىڭ بولسۇن پاراۋان.

1947 - يىل فېۋرال، غۇلجا

① «ئالتاي» ، «تىيانشان» — ئۇلكىلىك گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ خىراجىتى بىلەن شەخسلەر ئىگىدارچىلىقىدا، ئۇرۇمچىدە ئۇيغۇر تىلىدا نەشر قىلىنغان گېزىتلەر.

ۋەتەن مۇھەببىتى

سەندىن ئارتۇق سۆيگۈنۈم يوق بۇيۇك ۋەتەن،
ساڭا پىدا، ساڭا قۇربان جان بىلەن تەن.

سېنى كۆتۈش، سېنى ساقلاش ماڭا بۇ پەرز،
ۋەتەن سۆيۈش ۋەتەن ئوغلىغا ئەزەلدىن قەرز.

بارلىقىمۇ سېنىڭ ئۈچۈن يارىتىلغان،
تىلەك ـ مەقسەت بەختىڭ ئۈچۈن قارىتىلغان.

ماڭا سەندىن ئۈلۈغ نېمەت كېرەك ئەمەس،
سېنىڭ ئۈچۈن ئازادلىقىڭ كۈپايە بەس.

ھاياتىمۇ، ماماتىمۇ سېنىڭ بىلەن،
سائادىتىم، شاقاۋىتىم[1] سېنىڭ بىلەن.

كەڭ قوينىڭدا تۇغۇلغان ۋە شۇندا ئۆسكەن،
چىن ئىنسانلىق مەيدانىغا شۇندا چۈشكەن.

شۇنىڭچۈن بوشاتمايمەن قۇدرىتىڭنى،
جان ـ تەن بىلەن ساقلايمەن ھۆرمىتىڭنى.

---

① شاقاۋەت — بەختسىزلىك.

شۇ مەقسەتنى ئورۇندايمەن دەپ نىمشىبىمىت،
ئارمان يوقتۇر بولسام ئەگەر پۇتۇن شىبىمىت.

1947- يىل مارت، غۇلجا

Altunoq

قەبرىدىن ئاۋاز

سالام سىزگە ئەي يۇرتۇمنىڭ ئازاد ئىلى،
سالام سىزگە باغلىرىمنىڭ قىزىل گۈلى.
بويۇن قىسماي سايرا باغنىڭ خۇش بۇلبۇلى،
ئېچىلغاندۇر ئەركىن سايراش هايات يولى.

بىز ئويلىغان: كۆكنى دىلىمىز جاراڭلىتار،
بۇلبۇل سايراپ تاغۇ - دەشتنى هەم ياڭرىتار.
ئەتراپلارغا مۇڭلۇق مۇقام - ساز ئاڭلىتار،
نە بولغاندۇر بوغۇلغاندەك سۆزلەر تىلى؟ !...

مۇڭلۇق بۇلبۇل گۈلگە تېخى يەتمىگەندەك،
شۇم قۇشلارمۇ گۈل يېنىدىن كەتمىگەندەك.
باغۋەنىمگە ئەركىن هوقۇق ئۆتمىگەندەك،
ئەركىن بولسۇن هەر تەرەپكە سوزغان قولى.

نە ئۈچۈن بىز ياتالمايمىز قەبرىدە جىم؟ !...
خەلقىمىزنى ئالدىمىسۇن «شەيتان رەجىم» ! .
يۇرگۈزۈلسۇن تېز هەم تولۇق «ئون بىر بىتىم! » ،
بولمىسۇن خەلق يىر ئۈستىدە قۇلنىڭ قۇلى.

غاپىل تۇرما! قەهرىمانلار هېچ تېڭىرقىپ،
كۆزۈڭنى ئاچ، ئەتراپلارغا تېز - تېز بېقىپ.

تۇر! بۇلبۇلۇم پەرۋاز ئەيلە قانات قېقىپ،
پۇرسەت ساڭا ھاياتلىقنىڭ ئەركىن يولى.

خەۋەردار بول، يوللاردا كۆپ قۇرۇلغان دام،
نومۇسسىزلار: «چۆچۈرىنى سانايدۇ خام».
كۆرەشچان ئەل ھوشيارلىقتا قىلسا داۋام،
ئازدۇرالماس ئۇچ بېشى بار يىلان يولى.

ئەركىن ھوقۇق ئالمىغىچە ئالما ئارام،
ھاياتلىقتا ھەركىشىگە قۇللۇق ھارام!...
يۇرتىمىزنى قىلمىغۇنچە خۇشال - خورام،
توختىمايدۇ يۇرەكلەرنىڭ ئاققان سېلى.

كىملەر ئۇچۇن جان بەردۇق بىز ئۇنتۇلمىسۇن!
قەبرىمىزگە شاقاۋەتلىك كىر قونمىسۇن!...
خىزمىتىمىز نام - نىشانسىز يوق بولمىسۇن! ...
خاتىرلەنسۇن بىز شېھىتنىڭ ئوڭ ھەم سولى.

ئازادلىق!... دەپ مەيدان ئارا جەۋلان قىلغان،
ۋەتەننى دەپ، خەلقنى دەپ قۇربان بولغان،
ئېغىز، قۇلاق، كۆز، بورۇنغا تۇپراق تولغان،
بىز شېھىتنىڭ بۇگۇن يەنە سۆزلەر تىلى.

ۋەتەننى دەپ ئاققان قانلار بوش كەتمىسۇن،
مىليونلىغان بوزەك ئەلنى قاخشاتمىسۇن.
خەلقىم يەنە ھەر تەرەپلەپ دەرد تارتمىسۇن،
زۇلۇم بىلەن دۇمچەيمىسۇن ئەلنىڭ بېلى.

ئازادلىق!... دەپ بىز شىھىتلىك نامىن ئالغان،
ۋەتەن، خەلق ئۈچۈن قانغا غەرق بويالغان،
ئەجەل يېتىپ يەر ئاستىدا ئورۇن ئالغان،
رازى بۇڭا ۋەتەن، خەلق ئەلنىڭ دىلى.

لېكىن بىزنىڭ ئالىي تىلەك قېنى بۇگۈن؟!...
دېمەكچىمىز: «ئەلنىڭ دىلى بولسۇن پۈتۈن!»
ئونتۇلمىسۇن قان يىغلىغان كۈندۈز ۋە تۈن،
يالغۇز بىزگە بەخش ئەمەس يىلان يىلى.

دۈشمەن يەنە بەختىمىزنى زەبۇن قىلسا،
خەلقىمىزنى بۇرۇنقىدەك يەنچىپ قىرسا،
ۋەتەن، خەلق دېگەنلەرنىڭ باغرىن تىلسا،
رازى ئەمەس بىز سىلەردىن ۋەتەن ئىلى.

كاشكى ئەمدى بىز تىرىلىپ قايتا تۇرساق،
سىزلەر بىلەن كۈرەشلەردە بىرگە بولساق.
بۇنداق يەنە قانچە قېتىم قۇربان بولساق،
بىزنىڭ تىلەك نەق شۇ ئىدى، بولماس ھېلى؟!...

كۈرەش قىلىڭ، قايتماڭ ھەرگىز يولىڭىزدىن!
جان ئايىماڭ، زەپەر كەتمەس قولىڭىزدىن!
قەست قىلسىمۇ دۈشمەن ئوڭ ھەم سولىڭىزدىن،
قورقماڭ كەتمەس، يېنىڭىزدىن بەخت دۈلدۈلى.

قوشۇلدۇق بىز مەھبۇسلارنىڭ ئەرۋاھىغا،
شاھىد بولدۇق سولانغانىڭ «گۈناھىغا!...».
ھەسرەت بىلەن كەتتى ھەقنىڭ پاناھىغا،
«ۋەتەن!» ئىكەن ئۇلارنىڭمۇ تۇتقان يولى.

يەنە كەلدى ئارقىمىزدىن نۇرغۇن مەھبۇس،
ھاياسىزلار قوللىرىدا بولغان مەنھۇس[1]،
قىلمايمىز بىز بۇنىڭ بىلەن دىلنى مەيۇس،
چۈنكى، بوشاپ قالغىنى يوق ئەلنىڭ بېلى.

يەنە بۇمۇ بولسۇن سىزنىڭ يادىڭىزدا،
ئەۋلادىمىز قالدى سىزنىڭ ئالدىڭىزدا.
سىز يانقاندا بىغەم مېھمانخانىڭىزدا،
ئوتى ئۈچۈپ، سورۇلمىسۇن كۆككە كۆلى.

تۈل - يېتىمۇ ئىشىكلەردە تەلمۈرمىسۇن،
مەرھەمەتسىز پەلەك خارلىق كەلتۈرمىسۇن.
ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، «ئاھ!...» دەپ ئۈمتۈلمىسۇن،
پەريات چېكىپ بوغۇلمىسۇن ئۇلار گېلى.

ئەي نىمشېھىت سەنمۇ قويما زۇلپىقارنى،
تاشلىۋەتمە پىراقىڭدا كۆيگەن يارنى.
يولاتمىغىن پاك تارىخقا نومۇس ئارنى،
بۇزۇلمىسۇن بىز شېھىتنىڭ قۇرغان ھۇلى.

1947 - يىل مارت، غۇلجا

---

[1] مەنھۇس — يوق قىلىنغان، نابۇت قىلىنغان، ئۆلتۈرۈلگەن

خاتا

مەست - مۇستەغەرق بولۇپ غەپلەتتە ياتماقلىق خاتا،
يەنى غاپللىق بىلەن ئۇيقىغا پاتماقلىق خاتا.

يېمەك - ئىچمەك ھەممىنى ئۆز نەپسى ئۈچۈن توپلىۋېلىپ،
بىرگە توققۇز نەرق قويۇپ، پايدىغا ساتماقلىق خاتا.

ئاممىنىڭ ئىمانىغا قەست ئەيلىسە شەيتان لەئىن،
ئاسراپ ئۆز ئىمانىنى، كۆپتىن كۆز ئالماقلىق خاتا.

مەردىسەن، ئەل بىرلەن ئول، بىللە تىرىل ھەم بىللە كۈل،
بىللە يىغلا، ئەلنى تاشلاپ چەتتە ياتماقلىق خاتا.

جان بىلەن تەڭ قولغا كەلگەن راھىتىڭ قەدرىنى بىل!
چۈنكى مەغرۇرلۇق بىلەن ئەپسانە بولماقلىق خاتا!

خەلقنى دە، «تەۋرات» ئوقۇ «ئىنجىل» ۋەيا «قۇرئان» ئوقۇ،
نېمە قىلساڭ قىل، لېكىن نومۇسىنى ساتماقلىق خاتا.

زارلىنىپ بىچارىلەر غەمدىن كۆزىگە ئالسا ياش،
ياش تۇرۇپ، يوشۇرۇن يۇرۇپ، پىنھاندا ياتماقلىق خاتا.

سەن يىگىت جايىڭدىن تۇر! مەزلۇم بولۇپ دەرد تارتىمغىن،
ئەر تۇرۇپ: «مەزلۇم!» دېگەن بەدنامنى ئالماقلىق خاتا.

گەردىسەك جېنىمىز جاپاكارلاردىن جاپا تارتىمىسۇن،
كۆپكە باق ئەمما لېكىن، كۆك بۆككە باقماقلىق خاتا.

غەمخورۇك دائىم سېنىڭ غېمىڭنى يەپ زار قاخشىسا،
ئاقلىماي گاستەك بولۇپ، تاماشا قىلماقلىق خاتا.

چۈنكى سەنمۇ ئەر ئۆزۈڭ، ئەردەك ئۇلۇغ مەردانە بول!
تەڭرىنى يادلاپ قويۇپ، تەدبىرنى قويماقلىق خاتا.

تەڭرىنىڭ تەقدىرىنى ئىشلەشكىمۇ تەدبىر كېرەك.
تېرىماي «ئاش چىقمىدى!» دەپ ئۆسەك تاراتماقلىق خاتا.

«يارىتىشنى ھەق ياراتتى، يارىلىش ئۆزۈڭدىدۇر...»
بايقىماي كۆرۈپ تۇرۇپ قاپقانغا باسماقلىق خاتا.

ۋەدىگە تۇرماق ھەربىر ئادەمنىڭ شەرەپلىك شەنىدۇر،
باشتا بىر ۋەدە قىلىپ ئاخىردا بۇزماقلىق خاتا.

چارە يوق بۇزماسقا گەر چىقسا مۇخالىپتىن بۇزۇق،
تەندە جېنىڭ بار تۇرۇپ «ئەلھۆكمى» ئېيتماقلىق خاتا.

قەدىرلىك يۇرت، ئەل، ۋەتەنگە نىمشىھىتىنىڭ ئەرزى بۇ،
«دات» دېگەنلەر «دادىنى» دالدىغا قاقماقلىق خاتا.

1947 ـ يىل ماي، غۇلجا

غەلەت[1]

سەن خەلقتىن زارلىنىپ قىلغان شىكايىتىڭ غەلەت،
ئەل بەختىنى قارا دەپ قىلغان خىيالاتىڭ غەلەت.
ئەلنى سەن قۇربان قىلىپ تاپقان ئىناۋىتىڭ غەلەت،
قوي تۇرۇپ سەن بۆرىدىن ئالغان ھىمايەتىڭ غەلەت!

ئەر ئەمەستۇر ئول كىشى كۆكسىدە ۋىژدان بولمىسا،
تائىتى بولماس قوبۇل كۆڭلىدە ئىمان بولمىسا.
قىش ۋە ياز ئىشلەپ تۇرۇپ ئۆيىدە بىر نان بولمىسا،
ئول گادايدۇر، كۆز بويىپ «دىھقان» دەپ ئېيتقانىڭ غەلەت!

جانغا - جان ھەمرا بولۇپ، تەن ئىچرە بىر ۋىژدان كېرەك،
«ئىلمىي تەريابۇت»قا ئالدانماس ھەر بىر كىشى بولسا زېرەك.
جان بۆلەكنىڭ، تەن بۆلەكنىڭ بۇنداق ئىنسان نەكېرەك،
سەن جەھەننەمدە تۇرۇپ جەننەت ھېكايەتىڭ غەلەت!

شاھى ئادىل بولمىغاي، قان يىغلىسا خەلقى داۋام،
زەررە ئارام تاپمىسا ئالۋان - سىلىقتىن خاسۇ - ئام.
ئوق - قىلىچ زورلۇق بىلەن خەلقنى ئۆزىگە قىلسا رام،
باش بېرىپ تاجى كىيىپ «شاھ!...» دەپ ئاتالغانىڭ غەلەت!

---

① بۇ شېئىر — مەسئۇدنىڭ ئۇلكە رەئىسى بولغانلىقىغا قارشى يېزىلغان (ئاپتور)

«شاھ!...» بولۇر شۇنداق كىشى خەلق يىغلىسا، تەڭ يىغلىغان،
تەڭ كۆرۈپ، تەڭ كۈلۈشۈپ ئورتاق مۇھەببەت باغلىغان.
خەلقنىڭ بەختىنى ئۇ، ئۆز بەختىدىن ئۈستۈن چاغلىغان،
بۇ سۈيەتلەر بولمىسا، قىلغان بايانلىرىڭ غەلەت.

بوينى سىمدا باغلانغان قورچاققا سەن بولدۇڭ مىسال،
بولمىسا ئۆزىدە جان مەقسەتكە ئول بولماس ژىسال.
گەر ھەقىقەت بولمىسا ھەر بىر سۆزى بولغان ئوسال،
مىللىتىڭدىن ژاز كېچىپ «مىللەتچى» دەۋايىڭ غەلەت!

خەلقنى ئالداش يولىدا گەر قۇرسىمۇ تۇرلۇك پىلان،
تەقسىگە چوغنى ئېلىپ خەلققە دېسە:
— يەڭ بۇ چىلان!
بەربىر گىرىم بىلەن رەڭ ئەيلىگەن ئۇچ باش يىلان،
خەلقنى ئوت ئىچرە تارتىپ كۆرگەن ھالاۋەتىڭ غەلەت!

مەقسىتىڭ ئەل ئىچىگە پەيدا قىلىش بۆلگۈنچىلىك،
«يېتىمەن!» دەپ ئويلىما بۇ ئىشقا تا ئۆلگۈنچىلىك،
ئىتتىپاق خەلقىم، ئاراش يوق تامچا سۇ كىرگۈنچىلىك،
كېمىگە چاشقان سولاپ سەن توشۇك ئەتكەنىڭ غەلەت!

چۈشىدە كۆرگەن ئەپەندى، قولىدا بولغان خوراز،
ئىككى تەڭگىگە ساتمىغان:
-- قوشقىن! ـ دېگەن ـ بۇنىڭغا ئاز!...
سىلكىنىپ ئويغانسا يوق، قولىدا پۇل ياكى خوراز،
ساڭا بۇ تەمسىل دېسەم كۆزۈڭنى يۇمغانىڭ غەلەت!

زۇلمى بىرلەن قورقۇتۇپ، خەلق مىلىنى ئالسا بۇلاپ،
سالسا ھەر تۇرلۈك سىلىق ئۇستى - ئۇستىگە ئۇزمەي ئۇلاپ،
كىمكى سۆز ئاچسا ئۇنى شۇنگەن تۇتۇپ قويسا سولاپ،
ئەل قېنى بىرلەن سۇغارغان باغۇ - بوستانىڭ غەلەت.

ئۆز ۋۇجۇدىن ھەر كىشى قورچاقتىن ئەتسە ئىمتىياز،
كۆپچىلىككە خىزمىتىن بېغىشلىسۇن قىش ھەمدە ياز.
قارىغۇدىن قۇيماق تەما قىلماقتىن ئەتكەي ئېھتىراز،
ئۆز ئېلىڭنى چەتكە تاشلاپ، پاختا ئانقانىڭ غەلەت.

نىمشىھىت رازى ئەمەس «ئىملاچى» ئىستىلاسغا،
سالمىغاي ھەرگىز قۇلاق «ئۇلۇسچى» نىڭ ئىغۋاسىغا.
باشلىدىم قارشى كۆرەش شەيتان لەئىن ۋەسۋاسىغا،
بۇ كۆرەشكە قارشى قويغان ئەمرۇ - پەرمانىڭ غەلەت.

1947 - يىل ماي، غۇلجا

جاۋابىم①

بىر زاماندا مۇھىت سۈيى چايقاپ - چايقاپ،
ئانقان ئىكەن بىر پاقىنى چەتكە تاشلاپ.

ھەيرانلىقتا ئۇ، بىچارە مەيۋس پاقا،
يول ئىزىقىپ كېتىپ قاپتۇ باشقا ياققا.

«كەلگۈ مۇھىتىم قەيەردە؟!» دەپ ھەسرەتلىنىپ،
قانتىق ئەلەم ئورىۋاپتۇ غەمگە سىلىپ.

يۈرەر ئىكەن ھامان مۇھىت سۈيىن ئىزلەپ،
بوران - چاپقۇن توسار ئىكەن ئۇنى يۈزلەپ.

بىرىلمەستىن مۇشەققەتكە يۈرگەندە ئۇ،
تۇن كېچىدە يولۇقۇپتۇ كىچىك بىرسۇ.

مۇھىتتىن بىر قولتۇق دېگەن گۈمان بىلەن،
سەكرەپ چۈشۈپ شۇكرى ئېيتتى زابان بىلەن.

---

① 1947 - يىلى ئورۇمچى شەھىرىدە گومىندالاڭ ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدىن «ئىسلام دىنىنى ھىمايە قىلىش» نىقاۋى ئاستىدا بىر ئەكسىيەتچى يوشۇرۇن تەشكىلات قۇرۇلغان. ئۇ، تەشكىلات ماڭا خەت يېزىپ مېنى ئۆزىگە تارتىماقچى بولغان ئىدى. مەن بۇ شېئىرنى شۇ خەتكە رەددىيە ئورنىدا يازغان ئىدىم (ئاپتور).

چۈشۈپ كۆرسە، مۇھىت ئەمىس قۇدۇق ئىكەن،
سۈيى سېسىق، بۈسى يامان بۈزۈق ئىكەن.

چىدىيالماستىن زارلىنىپتۇ خۇدايىغا،
ئىجاۋەتلىك تەلەپ قىپتۇ دۇئايىغا.

كېچە - كۈندۈز قۇرۇماپتۇ يىغلاپ كۆزى،
ئەلەم بىلەن سارغىيىپتۇ گۈلدەك يۈزى.

بۇندىمۇ بىر مىسكىن پاقا ياشار ئىكەن،
«غەنىيمەت!» دەپ قۇدۇق سۈيىن ئاشار ئىكەن.

مۇساپىرنىڭ قىلغان يىغا - زارىن ئاڭلاپ،
كەپتۇ يۈگۈرۈپ بىچارىنىڭ ھالىن سوراپ:

—بۇ كەڭ جاھان، نېچۈك ئاڭا پاتماس جانىمەن؟!
شۈكرى ئېيتماي بۇ نېمەتكە بەك نادانىمەن!

— يامان سېسىق ئىكەن بۇ جاي ھەم تارچىلىق،
ھۆكۈم سۈرەر ئىكەن دائىم ئاچارچىلىق.

مۇھىت دېگەن كەڭ جاھاننىڭ پەرزەندىمەن،
مىليون - مىليون يۈرتداشلارنىڭ دىلبەندىمەن.

بۇنى ئاڭلاپ قۇدۇقتىكى مىسكىن پاقا:
— ئەي مۇساپىر، كۆزۈڭنى ئاچ! باق بۇياققا! —

دەپ قۇدۇقنىڭ بۇلۇڭىغا بارماق تىرەپ:
— مۇھىتىڭنىڭ سۈيى شۇنچە كېلەمدۇ؟! — دەپ،

قىچقىرىپتۇ:
— ئەي مۇساپىر كەل! — ... دەپ ئۇنى
كۆرسىتىپتۇ بىر پىياله مۇقدار سۇنى.

مېھمان پاقا دەپتۇ:
— مۇھىت كەڭ بىر جاھان.
بۇ قۇدۇقتەك كۇن نۇرىدىن ئەمەس پىنھان.

بۇنى ئاڭلاپ مىسكىن پاقا، بوپتۇ خاپا،
نەسىھەتلىك سۆزلەر بىلەن قىپتۇ تاپا:

— بۇندىن چوڭمۇ سۇ بولامدۇ؟! بۇ — قۇرۇق گەپ،
ساراڭمۇ سەن كۆپ سۆزلەيسەن ئەي بىئەدەپ.

بۇندىن ئارتۇق لەززەتلىك سۇ نەدە بولسۇن؟!
ياقىمغانلار دىلى داۋىم غەمگە تولسۇن.

*　　*　　*

غېرىپ پاقا كۆرگىنى شۇ كىچىك قۇدۇق،
ئەتراپىدىن كۆرۈنمىگەچ ھېچبىر يورۇق.

ئىشەنمىگەن مۇھىت ـ دېڭىز بارلىقىغا،
ئىمان ئېيتماس تەبىئەتنىڭ يارلىقىغا.

مېنى سورىساڭ، بۇرۇن ئاشلاپ تار قۇدۇقنى،
كۆرۈپ قالدىم مۇھىت ئوخشاش كەڭ يورۇقنى.

دىلىم مۇھىت لەززىتىنى تېتىپ قالدى،
تار قۇدۇقنىڭ مېھرى دىلدىن كېتىپ قالدى.

دىمەك قۇدۇق تۆۋىدە بىر مىسكىن پاقا،
كوكىرايدۇ:
— كېلىڭ! ... دەيدۇ ئۇشبۇ ياققا!

سىز كوكىراپ مېنى ئېلىپ بارالمايسىز،
ئىنشائاللا ئەمدى قىلتاق قۇرالمايسىز.

بۇگۈنكى كەڭ مۇھىتتا مەن ئۆزگىنىمدە،
ئەركىن ھايات بەزمىسىنى تۆزگىنىمدە.

— بارالماسمەن تار قۇدۇققا — جاۋاب مانا،
چۈشمىگەيمەن سېىسىق قۇدۇق ئىچرە يانا.

دىمىغىمدا ھازىرمۇ بار سېىسىق بۇيى،
كۆرمىسەممۇ ئېسىمدەدۇر «تىنىق» سۇيى.

تەنلىرىمدە زەھەرلەنگەن ئىز تېخى بار،
ئەركىنلىكنى سېتىش ماڭا نومۇس ۋە ئار.

ماڭا سىكمەس، سىزگە سىگگەن ئۇ سېىسىق سۇ،
شۇنچە بولار تۇمۇغلاردىن چىقسىمۇ ھۆ!

قۇلاق سېلىڭ نىمشېھىتتىن شۇدۇر جاۋاب:
— سىز كوكىراپ تاپالمايسىز پەقەت جاۋاب!...

1947 ـ يىل ئىيۇل، غۇلجا

قارلىقنامە

ھەمدۇ سانايى بىئەدەد ئول خالىقى پەرۋەردىگار،
رەھمىتى بىلەن قار ياغدۇرۇپ پەزلىنى قىلدى ئاشكار.

خەللاقۇ ئالەم قۇدرىتى يار بولسا يامغۇر ياغدۇرۇپ،
يەر، كۆك، دەرەخلەر كۆكلىتىپ چۆللەرنى قىلدى نەۋ باھار.

قىش بولسا ئالەم چۆل بولۇر، ئاسمانۇ - يەر يەكسان بولۇر،
چۆللەرنى بوستان قىلغىلى قادىر ئىگەم ياغدۇردى قار.

قار ياغسا گەر بۇ يۇرت ئارا، رەسمىي بولۇپتۇر قائىدە،
بىر - بىرىگە قارلىق تاشلىماق، ئادەت قەدىمدىن بارۇ - بار.

پەسلى زىمىستان ۋاقتىدا، «بەزىم ئەيلىسەك» دەپ ئارزۇ،
غەم - غۇسىنى دەپئى ئەتكىلى دوست ۋە ياران قارلىق يازار.

بىز تاشلىدۇق قارلىق يېزىپ، بەزمى ئەتسىلە ئىززەت قىلىپ.
دۇشمەنلىرى ھەسرەت قىلىپ، قان يىغلىسۇنلەر زار - زار.

غەم قىلمىگىز كۆپ قايغۇرۇپ، جابدۇق ھەممە تەييار ئىرۇر،
مىلك شۇكرى ئالەم توقچۇلۇق، ھەر نەرسىلەر كەلگى - كەگرى بار.

قوتاندا قوي، ئامباردا ئۇن، ساندۇقتا پۇل، كۆتكۈچى ھەم،
لازىملىقدۇر يەل - يېمىش، قەندۇ - شېكەر بازاردا بار.

چەينەكتە چاي، پەتنۇستا نان، زىختا كاۋاپ، خۇندا گېزەك،
مايلىق توقاچ ھەم قاتلىما، گۇشنان، ھەسەل، تۇرسۇن قاتار.

تاۋۇز، قوغۇن، ئالما، ئانار، ئەنجۇر، بىيە، نەشپۇت، گىلاس،
بادام، ئۇزۇم، مېغىز، پىستە ھەر قايسىدىن تۆت - بەش تاغار.

نەغمە - ناۋا بولسا كېرەك، ئەسۋابلىرى ھازىر ئىكەن،
قالۇن، ساتار، تەمبۇر، غىجەك، سونايى، راۋاب، تاش، داپ، دۇتار.

سورۇنغا زىننەت بەرگىلى بىر دىلبىرى رەنا كېرەك،
شوخلۇق قىلىپ بەزىم ئەھلىدىن ھۇش ئالغىلى بىئىختىيار.

ساقى بولۇپ مەجلىس ئارا چاي تۇتسا ئول نازۇك بەدەن،
رەقىس ئەيلىبان بەزىم ئەھلىنى ھەردەم قىلۇرلەر بىقارار.

مەقسەت يىمەك - ئىچمەك ئەمەس، ئەھلى مۇھەببەتنىڭ ئىشى،
دىلدا مۇھەببەت بولمىسا بۇ تەن دېگەن نى ئېتىۋار.

بەزىم ئەيلىمەك كەلسە ئېغىر ھەم بار ئاڭا چارە - ئىلاج،
پەھىم بىرلە قارلىق ئېلىپ بارغان كىشىنى دەل چىڭ تۇتار.

ئۆز قارلىقىنى تۇتتۇرۇپ، يانداۋرسا ئۆيىگە ئۇقتۇرۇپ،
ئىككى يۇزىگە رەڭ بېرىپ، زىننەتلىسۇن خۇددىدى ئانار.

بۇ ئىشنى ھەرگىز قىلمىغاي ھىممىتى ئۇستۇن كىشى،
غەيرەت قىلىپ بەزمى ئەيلىگەي، بۇ ئىشنى بىلگەي ئېپتىخار.

1947 - يىل 12 - نويابر، غۇلجا

ئالدىدا

مەن نىگارىمنى كۆرەلمەي چەرخى بىداد ئالدىدا،
كېچە ـ كۈندۈز زار ئەيلەپ بولمۇدۇم شاد ئالدىدا،
كۆكسىمە تاشلار ئۇرۇپ ھەم ئەيلىسەم داد ئالدىدا،
پاتىھە، ئىخلاس ئوقۇبان ۋىردى ئەۋراد ① ئالدىدا،
بىر كۆرەرمەنمۇ يېلىنسام پىرى ـ ئۇستاد ئالدىدا.

ئەي تەڭرىتاغ توسما يارىمنىڭ جامالىن بىر كۆرەي،
تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېرىمنىڭ تۇپرىقىن كۆزگە سۈرەي،
يولىدا تۆھپە ئۈچۈن «باش قوي!» دېسە جاننى بېرەي،
توسما يولنى مەن بېرىپ دىلبەر بىلەن بىللە يۈرەي،
كۆنىسىڭ رەسۋا بولۇرسەن تىغى پەرھاد ئالدىدا.

ئەي سەنەم مەندىن كۆڭۈلنى ئۈزمىگىن «كېچىكتى» دەپ،
«ئاھ!... ئۇرۇپ ھەسرەت چېكىپ بولالمايىن زېرىكتى» دەپ،
شۇم رەقىبلەرگە مېنى تاشلاپ ھامان «تېرىكتى» دەپ،
ئويلىمايمەن ھېچقاچان رەقىب بىلەن «بىرىكتى» دەپ،
يىمىرىلۇر تاغدەك توسالغۇ ئادىمىزات ئالدىدا.

يوللىغىن بادى سابادىن ـ ھالى ئەھۋالىڭ بىلەي،
دوستلىرىڭدىن يارەدىم ئالغىن مەنمۇ ھەم نۇسرەت تىلەي،

① ۋىردى ئەۋراد ـ دۇرۇت

بۇ تىلەكتە جەۋرى ـ مىھنەت كەلسە راھەت دەپ بىلەي،
شامدىكى پەرۋانىدەك بېشىڭنى دائىم چۆرگىلەي،
گۆر تىلەر دۇشمەنلىرىڭ سەن قەددى شەمشاد ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن ئاقىۋەت توسالغۇنى بىت ـ چىت قىلىپ،
دۇشمىنىڭنىڭ گۆرىگە يەردىن ـ ھاۋادىن ئوت يېقىپ،
غارقىراپ كۆكتە ئۇچۇپ بۇلۇت مىنىپ قانات قېقىپ،
مۆككىلى تۇشۇك تاپالماي، قان يۇتار شۇندا رەقىپ،
پۇت ـ قولىن بوغقان گۇناھكارلارچە جاللات ئالدىدا.

ئۇزىگە رام قىلىسىمۇ دۇشمەن تىغىلە قورقۇتۇپ،
پۇل بىلەن ئالداش بىلەن ۋە ياكى جادۇ ئوقۇتۇپ،
ئالدىنىپ كەتمە! ماڭا بولغان ئىشەنچىڭ يوقۇتۇپ،
دۇشمىنىڭنىڭ بېشىنى زاغۇ ـ زۇغەن ① غە چوقۇتۇپ،
مەن خىجالەتتىن چىقارمەن سەن پەرىزات ئالدىدا.

مەن يېتىپ بارغۇچە ئۇندا سەنمۇ مەيۇس ياتمىغىن،
مېنى «كەلمەس» دەپ ئۇمىدسىزلىك لېيىغا پاتمىغىن،
تاقىتىڭ بارىچە تەۋرەن، كۆرىشىڭ توختاتمىغىن،
ئالدىنىپ دۇشمەن سۆزىگە نومۇسنى سەن يوقاتمىغىن،
ئىلىنۇر قايقانغا ئاخىر تۇلكە سەييياد ئالدىدا.

بىلىمەن سەندە رەقىبكە بېرىلمىشتىن يوق ئەسەر،
ئالدىنىپ قالما رەقىبكە ئاقىۋەت بېشىڭ كېسەر،
تاپسا پۇرسەت بىر كۈنى، شەك يوقكى مۇڭگۇزسىز ئۇسەر،
مەن كۆرەشنى تاشلىمايمەن ئۇلسەم ئەۋلادىم ئۇسەر،
ئىنتىقام دەۋاسى قوزغالغاي شۇندا ئەۋلاد ئالدىدا.

---

① زاغۇ زوغەن - قاغا ـ قۇزغۇن

ۋاخ يېقىندۇر سەۋرى قىل، دۈشمەن يۈرەكنى تىلسىمۇ،
ۋەھشى ھايۋانلار كەبى غۇنچەڭنى قۇربان قىلسىمۇ،
گەرچە بوغۇزىڭدىن زۇلۇم قارىمقىدا ئىلسىمۇ،
ئادەم ـ ئىنسان كۆرمىگەن قاتتىق زۇلۇملار قىلسىمۇ،
نا ھەقىقەتلىك زەبۇندۇر، ئاخىرى دات ئالدىدا.

ئەي كۆچار، ئاقسۇ، خوتەن، قەشقەر تولا قان يىغلىما!
دۈشمىنىڭدىن زارلىنىپ، ئوتلۇق يۈرەكنى تىلغىما!
مېنى كۆپ «كېچىكتى» دەپ باتناپ، بويۇننى تولغىما!
دىلنى ئۈزۈپ، مەيۈس بولۇپ پاك تارىخىڭنى بۇلغىما!
ئىنشائاللا تېز بارۇرمەن چەرخى بۇنياد① ئالدىدا.

مەن بارۇرمەن يەر ھاۋادىن، تەڭرى تاغىدىن ئۆتۈپ،
مەن بېرىشقا ۋەدە قىلغان ئانت ئىچىپ قۇرئان تۇتۇپ،
مەن بارۇرمەن دۈشمىنىڭنى تەسلىم قىلىپ ھەم يوقۇتۇپ،
بارىمەن ياتماي پىراقتا: «ئاھ!...» ئۇرۇپ قانلار يۇتۇپ،
ئەركسىزلىك بەك نومۇستۇر ھۇر ۋە ئازاد ئالدىدا.

يارغا يەتمەكلىك ئاسان ئەمەس جان بېرۇر يا، جان ئالۇر،
دىلرەبا ۋەسلىگە ئاشىق قانچە قۇربانلار چالۇر،
بۇنداق ئاشىقلاردىن ئەبەت دۇنياغا مەشھۇر نام قالۇر،
بۇنداق ئاشىقلار مۇھەببەت سازىنى تىنماي چالۇر،
نىمشىھىتلارمۇ تىرىلگەي سازى ئىمداد ئالدىدا.

1947ـ يىل نويابر، غۇلجا

---

① چەرخى بۇنياد — مەۋجۇت دۇنيا

****

خەت

چىن مۇھەببەتلىك كۆڭۈلدىن مەن يازاي يارىمغا خەت،
دەردى ھىجران ئوتىدا قالغان ئۇ، دىلدارىمغا خەت.

ئاپتاپ ھۆسنىڭگە تەشنا سەن پەرىنىڭ ئىشقىدا،
مۇپتىلا قىلغان جىنىمنى روزى رۇخسارىمغا خەت.

گەرچە مەن مەجنۇن دىسەم تۇرغان يېرىم دەشت چۆل ئەمەس،
جەننەتۇل پىردەۋسىدىن① ئول كۆزى خۇمارىغا خەت.

لەيلى دەپ ئىيتاي دىسەم، لەيلى نىچۈك چۆلدە ياتۇر،
شۇم بوران - چاپقۇن چۆل ئەتكەن بەلكى گۈلزارىمغا خەت.

كۆيمىكىمدىن تاڭ قالۇر پەرھاد، لېكىن مەن تاغدا ئەمەس،
ئۇخلىماي تۇنلەردە ياد ئەتكەن ئۇ، بىدارىمغا خەت.

سىنى «شىرىن» دەپ ئەگەر ئىيتسام مۇناسىپ بولمىغاي،
خىسراۋ زۇلمىدىن خارابلاشقان ئۇ بازارىمغا خەت.

ۋاھ ... دەرىخا ئويلىسام ئۆتمۇشتىكى ئاشىق ئىشىن،
چۆلدە ئاشىقلار يازاردى باغدا رەيھانىمغا خەت.

---

① جەننەتۇل پىردەۋسى سەككىز جەننەتنىڭ بىرى

بۇ نېچۈك ھالدۇر يۈرەر مەشۇقى سەرگەردان بولۇپ،
باغۇ - بوستاندىن يازارمەن سۆيگۈ دەپ زارىمغا خەت.

تۈندە ئاي بەرمەكتە دېرەك يارىمنىڭ جامالىدىن،
ئاي ئۆزۈڭ يەتكۈز بېرىپ مەندىن ۋاپادارىمغا خەت.

كاج پەلەكنىڭ قانچە قىلسا ئۆتىمگەي گال كاتىرىسى[1]،
ھىچ كېسەلمەس مەن ئەگەر يازسام شېكەر خارىمغا خەت.

ئاپئاق بەدەن قىز تاقىسا مەرۋايىت بويۇنچاق تىزىپ،
چىشلىرىڭدىن بەلگە دەپ، يازسام پىداكارىمغا خەت.

نەرە تارتسام غاقىراپ چىقسا تەڭرى تاغدىن سادا،
گۈلدۈرلىگەن كۆكتەك بولۇپ يەتسۇن دىل ئەسرارىمغا خەت.

ھور بولۇپ ئاھىم ھاۋانى قاپلىسا ئوتلۇق تۈمان،
«يەر يۈزىن بوشات!» دېگەندەك تەگدى ئەغيارىمغا[2] خەت.

نىمشىھىت تويماس ھاياتنىڭ ئىشقىغا تارتسا ئەلەم،
چۈنكى قەلبىمدىن «ۋەتەن» دەپ ئالدى ئىقرارىمغا خەت.

1947 - يىل دېكابىر، غۇلجا

---

[1] كاتىرىسى — تۈمۈردىن ياسالغان بالىلار پىچىقى
[2] ئەغيار — غەيرىي

قەلەمنىڭ توۋىسى

كەچۈر ۋەتەنىم تارىخىمنىڭ قارىسىنى،
ساقايتۇرغىن يۈرىكىمنىڭ يارىسىنى.

مېنىڭ ئىشىم ئەزەلدىن ئىدى ھەقنى يېزىش،
بەش - ئون يىلدىن ئىشىم بولدى «ئورا» قېزىش.

سېنى سۆيگەن ئەۋلادىڭنى «خائىن!» دېدىم،
«ۋەتەن!.....» دېسە «قاراڭغۇ ئۆي جايىڭ!» دېدىم.

تىنچ - خاتىرجەم ياتقۇزمىدىم ھېچ ئادەمنى،
بەختىن بۇزۇپ، يوللاپ پىغان ۋە ماتەمنى.

ھەقىقەتچى بولسا ھەر كىم يا زىيالى،
كېچە - كۈندۈز مەندىن قورقۇش بولدى ھالى.

«دېھقان» دېسە يازدىم ئاڭا تۇرلۇك تۆھمەت،
خوتۇن، ئوغۇل - قىزلىرىغا سالدىم كۈلپەت.

«نىسەن»①گە دەپ يازدىم ئونىڭ بار - يوقىنى،
شۇنداق بوغدۇم خەلقلەرنىڭ ھوقۇقىنى.

---

① نىسەن — مال - مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىش

سودىگەرنى تۈنجۈقتۇرۇش تېخى ئوڭاي،
«پىڭجا»① دېسەم سارغىياننى گۈلدەك چىراي.

ئالىملارغا «خۇراپى» دەپ توقۇپ توقۇم،
ھاپىزلارغا خەلق يىغدى دەپ ئاتتىم ئوقۇم.

ئەلنى بوغدۇم ئەركىنگىنە دەم ئالدۇرماي،
چوڭراق تىنسا سولاپ قويدۇم بىر سۆز سورىماي.

«سۆزلىگەننى تىلدىن تۈتۈپ ئاسسۇن!» دېدىم،
«شۇك تۇرغاننى گاڭزىلارغا باسسۇن!» دېدىم.

ئىلدام ماڭسا ئەمىر قىلدىم: «كېسىك ئاياق!»
ئاستا ماڭسا سىلىك دېدىم: «قاتتىق تاياق!»

دېمەك، مەندىن ھېچكىم ئامان قالغىنى يوق!
ئەگە بارسا ئايىقىغا قازدىم قۇدۇق.

ھېچبىر كىشى ھەقىقەتنى دېيەلمىدى،
مەندىن ئامان قېلىشنىمۇ بىلەلمىدى.

ئىمە يازسام «ياخشى!» دېدى قورقۇپ خەلق،
شۇنىڭ ئۈچۈن خەلققە سالدىم سانسىز سىلىق.

بۇ توغرۇلۇق ھېچكىم سوئال بېرەلمىدى،
ئۆپچۈلۈك خەلق ھەقىقەتنى سۆزلەلمىدى.

---

① پىڭجا توغتام باغا

قانداق قىلىۋۇن سۆز قىلىشقا چارىسى يوق،
«لام - جىم» دېسە جايى زىندان ياكى بىر ئوق.

يۈرىكىمگە ياكى خەنجەر سالالمىدى،
خەلقىمىزمۇ بۇ ئەھۋالغا چىدالمىدى.

ئاخىر بولماي بىرلىكتە خەلق قوزغىلىشتى،
«ئازادلىق!» دەپ ھەق مەيدانغا چىقىپ ئۈيۈشتى.

ئىشقا ئاشتى خەلقلەرنىڭ بۇ تىلىكى،
ئازاد بولدى بۇ ئۆلكىنىڭ بىر بۆلىكى.

خىجىل ھازىر ۋەتەن سېنىڭ ئىلكىڭدىمەن،
«توۋا» قىلدىم ئەپۇ قىلغىن ئالدىڭدىمەن.

نەچچە يىللىق قىلمىشتا مەن جىنايەتكار،
يۈزۈم قارا شەرمەندە ھەم خىيانەتكار.

«توۋا» قىلدىم كەچۈر ۋەتەن، كەچۈر ۋەتەن!...
چۈنكى مەن بىر قۇرۇق تومۇر، جانسىز بەدەن.

بەلكى مېنى ھەر تەرەپكە ئىشلەتكەن قول،
شۇ قولىنىمۇ ھەرىكەتكە كەلتۈرگەن پۈل.

بەلكى جاننىڭ تاناۋىنى تارتىپ قويغان،
بۇ ئۈچىگە شۇ ئىشلارنى ئارتىپ قويغان.

مىنىڭ توۋام كىنايىدۇر يازغۇچىدىن،
«ئاقچىنى» دەپ ھەقىقەتتىن ئازغۇچىدىن.

ئازاد بۇگۈن نىمشىھىتنىڭ ئىلكىدىمەن،
ۋەتەن سۆيەر خەلقچىلىنىڭ سىلكىدىمەن.

1948 ـ يىل يانۋار، غۇلجا

ئايرىلدىم

ۋاپا دۇنياسىدا مەغرۇر شۇڭقارىمدىن ئايرىلدىم،
مۇرۇۋەت بوستانى يېنىدا گۈلزارىمدىن ئايرىلدىم،
سۆيۈملۈك جان ئانام، يەنى جىگەر زارىمدىن ئايرىلدىم،
رامانىنىڭ كاجلىغىدىن جەۋرىلە يارىمدىن ئايرىلدىم،
ئۆسكەن يېرىم ئۆي ھەم ماكان ـ جايىمدىن ئايرىلدىم.

خەلقىنىڭ غەيرىتى كۆپتۇر، ئۇمىدنى زادى ئۈزمەيمەن،
شەرەپلىك تارىخىمنى قارىلاپ مەن ئەھدى تۈزمەيمەن،
يەنە ۋەتەن خەلقىمنىڭ ئەھدىسىنى ئەسلى بۇزمايمەن،
يەقەت گەپ بىر، ياش تۆكمەيمەن، سۆزۈمنى ھەممە سوزمايمەن،
كۈرەش مەيدانىدا قادىر ئىلى جانىمدىن ئايرىلدىم.

ئۇمىدىم كۆپ بۇ دۇنيادىن قىلۇرمەن تاغنى تاغاقتەك،
رەقىبنىڭ پوستىنى ئاشلاپ، تۇلۇم ئەيلەيمەن ياغاقتەك،
ھارام قان ئىچكۈچىلەرنىڭ تىلىپ باغرىنى باغاقتەك،
سۇغۇرسام تىللىرىنى ئاجىز قىلىپ قەلبىنى «قاماق» تەك،
ئىمەسمەن دەل شۇ چاغدا گۈل ـ گۈلىستانىمدىن ئايرىلدىم.

ئەدەپسىزلىك دېمەك دوستلار مېنىڭ دەۋالىرىم چىندۇر،
ئەھەرلىك ئەجدىھانىڭ ئەشتىرىن ئېلىشمۇ مۇمكىندۇر،
ئىلەكىمگە قوشۇلغان دەردىمەندۇر، ھەممىدە مۇمىندۇر،
ئىرىم موبەت ھوسۇلى مول ئىگە ئەل تاج ۋە مىسكىندۇر،
ساۋەت كوچىسىدا مەن يېگەن نانىمدىن ئايرىلدىم.

جاهان ئەھلىگە ئوخشاش يەر يۈزىدە مەنمۇ ئىنسانمەن،
تىرىكلىكتىن ئەسەرلەر قالدۇرۇشقا ھەم تىرىشقانمەن،
تېخى ئۆز ۋاقتىدا دۇنيا بېشىغا تاجىلار قىسقانمەن،
نېمە بولدى، بۇ كۈنلەردە زۇلۇم ئىلكىدە ۋەيرانمەن؟!
ئەجەپ خارلىقتا قالدىممەن، يېرىم جانىمدىن ئايرىلدىم.

تىلەكىمدۇر تەڭرىدىن، كەتمىگەيمەن ئۇشبۇ دۇنيادىن،
يوقاتماي پاك يېرىمدىن تىرىك تاپلار بىخى بۇنيادىن①،
تەلەپ قىلماي تېخى ئاندا زۇلۇم چەككەن خەلق دادىن،
جاھان ئىنۋانىغا يازدۇرمايىن ئاخىر ئىلىم ئاتىن،
دېگەيمەن شۇندا ھەم: «سانقۇن تىرىك تاپىم» دىن ئايرىلدىم.

ئېلىم ھوشيارلىقتا، ئېھتىياتتا باسسا ھەر يەرنى،
زەئىپلەرمۇ تەۋەللۇت ئەيلىسە رۇستەم سۈپەت ئەرنى،
ئىككىنچى كۆرمىسە خەلقىم بۇ كۈندەك ئەسكى مەزھەرنى②،
كۆرۈپ خەلقىم سۆيۈنسە ئۆز ئىچىدىن تۇزگەن ئەسكەرنى،
دېمەيمەن شۇندا كەتسەم ئەمدى دۇنيايىمدىن ئايرىلدىم.

مىراس قىلسام ھەم تېخى شۇندا ئەركىنلىكنى ساقلاشنى،
بۇ ئۆتكەن نەچچە يۈز يىللىق قارا تارىخنى ئاقلاشنى،
ئەمەلدە ھەممە بىرلىك باراۋەرلىكنى ياقلاشنى،
ئۆگەنسە خەلقىمىز تارىخنى ئوڭدىن ۋاراقلاشنى،
بۇ ئىشلاردىن بۇرۇن ئۆلسەم، مەن ئارمانىمدىن ئايرىلدىم.

ئەجەپ ياتتۇق ئاسارەتتە، پەلەكتىن ئاشتى «ۋاي داتلار!»
قۇلاق سالمايدۇ بۇ زالىم، تامام خەلق قىلسا پەريادلار،

---

① بىخى بۇنيادىن — بىخ ۋە پىلتىزى
② مەزھەر — دەھشەتلىك سىمۋ كۆرۈنۈش

ياۋايىدۇر ئۇ، بىر ئادەم سۈرەتلىك ۋەھشى جاللاتلار،
ئېزىز جانلارنى قۇربان ئەيلىمەكتە بەلكى سەييياتلار،
بۇ شۇم قۇشلارنىڭ زۇلمىدىن چىمەنزارىمدىن ئايرىلدىم.

قۇتۇلماق ئىزدىگەن جانلار قېنى دەريا كەبى ئاقتى،
ئۇنىڭ تەۋەلىرىگە زۇلۇمنىڭ قايتا ئوتلىرىن ياقتى،
ۋاپاسىز شۇم پەلەك ھەم شۇنچە چاغ سول كۆز بىلەن باقتى،
ئىلىم قەلبىدە ئورناشقان ساداقەتلىك ئۆيىن چاقتى،
شۇنىڭچۈن قۇل بولۇپ مەن دەردكە دەرمانىمدىن ئايرىلدىم.

چىدىيالماي ئاخىرى قۇللۇققا قارشى قاينىدى ۋىژدان،
جىگەرلەر لەختە ـ لەختە ھەم يۈرەككە تولغان ئەردى قان،
جىنازا ـ گۆر ـ كىپەن قىلماي يۇغۇشتۇرغاچ قارا زىندان،
باراۋەرلىك ساداسىغا قوشۇلماي قالمىدى بىر جان،
كىرىپ مەنمۇ بۇ يول ئىچرە كاساپاتىمدىن ئايرىلدىم.

بىرىپ ئېيتقىن سابا خەلقىمگە غەپلەت ئۇيقىدىن تۇرسۇن!
جاھان خەلقىگە ئوخشاش ھۇرىيەتتىن بازار قۇرسۇن!
ئېزىلگەن ھەممە مىللەتنى بۇ بازارغا ئۈيۈشتۈرسۇن!
چۈشەنمەسلىككە يول قويماي، تۇرۇپ بىر ـ بىر تونۇشتۇرسۇن!
يېقىن تارتىسۇن كىشىنى، ئېيتسا مەن ئەزايىمدىن ئايرىلدىم.

قوبۇل تۇت ئەھلى دەردىمەن نىمىشىھىتتىن ئۇشبۇ بۇيرۇقنى!
يوقات تېز بۇ زېمىندىن مۇستەبىتنى ھەمدە قۇيرۇقنى!
تام قوشناڭدىن سوراپ بىل، ئەمەلدە يول ۋە يورۇقنى!
كۆرەش بازارىدا يوق ئەيلىگىن باشتىكى بۇ خورلۇقنى!
تولا ئۇخلاپ قارا باسقاچ قەدىردانىمدىن ئايرىلدىم.

1948ـ يىل فېۋرال، غۇلجا

غەزەل

تەنە ئۇرماڭ ئەي قېرىنداش تاڭ يورۇشنىڭ ئالدى بۇ،
ئاتسا تاڭ، كەتسە قاراڭغۇ، ئاپتاپقا روبىرۇ.

تۇندە ئۇچقان شەپەرەڭنىڭ كۆزى بولسا نابينا،
تۇندە جەۋلان ئەيلىگەن جىن ئىستىسە ئەلدىن پانا.

ئىنتىزارمەن بۇ يورۇق تاڭ تېز ۋۇجۇتقا چىققۇسى،
يوق بولۇر تۇنلەردە يوتقان ئىچرە جىنلار قۇنقۇسى.

قىلما ئازاد بۇلبۇلۇڭنى «ئۇچمىدىڭ!» دەپ تەنە بەند،
چۈنكى ئازادمەن، قېرىندىشىم قەپەزلەر ئىچرە بەند.

قۇنقۇزۇش بۇرچۇم مېنىڭ قاراڭغۇ زىندانىدىن ئۇنى،
بۇ تىلەككە يەتمىگۈچە ئۇخلىمايمەن بىر تۇنى.

سۈندى مەنھۇس شۇم قەپەستە نەچچە بالداق زور بىلەن،
بىكىتەلمەي قالدى سەييياد نا ئۈمىد ھەم تور بىلەن.

جانغا ئاپەت بۇ ھاياتلىق، قالسا قەرداش قۇل بولۇپ،
لايىق ئەمەس بىزگە خۇشال سايرىماق بۇلبۇل بولۇپ.

ئەي قېرىنداش ۋەھىمىدىن يىغما ئىلكىڭ بۇ زامان،
مېنى كۆرمەك ئىستىسەڭ ئال قولۇڭغا زەپىران.

رازى ئەمەس راھىتىمگە ئەلنى ئازاد ئەتمىسەم،
توختىمايمەن بۇ كۆرەشتىن تا - ئۆمىدكە يەتمىسەم.

چۈنكى قۇدرەت، شانۇ - شەۋكەت، ئارۇ - نومۇس مەندە بار،
نەچچە ۋاقىتتىن يۈز ئۆرىگەن بەخت - تەلەي ئەمدى يار.

ماڭا قۇللۇق بەك ئۇ ياتىۋر «ئاھ!...» ئۆتمۈشتىن پاناھ،
ئابرويۇم بولدى قۇربان بۇ نە يەڭلىغ زورگۈناھ.

ئۆرتىدى دىلنى زۇلۇمنىڭ دەۋزىخى دۇنيادا ئىخ،
زۇلمى بىرلەن ھەم يۈرەككە «سەۋرى» دىن سانچىلدى زىخ.

ۋاي، دىمەسلىك پەرز ماڭا، يارسا كۆكرەكنى زۇلۇم،
نا رىزالىق چوڭ گۈناھدۇر، گەرچە بەخش ئەتسە ئۆلۇم.

بەلكى ئەۋلادلارغا مىننەت، گۆر - كىپەندىن يوق غەمى،
ھەم جىنازا كۆتۈرۈشكە لازىم ئەمەس ئادىمى.

تېخى ئەۋلاد مال بۆلۈشمەك، تەقسىم ئەتمەكتىن خالاس،
چوڭ مىراسخور بولدى «نىسەن» خەلقتە بىر پۇل ئۈخلىماس.

سەنمۇ بۇندىن ئاز مۇقەددەم مەندىن ئۆتەر خار ئىدىڭ،
گۈل - گۈلىستان سۆزى قايدا، يايرىقىغا زار ئىدىڭ.

قايسى چاغ تۇغدى قۇياش، تۇتتى قولۇڭنى پاسىبان،
بەس شۇ سائەت ساڭا ئازادلىق بولدى ئىنۋان - داستان.

ئىستىكىمدۇر سەن كەبى ئازاد ياشاش گۈلشەندە شاد،
دەل شۇ مەقسەت ئۈستىدە قىلماقتىمەن تىنماي جىھاد.

ئىنشائاللا، ئەمدى بېغىم ئىچرە ياشنار لالە ـ گۈل،
بولمىغاي بۈلبۈل سېغىزخانغا، قاغىغا ئۇ چاغدا قۇل.

كۆر چەۋەنداز يەر بۆشۈكتە مەڭگۈ ئۇيقۇ باشلىغاي،
گۈل ۋە بۈلبۈل نالە زارىن شۇندا بىر يول تاشلىغاي.

نىمشىھىتمۇ جامى مەغرۇرىدىن سادا ـ ئىلھام ئالار،
ئەل تىلىكى بىرلە شۇ چاغ چۈستىغا مېھمان بولار.

1948ـ يىل ماي، غۇلجا

سەپەردىكى يارىمغا

تاڭ ۋاقتى يېقىنلاشتى،
جانان ئەمدى تىنچلانسۇن!
شەپەرەڭ پېشىن قىسىپ،
يەر ئۈيگە بېغىشلانسۇن!

ئۇنىمىسۇن تىكەن يولغا،
تەگمىسۇن شامال گۈلغا،
جاي ياساڭلا بۇلبۇلغا،
تاللىمايلا جايلاشسۇن!

سۈبھىنىڭ شامىلىدىن،
يارىمدىن خەۋەر كەلدى،
باغ ئىچىدىكى گۈللەر،
دىدىم:
— ياردىن ئايلانسۇن!...

يولىغا قاراپ قالدىم،
ئاخىر ئەمدى ئاتلاندىم،
دەرد تارتقان يۈرەكلەرگە،
يارىنىڭ زۇلپى باغلانسۇن!

يەتكۈزگىن سابا يارغا،
گۈللەرنىڭ سالامىنى.

ئاڭلىغاندا، «ئاھىنى!...»
چارىسىنى ئويلانسۇن!

ئورماندا سىغىزخاندىن،
ئۇچ باشلىق ئىلان خاندىن.
بىزارمىن ئۇ «مىھماندىن!»
جەھەننەمگە يوللانسۇن!

ئەي باغۋەن بۇگۈن خۇشال،
يار كېلەر پاياندا ساۋ،
زاغلارنى قىلىپ پايمال،
بوستان ئەمدى گۈللەنسۇن!

بىخوتلىقنى سەن تاشلا،
ھوشيارلىقتىن ئاداشما.
يوقالسۇن يالاڭ پاشنا،
ئازاز ۋللار قوغلانسۇن!

تۇر!... ئۇخلىما ئويغاق بول!
يار مىنىپ كېلەر دۇلدۇل.
بۇندا سەن خەبەردار بول!
يار تېخىمۇ روھلانسۇن!

ئەي يار بىزگە بول مەشئەل!
ۋاق ئۇتمىسۇن تېزراق كەل!
خەلقچىللىقنى سەن قىل ھەل!
تەشنالار سۇغا قانسۇن!...

كېلىشىڭگە مەن تەشنا،
چۈنكى سەن ماڭا ئاشنا...
پاك ۋىژدان بىلەن ياشنا...
ئەل يولۇڭغا ئاتلانسۇن!...

ئەلنى «ئەل» دېسەڭ تەھقىق،
ھەممە بولسا بىر تەدبىق.
تىلىكىڭ ماڭا تەستىق،
زاغۇن باشلار يوقالسۇن!

مەن ساڭا تىلەكداشمەن،
چىن كۆڭۈلدىن ئاداشمەن،
قەدىرلىڭ بىلگىلى ياشمەن،
بۇياقلارمۇ يادلانسۇن!...

سۆزلىسەم دېمە: «ئېسيان!»
چۈنكى مەنمۇ بىر ئىنسان.
شەپقەت بىرلە قىل ئېھسان،
رەرداپ دىلمۇ شادلانسۇن!

ئوي بازارۇ - دۆڭ بازار،
سۈم قۇشتىن تامام بىزار.
كىبرەكمەس قۇرۇق مازار!...
ئەلنى ئەل ھېسابلانسۇن!...

قانتىق سوغۇق قارا قىشتا،
ولىمغان تۇماق باشتا،
دەشمەن ئۆيدە بىز تاشتا،
ھەمۇ دىلدا ساقلانسۇن!...

باقمساڭ ئەگەر سەنەمم،
ئەھۋالىمغا ئۇرماي دەم.
دەردلىك دىلنى باسقاي غەم،
بۇنداق پىكىر تاشلانسۇن!

زاغ بىلمەس باھار قەدىرىن،
ياش بىلمەيدۇ «يار» قەدىرىن.
ئەر تونۇيدۇ ئەر قەدىرىن،
مەيلى قولمۇ - قوشلانسۇن!

بىغىم ئەسلىدە كۈنگەي،
دۇنياغا ئەمەس ئۆگەي.
كېرەك ئەمدى بىر «رۇگەي!»[1]
دەۋر چاقى قىمىرلانسۇن.

نىمشىھىت نىمە بولدى؟!
بۇگۈن ئۆزىچە كۈلدى؟!
كۈتكەن چاغ يېقىن قالدى ...
باشقىلارمۇ جانلانسۇن!...

1949 - يىل سېنتەبىر، غۇلجا

---

① رۇگەي — لوق گۆش

مەرسىيە

(ئەخمەتجان قاسىمى ۋاپاتى مۇناسىۋىتى بىلەن)

نېمە دەپ قىلاي ئەي كاج پەلەك ھېكايىتىڭنى؟!
ئەلگە قىلاي ئەمدى سېنىڭ شىكايىتىڭنى!،
كۆرگەنمۇ خەلق بىرەر قېتىم ئىنايىتىڭنى؟!
ئاشلارسەنمۇ قىلىپ كەلگەن خىيانىتىڭنى؟!

قايىسى بىرلەر يوقسۇزلۇقتا جاپا چەككەن،
قايىسى بىرلەر شۇم قۇشلارغا بويۇن ئەگگەن،
گاھى گۈلگە باھار بولماي ئۇششۇك تەگگەن،
كۆرسەتمىگەن بىزلەرگە سەن ھالاۋىتىڭنى!...

قىلماق بولۇپ گاھى بىراۋ چۆلنى بوستان،
تىكىپ كۆچەت قىلسا يېڭى گۈل ـ گۈلىستان،
يوللىدىڭ سەن توسالغۇ بوپ جۇت ـ زىمىستان،
كىم بىلمىسۇن سېنىڭ بۇنداق جىنايىتىڭنى؟!

بۇنداق قىلىش ئەسلى سېنىڭ ئادىتىڭدۇر،
ئۇزلۇگىڭچە ياساپ ئالغان سائادىتىڭدۇر.
يا ئۆزۈڭچە قىلغان بىرەر تائىتىڭدۇر،
كىملەر سۆيىسۇن سېنىڭ بۇنداق ئالامىتىڭنى؟!

گاهی بىرنى ئاتىسىدىن ئايرىپ قېلىپ،
يا مېھرىبان ئانىسىدىن قايرىپ قېلىپ،
يېتىملىكتىن قانچىلارغا كۈلپەت سېلىپ،
تىكلەرسەنمۇ ئېيتچۇ ئۆزۈڭ ئىناۋىتىڭنى؟!

«بىر نەچچىلەر: «ئاھ ... بالام!...» دەپ ئوتلار ياقار،
خەستە بۇلبۇل سۆيگەن باغنى قانداق تاپار؟!
بىلىق سۈدىن ئايرىلغاندەك ھوشسىز ياتار،
سۆزلەر ھەركىم ھەركۈن تۈرلۈك مالامىتىڭنى!...

بۇ ئىشلىرىڭ ئەل ئارىلاپ بولار ئىدى،
خەنجەرلىرىڭ يۈرەكلەرنى تىلار ئىدى،
كۆز ياشلاردىن كۆلدەك نەپسىڭ تولار ئىدى،
ۋادەرىخا ئۇنتۇدۇڭ سەن ئادالىتىڭنى!

چۈنكى بۇگۈن ھەممىگە تەڭ قايغۇ سالدىڭ،
كارابىمنى سۈدىن ئېلىپ لايغا سالدىڭ،
ئۆلكىمىزنىڭ خەلقىن بىردەك ۋايغا سالدىڭ،
كىم بىلمەيدۇ سېنىڭ بۇنداق ئاداۋىتىڭنى!؟...

تۈيۈقسىزدىن سالدىڭ بۇگۈن بىزگە ماتەم،
«قايدا كەتتىڭ، ئەخمەتجان؟!...» دەر ھەممە ئادەم.
ئاھ!... جىگىرىم، قېرىندىشىم قاسىم زادەم.
قىزغاندىڭمۇ بۇگۈن بىزدىن ھىدايىتىڭنى؟!

بىزلەر ئىدۇق كۆپ زاماندىن «قۇلنىڭ قۇلى»،
توزار ئىدى باھار بولماي ئەلنىڭ گۈلى،
سايرىيالماي ئۆتەر ئىدى ھەم بۇلبۇلى،
كۆرسىتىشكە باشلىغاندىڭ ماھارىتىڭنى!

تىللار كېسىك، كاناي بوغۇق، دىللار ئۈزۈك،
شۇنداق كەلگەن ئەگرى يوللار بولماي تۈزۈك.
ئەمدى بولاي دېگەن چاغدا ھاۋا سۈزۈك،
كۆرەلمىدىك قىزىل گۈلدەك مالاھىيىتىڭنى.

ئۆلكىمىزدە قۇرماق بولۇپ يېڭى گۈلباغ،
خەلقىمىزنى قىلغان ئىدىك ئەجەپ خۇشچاغ.
شۇم خەۋەردىن يۈرەكلەرگە ئورنىدى داغ،
بىھۇش بولدۇق يوقاتقاچقا سالامىتىڭنى.

ھەر بىر سۆزۈڭ يۈرەكلەرگە داۋا ئىدى،
ئابى ھاۋاغا خوشخۇيلۇغۇڭ ناۋا ئىدى،
سەندەك دانا ئۆلكىمىزگە راۋا ئىدى،
«ئاھ، ھەسرىتا!...» كۆرەلمەيمىز ساماھىتىڭنى.

شۇم قۇشلاردىن باغنى ئازاد قىلغانىدىڭ،
يىرتقۇچلارنىڭ يۈرەك باغرىن تىلغانىدىڭ،
زەھەر تىلىن قارماق بىلەن ئىلغانىدىڭ،
كۆرگەن ئىدۇق سېنىڭ قانچە كارامىتىڭنى.

بەخت ئۈرۈقىنى تەرگەن ئىدىڭ ئۆلكىمىزگە،
ئورتاق ئىدىڭ يىغىمىز ھەم كۈلكىمىزگە،
كاشكى بولساڭ كۆتۈرەتتۇق يەلكىمىزگە،
ئۇنۇتمايمىز ئۆمۈرۋايەت جاسارىتىڭنى.

قانداق قىلاي ئاھ!... جۇدالىق سەندىن بۇگۈن،
پىراقىڭدا قان يىغلىسام كۈندۈز ۋە تۈن،
زەرداپ بولغان يۈرەك بولار قانداق پۈتۈن؟!
خەلق قوپاردى بۇگۈن سېنىڭ قىيامىتىڭنى.

ياش گۈل ئىدىك، غۇنچە ئىدىك ئېچىلمىغان،
چېچەك - مۇنچاق بولۇپ تېخى چېچىلمىغان،
بويۇڭغا تون ئۆلچەپ تېخى پىچىلمىغان،
كۈن - تۈن يارسام تۈگىمەيدۇ رىيازىتىڭنى.

تۈتتى ئەجەل كۆكتە ئەمەس، يەردە ئەمەس،
تۇمان بۇلۇت ئارىسىدا يولۇقتى بەس،
جەستىڭنى تاپماق بىزگە خوپ بولدى تەس،
يادلىغانسەن جان ئۆزەردە ۋىلايىتىڭنى.

سېنىڭ ئېزىز تېنىڭ قالغان بولسا چۆلدە،
تاغ - داۋاندا دېڭىزبويى ياكى كۆلدە،
تاپارمىز بىز ئىزدەپ يۈرۈپ ئويدا - دۆڭدە،
قىلارمىز بىز ئاخىرسېنىڭ زىيارىتىڭنى.

بۇندىن كېيىن دىدارىڭغا قانالمايمىز،
قەبرەڭ ئۆزرە گۈللەر ياپماي تۇرالمايمىز،
«قازا...» دېمەي باشقا چارە تاپالمايمىز،
ئەمما قولدىن بەرمەيمىز بىز پاراسىتىڭنى.

يېشىڭ كىچىك ئىدى، لېكىن تەدبىرىڭ ئۇلۇق،
ھەر بىر ئىشقا پاراسىتىڭ ئىدى تولۇق.
كۈتكەندىدى خەلق سەندىن يورۇقچۇلۇق،
ئارمان بىلەن تاشلاپ كەتتىڭ ساباۋىتىڭنى

ۋەدە بەرگەن خەلق سېنى ياقلايمىز، دەپ،
كۆز قارىسى كەبى سېنى ساقلايمىز، دەپ،
سىزنىڭدا تارىخ بېتىن ئاقلايمىز، دەپ،
ئېلىپ كەتتىڭ ئۆزۈڭ بىلەن شاپائىتىڭنى.

باقالمىدىك نارىسىدە پەرزەندىڭگە،
شىرىن كەبى يىغلاپ قالغان دىلبەندىڭگە،
ھاياتىنى بەخش ئەتكەن پەيژەندىڭگە،
چۈشتە كۆرەر ئەمدى ئۇلار گۈل قامىتىڭنى.

گاھى بىھۇش، گاھى ھوشيار تۇغقانلىرىڭ،
قاچان ئەستىن چىقار كۈلۈپ باققانلىرىڭ،
مۇھەببەتتىن پىستە - مىغىز چاققانلىرىڭ،
قەدىرلەيمىز ئەمدى سېنىڭ شىجائىتىڭنى.

ھەر ئىشتا سەن خەلق غېمىن يېگەن ئىدىڭ،
خىتاپ قىلىپ: «ئۇيغان خەلقىم!...» دېگەن ئىدىڭ،
ھەر سۆزۈڭدە بىزگە ئىلھام بەرگەن ئىدىڭ،
ئەمدى بىلدۇق سېنىڭ ھەربىر ئىشارىتىڭنى.

سەن، دۈشمەننىڭ ھىلىسىنى پاش ئەيلىدىڭ،
كۆزلىرىنى كۆرەشلەردە ياش ئەيلىدىڭ،
بىرلىك سەپنىڭ ھۇلىن گاڭ - تاش ئەيلىدىڭ،
بىز ئۆگەندۇق سېنىڭ تۇنقان سىياسىتىڭنى.

ئەل دۈشمىنى ساڭا قانچە قەست ئەيلىگەن،
ئىشىڭ ھەقچۈن تەڭرىم ئۇنى پەست ئەيلىگەن.
ھەر ئورۇندا سېنى زەھەر دەست ئەيلىگەن،
ساقلايمىز بىز سېنىڭ سۈنماس ئىرادىتىڭنى.

ھەممىگە تەڭ كەلدى بۇگۈن دەرد بىلەن غەم،
چارە يوقتۇر باشقا چۈشتى ئېغىر ئەلەم،
تارىخىڭنى يازار دائىم ئالتۇن قەلەم،
ھۇرمەت بىلەن ساقلايمىز بىز ئامانىتىڭنى.

تېنىڭ كەتتى، لېكىن روھىڭ بىزگە يولداش،
ھەر سائەتتە، ھەر مىنۇتتا ئىشتا قولداش،
مەيۇسلەنمە، سەن ئېلىڭدىن، ئەي ۋەتەنداش،
ھېچ بۇزالماس شەيتان سېنىڭ ئىمارىتىڭنى.

بوشقا كەتمەس بىزگە بەرگەن تەربىيىتىڭ،
قۇلاقتا بار سېنىڭ قىلغان نەسىھىتىڭ،
ئورۇندىلار ئەلگە قىلغان ۋەسىيىتىڭ،
ئۆزۈڭ شۇنداق ئۆگەتكەنتىڭ جامائىتىڭنى.

قانىغاندى خەلق سېنىڭ جامالىڭغا،
تەشنا ئىدى يەنە كۆپلەر نىھالىڭغا،
يەتكۈزمىدى پەلەك سېنى كامالىڭغا،
ئاڭلاش ئۈچۈن مۇشتاق ئىدۇق پاساھىتىڭنى.

ئەي نىمشىھىت، دۇنيادا ھېچ كامال بارمۇ؟!
«مەرسىيە» دىن ئۆزگە ئىشقا ماجال بارمۇ؟!
«سەبرى» دېمەي بۇ قىسمەتكە ئامال بارمۇ؟!
قەدىردانغا يوللا بۇگۈن ۋاكالىتىڭنى!...

1949 ـ يىل 5 ـ نويابر «ئالغا» گېزىتىدىن ئېلىنغان.

مەلك ئۆي ۋە پەرھاد ـ شىرىن

(داستان)

مىڭ ئۆي ۋە پەرھاد ـ شىرىن

(داستان)

مۇقەددىمە

ئۇلۇغ ۋەتىنىم سىرلىق مۆجىزات،
تەڭرىتاغ قوينىدىن ئاقىدۇ مۇزات.

مۇزات دەريالىرى سۈيى بىپايان،
قىش ـ ياز توختىماي ئۆركەشلەر ھامان.

باي ناھىيە قىزىلغا يېقىن،
چۆل تاغنى كېسىپ ئۇتەر بۇ ئېقىن.

ئۇشبۇ دەريانىڭ ئۆتەر يېرىدە،
مىڭ ئۆي قېزىلغان ئۆتكەن دەۋرىدە.

شىرىن ئىشقىدا شاھزادە پەرھاد،
ئويما، قەسرىنى ئەيلىگەن بۇنياد.

ئۇنىڭ چىرايلىق قىسسىسى بولغاچ،
كۆرۈش ھەۋىسى يۈرەككە تولغاچ.

Altun Oq

بىر تىمىنگىمۇ ئەرزىمەيدىكەن،
كۆرۈشنى ھېچكىم كۆزلىمەيدىكەن.

«ھايانقا ئۇ جاي ئاخىرقى ئورۇن،
تاۋۇت ۋە گۆرسىز قىلۇر يوشۇرۇن.»

ئۇ يەرگە كىرگەن كىشىلەرنى نەخ،
قىچقىرار ئىكەن دەھشەتلىك دوزاخ.

ئۇچ تەرەپلىمە قېزىلغان ئىكەن،
زۇلمەت ـ ئاسارەت تىزىلغان ئىكەن.

كىرگەن كىشىگە يوق ئىكەن تۈيغۇ،
قوللاپ ئالغاچقا ئەبەتكە ئۇيقۇ.

جىمجىتلىق ئۇندا قاتتىق ھۆكۈمران،
ئاڭلىنىپ تۇرار تاۋۇشسىز زۇۋان.

دۇنياغا قايتىش چۈشتە كۆرگەندەك،
ئانا قارىنغا قايتىپ بارغاندەك.

تاشقا ئويۇلغان دەھشەتلىك زىندان،
دېسەك بولماسمۇ سالاسىل قورغان.

بولمايدۇ بۇندا كىشىلىك پاناھى،
زالىم ئۆتمۈشنىڭ بۇ بىر گۇناھى.

قانلىق ئۆتمۈشتىن ئىنتىقام تىلەپ،
تۇرار نەمشىپەت قەلىمىن بىلەپ.

*　　*

ئۇندىن نېرىراق شىمالدىن جەنۇپ،
كەتكەن ئېقىننىڭ يانلىرىن يۇنۇپ.

ياسىغان لەخمە شەكلىدە بىر يول،
ئوردىغا باشلاپ چىقىشقا ئۇدۇل.

چىقسالىڭ ئۇ تاغنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا،
ياسىغان پەرھاد شېرىنگە ئوردا.

ئوردا يېنىدا ياسالغان مەكتەپ،
ياش غۇنچىلارغا ئۆگەتكەن ئەدەپ.

ئۇشبۇ ئېقىندىن باشلىنار مىڭ ئۆي،
ھەر ئۆيگە كىرسەڭ باشقىچە بىر كۆي.

ئۆيلەر تامامى تاشتىن ئويۇلغان،
ئوتتۇرىغا بىردىن تەخت قويۇلغان.

يوق ئۇ، تەختتە ياغاچ پارچىسى،
ياسالغان ئىكەن تاشتىن بارچىسى.

لاي ۋە خىش پەقەت ئىشلىتىلمىگەن،
ئۇستىگە ياغاچ چىشلىتىلمىگەن.

يىپەك گىلەمگە ئېھتىياجى يوق،
ئالتۇن ھەيكەلسىز ئۆينىڭ كۆڭلى توق.

سول قولنی ئۆیلەر یاقىلاپ باردۇ،
سۇ بېشىغا ھەم ئاتلاپ باردۇ.

بۇ تار ئېقىندا ئاقار سۇ جارى،
يەڭلىك بىلەكتەك كېلىدۇ بارى.

يىغلىغان تاغنىڭ بۇ بىر ئېقىندىسى،
تەپچىرەپ ئاققان ياش يىغىندىسى.

بولۇر شۇ جايدا سۇ ئىككى جىرا،
ياسىغان پەرھاد ـ شېرىنگە ھوجرا.

پەرھاد سۈرىتى ئوردا ئىچىدە بار،
يېنىدا شېرىن رەپىقى دىلدار.

شېرىن يېنىدا كېنىزەك بىلەن ھۇر،
پەرھاد يېنىدا ھەمدىمى شاپۇر.

ئۇلار ھەممىسى بىللە يۇرۇدۇ،
داماشاچىغا قاراپ تۇرۇدۇ.

چىققىپ كېتەردە ئارقىدىن قاراپ،
«بىمە دەيدۇ؟!» دەپ قويۇدۇ ماراپ.

ياق، سۈرەت ئەمەس، بەلكى روھى ئۇ،
يەنى سەزگۈسىز گەۋدىلىك ئۇيقۇ.

يىغلىغان تاغنىڭ «ئاھ!...» بىلەن زارى،
ئالدىدا تېخى پەرھاد مازارى.

قايسى بىر كىشى زىيارەت ئېتەر،
پەرھاد روھىنى دائىم شات ئېتەر.

پەرھاد قەۋرىسى كۆھى جەبەلدە،
ئىككى چامدام ئېگىز يەنە بىر بەلدە.

بارالماس بەزى يۈرەكسىز كىشى،
غەيرەتلىك ئەرلەر يوقلار ياز – قىشى.

بۇندا ئاجايىپ ئەييامى باھار،
باغى ئېرەمدەك بولغان لالىزار.

قەلبىك قىزىقىپ سۆيگۈك كېلىدۇ،
ئون قېتىم كۆرسەك كۆرگۈك كېلىدۇ.

شۇڭا قىلىدۇ دائىم نىمشىھىت،
قايتا — قايتىلاپ كۆرۈشنى ئۈمىت.

I . قىسىم پەرھاد

ئۆتمۈشتە خوتەن خانلىقى خاقان،
پۈتۈن جاھانغا بىردەك تونۇلغان.

ئاشۇ خوتەننىك سولتانى خاقان،
پەرزەنتسىزلىك دەردىنى تارتقان.

«پەرزەنت ...» دەپتۇ، ئۇ «بولمىسا ئەگەر،
تەختىمگە رەقىب باسقۇسى زەپەر».

تەڭرى يولىدا بېرىپ نەزىرلەر،
دۇئالار ئاپتۇ يوقلاپ ئەزىزلەر.

قىلىپتۇ يىغلاپ ھەقتىن ـ تەلەپلەر،
ھەم يەنە قىپتۇ، تۇرلۇك سەۋەپلەر.

خاقاننىڭ مۇناجاتى:

ئەي جاھاننىڭ ئۇلۇغ تەڭرى،
قوبۇل قىلغىن تىلەكىمنى.
تىلەيمەن بىر ئوغۇل پەرزەنت،
بەرگىن مېنىڭ ئىستەكىمنى.

بەردىڭ ماڭا شۇنچە دۆلەت،
شۇكرى ئېيتىش ماڭا سۈننەت،
كۆڭلۈمدە بار غەم بىلەن دەرت،
ساقايتۇرغىن يۈرەكىمنى.

دەۋران سۈردۈم ئىشرەت بىلەن،
نام كۆتەردىم شۆھرەت بىلەن،
كېتەرمەنمۇ ھەسرەت بىلەن؟!
كىملەر باسار تۆشەكىمنى؟!

زۇلۇمدىن مەن يىراق ئۆتتۈم،
ئەل رايىنى كۆزدە تۇتتۇم.
ئادالەتتە يۈرت يورۇتتۇم،
قىلىشۇن خەلق دەپ ئىزدەرىكىمنى.

تەڭرى سۆزىنى ئادا قىلدىم،
ئىبادەتلەر تولا قىلدىم.
خەيرى - ئېھسان يانا قىلدىم،
«بىرەر ھەق» دەپ مۇرادىمنى.

ئولۇغ تەڭرى شاپائەت قىل!
مۇناجاتىم ئىجاۋەت قىل!
ئوغۇل پەرزەنت كارامەت قىل!
بەرگىن ئارقا تىرەكىمنى.

ئاققۇزدۇم كۆزدىن ياشىمنى،
يەتكۈزدۇم كۆككە ئاھىمنى.
گەر بەرمىسەڭ مۇرادىمنى،
كىملەر قىلۇر دېرەكىمنى؟!

بۇيۇك تەڭرى بۇ ئىشىمنى،
قوبۇل ئەيلە نالىشىمنى،
باھار قىلغىن سەن قېشىمنى،
ئوڭغا تولغاپ پىلەكىمنى.

خاقان تىلەر ھەقتىن ئۇغۇل،
دائىم تەلەپ بىلەن مەشغۇل،
كۆڭلۈم يېرىم قەلبىم مەلۇل،
«بىرەر ھەق» دەپ تەلەبىمنى.

خاقاننىڭ قايغۇ زارى:

دۇنياغا كېلىپ دەۋرانلار سۈرۈپ،
پەرزەنتسىز ئۆتەرمەنمۇ جاھاندىن.

تەڭرىنىڭ ئېزىز بەندىلىرىگە،
ئەلا ئىكەن پەرزەنتى جاندىن.

ئىككى كۆزۈم يۇمۇلماس مېنىڭ،
ئوغۇل كۆرمەي كەتسەم جاھاندىن.
ھۆزۈر ئالالماس كۆڭۈل تىلەكتە،
كېچە ۋە كۈندۈز ئاھۇ ـ پىغاندىن.

ئاتا ئورنىدا بولمىسا ئوغۇل،
دۆلىتى كېتەر ھەر يان ـ ھەر ياندىن.
كىملەرگە قالۇر بۇ تاجۇ ـ تەختىم،
مېنىڭدەك ئۇلۇغ شاھى ـ خاقاندىن.

خاقاننىڭ نىجات تېپىشى

خاقان تىلىكى مەقبۇل بولۇپتۇ،
مەلىكىسى بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ.

ئاتا «پەرھاد» دەپ قويۇلۇپتۇ ئات،
خاقان بولۇپتۇ ھەممىدىن بەك شات.

مۇبارەكلىشىپ ئەل كېلىشىپتۇ جىق،
ئۇچ يىلغىچە ئەلدىن ئالماپتۇ سېلىق.

ئوغلىغا ئۆمۈر تىلەيدىكەن خان،
قىلىپ مۇھتاجغا ـ گادايغا ئېھسان.

بۇتلار ئالدىدا يىغلاپ قويۇپ باش،
خاننىڭ كۆزىدىن ئاقار ئىدى ياش.

ئوغلىغا بەخت تىلەپ دۇئادا،
«ياخشى نام ئالسا» دەيتتى دۇنيادا.

«ناچىغا گۆھەر تاقالسا» ئىدى،
«خاقان ئوغلى!» دەپ ئاتالسا ئىدى.

ئەلنىڭ دەردىگە بولسىدى دەرمان،
بەلكى تەختىمدە سۈرسىدى دەۋران.

پۈتۈن دۇنيانى شۆھرىتى تۇتسا،
قاراڭغۇ يەرنى نۇرى يورۇتسا.

بىر قولىغا ئالسا ئەدلى سىياسەت،
بىر قولدا تۇتسا ئىنساپ ـ دىيانەت.

قارچىغا توشقان بىلەن ياراشسا،
لاچىن كەبۇتەر بىلەن سىلاشسا.

قوي بىلەن بۆرە يايلىسا بىرگە،
بۇغا ئوزۇق ـ يەم بولمىسا شىرگە.

ھەممىدە بولسا يارۇ ـ ھەمكارلىق،
ئۇنداقلا ئوغلۇم ئەيلىسە يارلىق.

زۇلۇم كانىنى قىلسىلەر ۋەيران،
دىلىدىن قىلسا جاھاننى ھەيران.

ئىسارەت شېخىن تامام قۇرۇتقاي،
ھەممىپەت بىلەن ئەلنى يورۇتقاي.

تىغىدىن دۇشمەن تىترىگەي دائىم،
پۇخراغا قەلبى بولغاي «مۇلايىم!...»

تەڭرىدىن بۇنى خان تىلەيدىكەن،
لېكىن ئىراده باشقىچە ئىكەن.

زىخقا سانچىلىپ تاريخ تىزىلغان،
تاريخ بېتىگە بۇنداق يېزىلغان.

تەس ئىشقا پەرهاد تاشلىدى قەدەم،
ئىشقىدىن پەرياد چېكىپ دەممۇ ـ دەم.

تاج ـ سەلتەنەتنى ئىلمايتتى كۆزگە،
مەقسەت ـ تىلەكنى ئەيلىدى ئۆزگە.

كۈندىن ـ كۈنگە ئورۇقلاپ كەتتى،
گۈلدەك چىرايى سېرىقلاپ كەتتى.

ئېلىپتەك قەددى ئېگىلدى غەمدىن،
خالى بولمىدى كۆزلىرى نەمدىن.

نەسىھەتكە هېچ سۇنمىدى بويۇن،
ئەسلىدە شۇنداق بولغاچقا ئويۇن.

ياقىلىرى چاك، دىدىسى گىريان،
يۈرىكى پاره، باغرىدۇر بەريان.

خاقان ئوغلىغا ئىزلىدى تەدبىر،
ئۆزى بىلگەنچە باشلىدى تەقدىر.

ئىشقا ئاشمىدى قىلغان چارىسى،
ساقايمىدى ھېچ كۆڭۈل يارىسى.

خاپا تەقدىردىن نىمشىھىتىمۇ ھەم،
كۆرگەچ پەلەكتىن تۈرلۈك دەرد ـ ئەلەم.

خاقاننىڭ پەرھادقا ئاتاپ ھەشىمەتلىك تۆت ئوردا بىنا قىلدۇرغىنى

پەرھاد دەردىگە قىلمىشقا دەرمان،
بىر يۈرۈش پىلان تۈزدىلەر خاقان.

بىر يىل بۆلۈنگەي چاھار① پەسلىگە،
ئوغلۇم يەتكۈزەي يار ۋەسلىگە.

تۆت پەسلىگە باپ تۆت قەسىر قىلاي،
ھەربىر پەسلىگە لايىق بىر ساراي.

ھەر بىر قەسىرنىڭ تورۇس ـ تاملىرى،
ئىچىدىغان مەي ـ قاچا جاملىرى.

سازچى، كېنىزەك، ساقى، خىزمەتچى،
غەزەلخانلىرى گەپچى، ئۇلپەتچى.

ھەر بىر پەسلىنىڭ مەزھىرى بولسۇن،
خاس شۇ ۋاقىتنىڭ مەنزىرى بولسۇن.

---

① چاھار ـ تۆت

ئەتىياز، باھار، ياز پەسلى گۈلزار،
كۈزدە سارغىيىپ قىشتا چۈشكەي قار.

بىرىنچى ئوردا مەۋسۈمى باھار،
باھار پەسلىنى قىلايلى ئىزھار.

ھەممە ياپ ـ يېشىل باھار قىزىدەك،
يېشىل گىلەملەر يايغان يېزىدەك.

خىزىر قەدىمى يەتكەندەك بولسۇن،
زەھەرلىك يەللەر كەتكەندەك بولسۇن.

گۈللەردە ئاق قۇ، ئېقىنلاردا غاز،
باغلاردا بۈلبۈل چېلىپ تۇرسۇن ساز.

ئىككىنچى ئوردا يانا شاھانە،
گۈللەر ئېچىلسۇن يازدىن نىشانە.

ھەممە ياپ ـ يېشىل ھاۋارەڭ بولسۇن،
ياقۇت، زۈمرەت، جاۋاھىر تولسۇن.

ھەممە گۈلرەڭدە چېچەكلەر ئاچقاي،
ھىلمۇ ـ خىل تۈردە لېچەكلەر ئارتقاي.

گۈللەر بەرگىدەك قەدەھلەر بولغاي،
ئىچى شۇ رەڭلىك مەي بىلەن تولغاي.

گۈلرەڭدە بولسۇن ھەممە سايمانلار،
زىنى ئەكس ئەتسۇن ئوردا ئايۋانلار.

ئۆچىنچى ئوردا كۆزنىڭ مىسالى،
ساپسىرىق بولسۇن شاراپ، قىيامى.

دەۋرانلار سۈرگەي ئالتۇن پىياله،
زەپىران گۈللەر ھەم سىرىق لاله.

سەندەل ياغاچتىن ئورۇندۇق قىلىپ،
زەر باپ بىساتتىن پاياندار سىلىپ.

ئوردىنىڭ تورۇس ـ تامۇ ـ خىشلىرى،
زەر ھەلدە بولسۇن ھەممە ئىشلىرى.

سارغىيىپ كەتسۇن قىزىل گۈللىرى،
سايرىسۇن سازچى شوخ بۈلبۈللىرى.

تۆتىنچى ئوردا ئوخشىسۇن قىشقا،
ئاپئاقلا بولسۇن يېڭى ۋە كونا.

كۆمۈش كۆرسىلەر بولسۇن جابىجا،
شىرىن مىۋە مەي بولسۇن مۇسەپپا.

كاپۇر سىپىلسۇن قارنى ئەكس ئېتىپ،
دەريالاردا مۇز بارنى ئەسلىتىپ.

گۈل ـ لاله، بەرنا بىزدە بار سەنئەت،
زوھۇرغا كەلسۇن بارلىق تەبىئەت.

كېلىپ ھەر جايدىن قابىل سەنئەتكار،
باغ بىنا قىلسۇن ھەر خىل چىمەنزار.

بۇ پىلاننى خان ئويلىغان ھامان،
مۇلكىتىراغا ئەيلىدى بايان.

بۇ ۋەزىرخانغا ئوقۇپ ئاپىرىن!
— ئورۇنداي!... — دېدى بۇنىڭ بارلىقىن.

ئۇ، چىقىپ دەرھال كىرىشتى ئىشقا،
نەچچە مىڭ ئادەم لاي بىلەن خىشقا.

تاغلاردىن تاشنى كەلتۈردى تاشچى،
باغلاردىن ياغاچ كەستى ياغاشچى.

ئۈستىلار ياساپ تۆمۈردىن چەمبەر،
گۈلزارغا چېچىپ ئىپارۇ — ئەنبەر.

تەختى — مۇناري، ئاسمان باراۋەر،
غايەت، بەھەيۋەت قىلدى ساراسەر.

پۈتتى ئوردىنىڭ ساراي قەسىرى،
پەشتاق راۋاقى تامۇ — خىشلىرى.

پەردازچى كەلدى تامنى ئاقلاشقا،
مانى[1] كىرىشتى نەقىش باغلاشقا.

ئورمانغا ئاتلار، دەريانغا بېلىق،
جاڭگالغا توشقان، چۆللەرگە ئېيىق.

---

[1] مانى — شۇ چاغدىكى مەشھۇر نەققاش

جىراغا كىيىك، يايلاقلارغا قوي،
بىر جايدا قايغۇ، بىر جايدا قوش توي.

يەنى دۇنيانىڭ ھەممە مەنزىرىن،
گەۋدىلەندۇردى سىزىپ بىر ـ بىرىن.

تاشنى موم كەبى كەستىلەر قارۇن①،
خاس شەكىل ياساپ بەردىلەر ئورۇن.

ھەر بىر ئورۇنغا لايىق بىر ھەيكەل،
ياساپ تاشلاردىن قىلدى مۇئەككەل.

كۆرسەڭ ئۇلارنى ھايات كۆزلەيسەن،
چۆچەكلەردىكى جىننى ئەسلەيسەن.

تەڭرىدىن بۇ بىر بەندىگە مىننەت،
چۈنكى ئۇچ ئايدا پۈتتى بۇ جەننەت.

بۇ بىر جەننەتتۇر دۇنيادا بولغان،
ئاجايىپ سۈپەت ھېكمەتكە تولغان.

بىر ـ بىر سۈپىتىن تەرىپ قىلىشقا،
ئاجىزدۇر قەلەم سىزىپ ـ يېزىشقا.

---

① قارۇن ـ شۇ چاغدىكى تاش كېسىش ماھىرى

Altun9

پەرھادنىڭ رەسساملىق ھەم تاش كېسىش سەنئىتىنى ئۆگىنىشى

شۇنداق سایاھەت قىلىشتا داۋام،
سەنئەتتىن چۈشتى كۆڭلىگە ئىلھام.

مانىنى كۆردى كۆڭلى ئېچىلدى،
خۇددى سەدەپتىن دۇرلەر چېچىلدى.

دېدى مانىغا: نە ياخشى ھۈنەر.
قايسى يول بىلەن كىشى ئۆگىنەر؟!...

قانداق ئۈسۈلدا ياسالغان بويىاق،
بۇ خىل ھۈنەرگە بولىدۇ يارىاق.

جان دىلىم بىلەن ئىشەندىم ساڭا،
ئۆگەتكىن – دېدى، — بۇ ئىشنى ماڭا.

مانى ئىشتىكەچ بۇنداق سوئالنى،
يوشۇرالمىدى ھېچبىر خىيالنى.

پەرھاد تەلىپىن ئاڭلىغان ھامان،
بۇ ئىش سىرىنى ئەيلىدى بايان.

پەرھادمۇ شۇ دەم ئىشقا كىرىشتى،
چەكتى مۇشەققەت، بەكمۇ تىرىشتى.

بىر قولدا قەلەم، بىر قولدا جەدۋەل،
ھەر بىر رەسىمنى ئۇلچەپ مۇكەممەل.

هەر بىر رەسىمگە تۈتۈپ ماسىشتاپ
سورايتتى پەرھاد مانىغا قاراپ:

— بارمۇ دۇنيادا سەنئەتتەك مەرغۇپ؟!
كۆڭلۈمگە ياققان جىنىمغا مەھبۇپ؟!...

قىزىقتى قەلەم تەۋرىتىش ئۈچۈن،
جانسىز گەۋدىلەر يارىتىش ئۈچۈن.

ئۆگەندى پەرھاد ئىشنىڭ يولىنى،
رەسىمچىلىقنىڭ ئوڭ ۋە سولىنى.

مانىغا قىلدى سانسىز ئىلتىپات،
ئۆگەتكەچكە ئۇ قىلماي ئىھتىيات.

يەنە سەيلىسىن قىلدى ئۇ داۋام،
هەر كىمگە لايىق قىلىپ بىر كالام.

يۈردىلەر يەنە بۇ يەردىن كېتىپ،
چۈشتى نەزىرى قارۇنغا يېتىپ.

كۆردى قارۇننىڭ تاش كېسىشىنى،
تاشتىن جىنى يوق تەن ياسىشىنى.

قانداق سىھرى بۇ، قانداق مۆجىزە؟!
ئۆگەتكەنمۇ ئەر، ياكى ئاجىزە؟!

ياكى ئاسماندىن تەلىم بولدىمۇ؟!
قۇياش نۇرىدىن قەلبىڭ تولدىمۇ؟!

ياكى ھەيكەلگە پىدائىمۇ سەن؟!
ياكى تاشلارنىڭ خۇدايىمۇ سەن؟!

ئەزەلدىن شۇنداق يارالغانمىدىڭ؟!
قۇرۇق - پولاتتىن ياسالغانمىدىڭ؟!

كۆرسەت مېتىننى ياساش يولىنى،
ھەم سۇغۇرۇشنىڭ بار ئۇسۇلىنى.

قارۇنمۇ بۇنى ئەيلىدى قوبۇل،
ھېچبىر قىلمىشى بولمىدى نوقۇل.

كۆڭلىن ھىلىگە قىلمايىن مايىل،
ئۆگەتتى ھۇنەر ئۇستازى كامىل.

پەرھادمۇ قىلدى ئالى تەپەككۇر،
قارۇنغا ئېيتتى: «يۇزمىڭ تەشەككۇر.»

خەزىنىدارنى چاقىردى يەنە،
قارۇن ئالدىغا تۆكتى خەزىنە.

ئىنئام ۋە ئېھسان ئەيلىدى نەچچەند،
قىلدى قارۇننىڭ كۆڭلىنى خۇرسەند.

بۇ ھۇنەرلەرنى ئۆگىنىپ پەرھاد،
كۆڭۈل ئويىنى قىلدىلەر ئاۋات.

* * *

ئوردىلار پۈتتى شۇنداق ئازادە،
نامى تارالدى پۈتۈن ئالەمگە.

رىۋايەتچىلەر تەرىپ قىلىشتا،
ئاجىز كېلىدۇ قەلەم يېزىشتا.

تەرىپ ـ تەۋسىپى بەكمۇ زىيادە،
ئۇنىڭ ئالدىدا ئېرەم پىيادە.

ئىنايەت قىلدى قۇدرەت ئىلاھى،
ياساپ پۈتكۈزدى خاقان سىپاھى.

خاقاندىكى بار بۇيۇك قۇدرەتتە،
پۈتتى ئوردىلار تۆت يىل مۇددەتتە.

خاقاننىڭ پەرھادنى ئوردىغا باشلىشى

مۇلكى ئارا ئېيتتى:
— ئىش پۈتتى تامام،
ئوردا ئىچى تەل، بولدى سەرەمجان.

بېرىپ بەزمىلەر قىلىڭ ئازادە،
تاماشا قىلسۇن پەرھاد شاھزادە.

يۇزدىلەر خاقان پەرھادنى ئېلىپ،
تاماشا قىلدى ئوردىغا كېلىپ.

بارچە ئەمىرلەر قىلدى مۇبارەك،
گويا ئەمەلگە ئاشقاندەك تىلەك.

كەلتۈرۈلدىلەر شىرمەل كاۋابى،
يەنى خوتەننىڭ كەۋسەر شارابى.

سازچى، كېنىزەك، ساقى، خىزمەتچى،
غەزەلخانلىرى، گەپچى، ئۇلپەتچى.

ئۆتتى قىرىق كۈن كەيپى ـ ساپادا،
ياڭرىدى مەرغۇل، نەغمە ھاۋادا.

ياقمىدى بۇلار پەرھاد كۆڭلىگە،
سالمىدى نەزەر بۇ خىل سەيلىگە.

ئىشرەتخورلۇقتىن يەتكەندەك زەرەر،
دېدى كۆڭلىدە: «ھەزەر مىڭ ھەزەر.»

سەن ھەم نىمشىھىت سالما نەزەرىڭ،
مەغرۇرلۇق بىلەن بەرمە زەپەرىڭ.

پەرھادنىڭ غەزىلى

ئاھ!... كىم دەردىمگە تېپىلماس دەرمان،
ئورنىدى قەلبىمگە مىڭ تۇرلۇك ئارمان.

سەيرى ئېتىپ تۆت ئوردا ھەممە قەسىرنى،
كۆرگەندە غەم يۇتۇپ قاينىدى ۋۇژدان.

تەلىيىم، ئىقبالىم شادلىقى ئۇچۇن،
ئېزىز ئاتام بۇ يەردە قىلدىلەر مېھمان.

مېنى دەپ بۇلارنى قىلغاندۇر پۇخرا،
كىملەر ئازاپ تارتقان بولۇپ سەرگەردان؟!

مەندەك بىر بىتەلەي پەرزەندى ئۇچۇن،
مۇشەققەت چەككەندۇر ئاتىمىز خاقان.

سولغاندۇر غۇنچىدەك ئېچىلماي گۈلۈم،
يۈرەكتە دەردۇ غەم كۆڭلۈم پەرىشان.

دەردىمنىڭ داۋاسىن ئۆزۈم بىلمەيمەن،
بارمۇ يا ۋۇجۇد، جىسمىمدا نۇقسان.

كەتكەندۇر بۇلارغا كۈچ بىلەن مېھنەت،
سەرىپ بولغاندۇر تېخى خەزىنە ـ ھەمىيان.

كاشكى بۇ دەرد ـ ئەلەم ئۆزۈم ئىلە كەتسە،
ئاتا ـ ئانام كۆڭلى بولمىسا گىريان.

سەتەمكار پەلەكتىن، چەرخى دەۋراندىن،
بولغۇم بار مىڭ بىزار ھەم تەركى جاھان.

«پەرھاد» دەپ ئىسمىم بار پەرياتنۇر ئىشىم،
ئىزتىراپتىن تىنچماس قەلبىم بۇ زامان.

خاقاننىڭ ئۆز خەزىنىسىنى پەرھادقا كۆرسەتكىنى

باشلىدى خاقان ئوغلى پەرھادنى،
كۆرسەتمەك ئۈچۈن بۇ تىلسىماتنى.

بار ئىدى بۇ يەردە قىرىق ھوجىرا،
ئوتتۇز توققۇزنى قىلدى تاماشا.

بىرىدە كۆمۈش، بىرىدە ئالتۇن،
بىرىدە تىللا چاچاتتى يالقۇن.

لەئىل، جاۋاھىر، ياقۇت ۋە ئۇنچە،
مەرۋايىت گۆھەر كۆپ ئىدى شۇنچە.

تەخمىن ئەيلىدى بۇنى ھېسابسىز،
پۇخرا ئىلكىدىن يىغقان ئىنساپسىز.

بۇنىڭدىنمۇ خۇش بولمىدى دىلى،
ياشىنمىدى ھېچ سارغايغان گۈلى.

تېخى ئەلىمى ھەددىدىن ئاشتى،
ئاتەش غەزىپى ئۆرلىدى ـ تاشتى.

قورال ـ ياراقنى كۆردى ئارىلاپ،
ئالدى بىر دانە ئوق ـ يانى تاللاپ.

يەنە بىر سەنگى پالاخماننى ھەم،
ئېلىپ ئوق ـ ياغا قىلدىلەر ھەمدەم.

بۇنىڭدىن ئازراق سۆيۈندى دىلى،
چۈنكى چىڭ ئىدى بىلەك ھەم بېلى.

مۇداپىئەگە ياراق چاغلىدى،
جانۇ ـ دىلىنى مەھكەم باغلىدى.

ئۆگەندى قورال ئىشلىتىش يولىن،
بىر نەچچە ئېتىپ كۆندۈردى قولىن.

يەنە سەيرىنى قىلدىلەر داۋام،
ھەر كىمگە قىلىپ لايىق ئېھترام.

پەرھادنىڭ ۋەھشى ئەجدىھا بىلەن جەڭ قىلىشى

خەزىنە ئىچرە كونا بىر ساندۇق،
تۇرۇپتۇ ئانچە ئېتىبارى يوق.

پەرھاد نەزىرى چۈشتى بىناگاھ،
ئۇلۇغ كىچىك تىنىپ دېدى بىردىن: «ئاھ!...»

— نېمە بار بۇنىڭدا نە يەڭلىغ ساندۇق،
ئېچىڭلا بۇنى مەن كۆرەي تولۇق.

دېدى ئوغلىغا كۆز سېلىپ خاقان؛
— كۆز نۇرۇم بالام بولما پەرىشان.

سىز بۇ ئەرزىمەس ئارزۇدىن كېچىك،
تېخى ئىش تولا ئىچكىرى كىرىك.

پەرھاد دېدى:
— ئەي مېھرىبان ئاتا!...
بۇ تىلىكىمنى ئويلىماڭ خاتا.

ساندۇق سىرىنى بىلمىسەم بۇئان،
باسمايمەن قەدەم ھېچقانداق سىيان.

خاقان دېدى:
— ئەي بەختلىك ئوغلۇم،
ساندۇق سىرىنى قىلاي مەن مەلۇم.

ئىسكەندەردىن قالغان بۇ ھېكمەت،
بۇنى ئېچىشقا قىلمىگىز جۇرئەت.

بېكىتكەندىن تا بۇ دەمگىچە ھەم،
ئاچمىغان بۇنى ھېچقانداق ئادەم.

پەرىلەر بۇنىڭا مۇسەخخەر ئىمىش،
شەيتانلار ئاڭا مۇزەپپەر ئىمىش.

ئەمىر قىلمىسا سۇلايمان ئەگەر،
جىنلەردىن يېتەر ھىزلەرگە خەتەر.

ئاڭلىشىمىزچە بۇنىڭدا غايەت،
خەتەر بار ئىكەن ئاچساق نىھايەت.

ئۇلۇغ بوۋامدىن ۋەسىيەتمۇ شول،
قىلمىگىز مېنى بۇ ھەقتە مولۇل.

كۆنىدى يەنە بۇ سۆزگە پەرھاد:
— قىلغاندۇر بۇنى ھىر ئادىمىزات.

ئادەم قىلغاننى قىلالمايمىزمۇ؟!
ئۇنىڭ سىرىنى بىلەلمەيمىزمۇ؟!

ئىنسان قىلغاننى قىلىدۇ ئىنسان،
چارە ـ تەدبىردىن تېپىلۇر ئىمكان.

— تۇر خەزىنىچى! ئاچقۇچىڭ قېنى؟!
باھانە قىلماي ئاچ بۇ قۇلۇپنى!

ئاقىۋەت خاقان ئوغلى ئالدىدا،
سۆزدە يېڭىلىپ قالدى دالدىدا.

دِىدىلەر خاقان:
— ئىرادە ـ تەقدىر،
نە بولسا بولسۇن، ئاچايلى ھازىر.

ئاچماسقا بۇنى قالمىدى چارە،
بۆلۈندى كۆڭلۈم نەچچە مىڭ پارە.

ئىلاھى قۇدرەت قىلسا ئىنايەت،
قۇنقۇزار بىزنى بۇندىن سالامەت.

ئۇشبۇ سۆز بىلەن ساندۇقنى ئاچتى،
چىقىپ ئەجدىھار بۇندا ئوت چاچتى.

يەنى بالايى ئېزىم ئىكەن — بۇ،
پەرھاد ئالدىغا كەلدى روبىرو.

ھەممەيلەن قاچتى بۇ ماجىرادىن،
ساندۇقتىن چىققان بالا ـ قازادىن.

باشلىنىپ قالدى ئەجدىھار بىلەن جەڭ،
گاھى ئەيمىنىپ گاھى كەلدى تەڭ.

پەرھادتا قورال ـ يالغۇزلا خەنجەر،
ئوت چاچار ئاغزىدىن تۇرخۇندەك ئەژدەر.

گۆكىرەپ ئۆرلەپ بۇلۇتتىن ئاشار،
زەھەرلىك يالقۇن قاينىپ ھەم تاشار.

بىر قولدا قالقان بىر قولدا خەنجەر،
پەرھاد شۇ تاپتا شىركەبى قەيسەر.

غەزەپتىن ئاغدەك بولسا ئەجدىھا،
ھېچ غەم يېمەيتتى پەرھاد بىباھا.

ئەجدىھارغا پەرھاد ئوقتەك ئېتىلدى،
خەنجەرنى سالدى، ياۋۇزنى تىلدى.

ئۇ، ئەجدىھارنى قىلدى ئۈچ پارە،
يوق ئىدى بۇندىن باشقا بىر چارە.

دۇنيانى يۇتقان ياۋا قەھرىمان،
پەرھاد ئالدىدا قالمىدى ئامان.

پەرھادنىڭ جاھاننەما ئەينىكىدە شېرىننى كۆرۈپ ئاشىق بولغىنى

بىسىقتۇرۇپ ئۇنى ساندۇقتا باقتى،
«جاھاننما»غا باغرىنى ياقتى.

بۇ خىل ئەينەككە باقسا ھەر ئىنسان،
ئىستىقبالىنى كۆرەر بىگۇمان.

قالغان ئۆمرىدە نە ئىش ئىشلەيدۇ،
يازدا قەيەردە، نەدە قىشلايدۇ.

قەيەردە راھەت، نەدە مۇشەققەت،
كاجمۇ تەلىيى ياكى ساتادەت.

كىم بىلەن ئويناپ كىم بىلەن كۈلەر،
قەيەردە ياشاپ، قەيەردە ئۆلەر.

قايسى كىشى دوست ۋە قايسىسى دۇشمەن،
كىملەردۇ يارىڭ ۋە ياكى ئۆچمەن.

يەنى بۇ ئەينەك ھېچ ئالا قويماي،
كۆرسىتەر بۇنى پەقەت يوشۇرماي.

ئۇشبۇ ئەينەككە پەرھادمۇ قاراپ،
كۆردى دۇنيانى بىر - بىر ئارىلاپ.

بىستۇن تېغىمۇ كۆرۈندى شۇ دەم،
ئىشلەپ تۇرۇپتۇ نەچچە مىڭ ئادەم.

تاشلىدى نەزەر خەلققە بىردىن،
بىناگاھ ئۇندا كۆرۈندى شىرىن.

يەنى شىرىننى كۆرۈپلا پەرھاد،
ۋىسال ئىشقىدا چەكتى مىڭ پەريياد.

پىراق دەردىدە دېمى سىقىلدى،
ئاقىۋەت بىھۇش بولۇپ يېقىلدى.

نىمشىھىتقا ھەم يار بولۇپ پەلەك،
«جاھاننەما» دىن بەرگەيدى دېرەك.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

جامالىڭنى بىر كۆرۈپ قۇدرەت ئىچىدە،
قالدىم مەن مىڭ تۈمەن ھەسرەت ئىچىدە،
قەلبىمنى كۆيدۈرگەن ئۆزۈڭ ئىكەنسەن،
بەك يىراقتا پەردەئى ئىسمەت ئىچىدە.

ئاسمان پەلەك تاغ كۆردۈم ئەينەككە قاراپ،
تاغ قازماقتا نەچچە مىڭ ئادەم ھاسىراپ،
پۈركەنچىدە قىز كۆردۈم رومالدىن ماراپ،
خانزادىدەك سەلتەنەت، ئىززەت ئىچىدە.

بىر ئوت چىقتى كۆكسىدىن تۇتاشتى ماڭا،
ئەقىل - ھوشتىن ئايرىلىپ باقتىم مەن ئاڭا،
يېتەرمەنمۇ بىلمىدىم ۋەسلىگە تاڭا؟!...
يوق ئول پەرى رەھىنماھىم شۇ پەيت ئىچىدە.

قانداق ھۇرۇنمىنى يەنە كۆرەرمەن،
كۆرەلمىسەم بۇ ئوتتا ئاخىر ئۆلەرمەن،
بىرىپ مەھشەر يىرىدە ئۇنى سورارمەن،
«كۆرگەن بارمۇ بۇگۇن؟!» دەپ ئەرسات ئىچىدە.

ئول كۆرۈنگەن ماڭا تاغ ئەمەس بالادۇر،
ئىزلەپ يۈرۈپ بۇ جىسمىم شۇندا قالادۇر،
ئاي يۈزلۈكنى كۆرەلمەي گۈلۈم سۈلادۇر،
مەجرۇھ تېنىم قالمدۇ، زۇلمەت ئىچىدە.

پەرھاد دەردىگە ئىلاج قىلىشتا مۇنەججىملەر پەرھادنىڭ دەريا ساياھىتىگە ۋە توققۇز بۇلاققا بېرىشقا مەسلىھەت بېرىشى

ئىزلەپ ئوغلىغا خاقان بىر ئىلاج،
مۇنەججىملەرگە چۈشتى ئېھتىياج.

قۇرئى ئەندازلەر مەسلىھەتلىشىپ،
مۇنەججىم، تىيىپ چارە ئىزلىشىپ.

— ساياھەت قىلسۇن! كېمىدە، — دېدى،
— چارە يوق بىلەك نېمىدە، — دېدى.

— بارسۇن يول يۈرۈپ شىمالىي تاغقا،
تاغنىڭ ئىچىدە توققۇز بۇلاققا.

ساقىيار ئۇندا بولسا گەر دەردمەند،
بەلكى ئىشقىغا روھى بولسا بەند.

بەكمۇ يېقىملىق تازا ساپ ھاۋا،
تۇرلۇك ساقايماس دەردلەرگە دەۋا.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

پەلەكتىن بىر سادا كەلدى؛
«دىلىم ئىشقىدا كۆيگەي!» دەپ،
«كۆرۈشمەك ئارزۇسىدا،
غەمۇ ـ مېھنەتكە چۈمگەي!» دەپ.

پىراقىدا دىلىم غەملىك،
كۆرەلمەي كۆزلىرىم نەملىك،
مەن ئىزلەپ دەردگە ھەمدەملىك،
ئەلەمنى جاندىن ئالغاي! — دەپ.

تاپالماي دەردىمە چارە،
يۈرەكىم بولدى مىڭ پارە،
سۈبھى - شام غەم بىلەن زارە،
بۇ بىر تىلسىمنى ئاچقاي! — دەپ.

كېچىپ مەن كارۋ - بارىمدىن،
چىقىپ كەتسەم دىيارىمدىن،
تىلەيمەن بىرۋ - بارىمدىن،
ۋىسالى سۈبھى بولغاي! — دەپ.

كۆزىدىن ياش تۆكەر پەرھاد،
كېچە - كۈندۈز قىلار پەرياد،
جاپا ئەيلەر پەلەك بىداد،
پىراقتا جاننى بەرگەي! دەپ.

× ×

نۇرغۇن كېمىلەر ياسانتى خاقان،
دەريا سەيلىسى قىلىشقا ھامان.

سايا ھەت ئۈچۈن دەرياغا چۈشتى،
تاماشا قىلىپ سۈدا يۈرۈشتى.

قازارا بىر كۈن قوزغۇلۇپ شامال،
خاقان كۆڭلىنى ئەيلىدى مالال.

بارغانچە كۆچلۈك بولدىلەر بوران،
داۋالغۇپ كېمە يۈرەتتى ھەريان.

دەريا ئۈستىنى باستىلار تۈمان،
كېمىلەرنىمۇ سىلكىپ شۇ زامان.

بەزى كېمىنى بىرىگە ئۇرۇپ،
ھالاكمۇ قىلدى تېخى سۈندۈرۈپ.

نامەلۇم ياققا بەزىسى كەتتى،
بەزىسى سۈغا غەرق بولۇپ چۆكتى.

ئاتا ـ بالىغا بولۇپ قىيامەت،
ئايرىلمىشتىلەر ئەيلەپ نادامەت.

پەرھاد قالدى بىر تەختى پارىدە،
ئاھۇ ـ زار قىلىپ شېرىن دەردىدە.

يېنىدا ئوق ـ ياسى قالغان ئىدى،
يېمەك ئىچمىكى يوقالغان ئىدى.

پىراق دەردىدىن دېمى سىقىلدى،
ئاقىۋەت ھوشسىز بولۇپ يىقىلدى.

نىمشېھىت سېنى بوغسىمۇ پىراق،
بىھۇش بولۇشنى تاشلىغىن يىراق.

خاقاننىڭ غەزىلى:

ئاھ!... تەلەي نەقىلاي خانۇ ـ سۇلتانىم بالام،
تەختى ـ تاجىم ئىگىسى دەردىمگە دەرمانىم بالام،
لەشكىرىم سەردارى بولغان باتۇرۇم جانىم بالام،
كەتتىڭىز قايسى تەرەپكە گۆھەرى كانىم بالام.

سىزدىن ئۆزگە ئەي بالام مېھرىبانىم بارمىدى؟!
تېنىم ئىچرە سىزدىن ئۆزگە يەنە جانىم بارمىدى؟!
بۇ دۇنيادا سىزدىن بۆلەك سەرۋى راۋانىم بارمىدى،
يالغۇزۇم كۆز روشىنىم ماھى تابانىم بالام.

بۇ نى ھېكمەتتۇر، جۇدا بولدۇم جامالىڭ شەمئىدىن،
ئايرىلىپ قالدىم سېنىڭدەك نەۋ باھارىم ۋەسلىدىن،
ماڭا بولغايمۇ ئاسانلىق بۇ پەلەكنىڭ قەستىدىن،
ۋارىسىم مەرت باتۇرۇم تەختىمگە سۇلتانىم بالام.

سېنى دەپ چىققان ئىدىم شەھىرى خوتەن پايتەختىدىن،
تاپقىلى بولغايمۇ ئىزلەپ ئۇشبۇ دەريا قەھرىدىن،
ئايرىدىڭ مېنى ئەجەپ خوۋلۇق ـ ئامانلىق بەختىدىن،
ئەي مېنىڭ ئارامى جانىم لالە ـ رەيھانىم بالام.

ئاختۇرۇپ دەريا ئىچىدىن سېنى مەن قايدىن تاپاي،
تاپمىسام دەريا ئىچىدىن ئەمدى مەن قانداق ياناي،
ھەمدە خاقانلىق تەختىنى كىملەرگە مىراس قالدۇراي،
ناتىۋانىم، پاسىبانىم، شاھزادە خاقانىم بالام.

پەرھادنىڭ شاپۇرغا يولۇقىشى ۋە دوست بولۇشۇپ شەھرىيارغا بېرىشى

دەريا ئىچىدە ئاقتى ناگمھان،
يولۇقتى يات كېمە بىر زامان.

بۇ يات كېمىدە بار ئىكەن تامام،
تىجارەت ئۈچۈن يۈرگەن خاسۇ - ئام.

كۆرۈپ بۇ يەڭلىغ پەرھادنى ئۇلار،
دېدى:
- ئۆلگەنمۇ - ياكى جېنى بار؟!

«ھايات ئىكەن» دەپ قىلىشتى خىيال،
ئۆز كېمىسىگە ئېلىشتى دەرھال.

بار ئىدى شاپۇر ئاتلىق بىر يىگىت،
پەرھادنى كۆرۈپ دېدى: «ئاھ!... ئېسىت!»

پەرھادقا تېزدىن دورىلار قىلىپ،
رەھمى - شەپقەتلىك چارىلەر قىلىپ.

ساقايتتى شۇندا جاراھىتىنى،
كۆرسىتىپ پۈتۈن ساداقىتىنى.

پەرھاد ئۇلارنىڭ قىلدى ھۇرمىتىن،
پەسىھ تىل بىلەن ئېيتتى رەھمىتىن.

ماڭدى نەچچە كۈن دەريا ئىچىدە،
قاراقچى كەلدى پىنھان كېمىدە.

سودىگەرلەرگە ھۇجۇم باشلىدى،
بىچارىلەرنىڭ كۆزىن ياشلىدى.

رەھىم قىلماستىن قاراقچى مەككار،
شىشەنىپتىدىن ئوتلار چاقنىتار.

مەغرۇرلۇق بىلەن كۈلۈشەر ئىدى،
«نەق ئولجا تاپتۇق!» دېيىشەر ئىدى.

ئۇلار ۋارقىراپ: «قېنى سودىگەر،
جان كېرەك بولسا پۇل ـ مالىڭنى بەر!...»

بۇلارمۇ رازى بولۇپ تەقدىرگە،
كىرىشەلمىدى چارە تەدبىرگە.

ھاياتتىن ھەممە ئۈمىدىن ئۈزۈپ،
تەسلىم بولۇشنى تۇردى بىلدۈرۈپ.

ئۇشبۇ ئەھۋالنى كۆرۈپلا پەرھاد،
جەڭگە يەڭ تۇردى گويياكى شىرزاد.

«بۇ قانداق دۇشمەن ۋە قانداق جاللات،
ناھەق قان تۆكەر كىرىپ بۇندا چات؟!»

چاققانلىق بىلەن ئوق ـ يانى ئېلىپ،
قاراقچىلارنى ھەسرەتكە سېلىپ.

قاراقچىلاردىن سەككىز ئوننى،
ئېتىپ يىقىتتى ھەم بىر چوڭنى.

قاچتى قالغىنى ئوك ھەم سول بىلەن،
ۋە بەزىلىرى ئوتتۇرا يول بىلەن.

پەرھادنىڭ ئوقى خاتاغا كەتمەي،
قالمىدى پەقەت دۇشمەنگە يەتمەي.

بۇ كەڭ جاھاننى قىلىپ ئاڭا تار،
قاراقچىلارنى قىلدى تار ـ مار.

بۇ سودىگەرلەر ئامان تېپىشتى،
كېلىپ پەرھادقا تەزىم قىلىشتى.

— كېمىمىزدە سەن بولمىساڭ ئەگەر،
نابۇت بولاتتۇق! — دېدى سودىگەر.

— تىرىك قالدۇق بىز ھىمايىتىڭدە،
ئەمدى بىز سېنىڭ ئىتائىتىڭدە.

سەن بىر ئەسلىدە سۇلتانزادىسەن،
سەئىد يۇلتۇزلۇق بىر ئازادىسەن.

ئېيتقىن رۇستەمنىڭ ئەۋلادىمۇ سەن؟!
ۋە ياكى باتۇر پالۋانزادىمۇ سەن؟!

ئەجەپ مۇلايىم ئەخلاقىڭ سېنىڭ،
بىزگە نامەلۇم ئەھۋالىڭ سېنىڭ.

سۆزلىرىڭ شېرىن، چىرايىڭ ئوچۇق،
چۈشكەن دىلىڭدىن يۈزۈڭگە يورۇق.

چۈمۈله سىنىڭ ئەپتىڭگە قاراپ،
ئايىغىڭدا قالسا چەكمەيدۇ ئازاپ.

پەرھاد ئاڭلىدى ئۇلار سۆزىنى،
خىجىللىقىدىن تەر باستى يۈزىنى.

دېدى:
— ئاتىلار مەن بىچارە بەس،
بۇنچە ماختاشقا مەن لايىق ئەمەس.

مەن بىر مۇساپىر يالغۇز بىناۋا،
كۆڭلۈم پەرىشان دەردىم بىداۋا.

قايسى گۈلشەننىڭ گۈلى ئىكەننى،
ئىشقى پىراقتا بۈلبۈل ئىكەننى.

ھېچبىر سىرىنى ئېيتمىدى پەقەت،
ئەسلى ـ نەسلىدىن چەكمىدى ھەسرەت.

نەچچە كۈن يۈردى كېمە ئىچىدە،
توختىماي ئەسلا كۈندۈز ـ كېچىدە.

كېمىمۇ بېرىپ قىرغاققا يەتتى،
تىجارەتچىلەر ھەر ياققا كەتتى.

يالغۇزلا شاپۇر قالدى ئايرىلىپ،
پەرھاد قېشىدىن كەتمەي قايرىلىپ.

دېدى:

— مەن سادىق يولدىشىڭ بولاي!
تۈر دېسەڭ تۈراي، ئۆل دېسەڭ ئۆلەي!

ئۆيدە خادىمىڭ، يولدا ھەمراھىڭ،
بولاي ھەممە ۋاق دەردكە دەرمانىڭ.

ئۆز دىنىمنىڭ ھۆرمىتى ساڭا،
قەسەمياد قىلاي ئىشەنگىن ماڭا.

ساياھەت قىلىپ كۆپ يەرنى كۆرگەن،
بىر ئەر يىگىتمەن كۆپنى كۆچۈرگەن.

ئاسمانغا چىقماق بولسا تىلەكىڭ،
ھازىر قىلۇرمەن بارلىق كېرەكىڭ.

جۈشقۇنلار يۈرەك، قاندۇراي تىلەك،
ۋۇجۇدۇمدا يوق دوستلۇقتىن بىلەك.

بولسا دىلىڭدا سۆيگىدىن ئەسەر،
ئاتەش نەپەسىم ئۇنى ھەم كېسەر.

پەرھاد ۋە شاپۇر جانۇ ـ دىل بىلەن،
دوست بولۇشتىلەر چىن ئەقىل بىلەن.

پەرھادمۇ ئېيتتى ئىشتىكىنىنى،
«جاھاننەما» دا كۆرۈنگىنىنى.

شابۇر دېدى:
ئۇ، شەھرىيار يېرى،
بىلەمسىز دوستۇم بۇندىن بەك نېرى.

مېھىنىبانۇدا ئۇنىڭ خانلىقى،
تىلىكى دۆلەت ئاباداىلىقى.

چۆل تاغنى كېسىپ چىقىرىپ ئېرىق،
شەھرىيار يېرىن قىلىشتۇر تېرىق.

چۈنكى بۇ جايدا بەكمۇ نۇرغۇن بوز،
بىكارلا ياتقان ئېچىلماي ھۇنۇز.

ھوسۇل بېرىشكە ياراشلىق ئىدى،
پەقەت سۇغىلا قاراشلىق ئىدى.

تاغنىڭ ئارقىسى گويا ھىر دېگىز،
ئالدىدا سۇدىن يوق ئىدى بىر ئىز.

باي دىيارىنىڭ ئورنىنى بۇرۇن،
پايانسىز سۇلەر قىلىشقان ئورۇن.

چۈنكى مۇزاتنى توسايتتى چۆل تاغ،
قانىمغان سۇغا شېرىن تۇرغان باغ.

تەپچىرەپ تاغدىن سىرغىپ ئۆتكەن سۇ،
تاغنىڭ ئۈستىگە چۈشكەندەك قىراۋ.

دەپئى بولمايتتى سۇ تەشنالىقى،
هورغا باغلانسا ئاشنالىقى.

مىهنىبانۇ شۇڭا چىقاردى پەرمان،
ئىشلەيدۇ خەلق بۇ تاغدا هامان.

لېكىن بۇ ئىشلەش هەممىسى بىكار،
چۈنكى ئۇ تاغقا قىلمايدۇ تىغ كار.

قىرالچە[1]نىڭ بارلىق پەرمانى،
ئىچىدىكى شەرت دەرتكە دەرمانى.

تاغنى كىم كېسىپ كەلتۈرسىلەر سۇ،
شېرىنغا كۈيۈ بولغۇسىدۇر ئۇ.

يەنى ئۇ شېرىن سىڭلىسى ئۇنىڭ،
ئېهتىمال تىلىكىڭ شۇدۇر هەم سېنىڭ.

قۇتلۇق ئوردىدۇر ئولتۇرار جايى،
دۇرى مەر مەردىن تەختى ـ سارايى.

قۇدرەت ئىلاهى قىلسا ئىنايەت،
ئۇشبۇ تىلەكىڭ بولۇر ئىجاۋەت.

دېدى، پەرهادنى باشلىدى شۇيان،
باردى يول يۈرۈپ بىر نەچچە زامان.

---

① قىرال ـ پادشاه، قىرالچە ـ تايال پادشاه

پەرھاد پەریادی ھەددىدىن ئاشتى،
شىرىنگە كىلىپ ئاخىر تۇتاشتى.

قىنى نىمشىھىت سىنىڭ پەريادىڭ؟!
قايسى شىرىنغا باغلاندى يادىڭ؟!

شىرىن

مىھنىبانۇدۇر شەھرىيار شاھى،
بار ئىدى ئۇنىڭ شىرىن دەپ ماھى.

بۇ مەلىكىلەر بىر تۇغقان ئىدى،
ئەزەلدىن بەختكە يولۇققان ئىدى.

مىھنىبانۇغا مىراس ئىدى شاھ،
ئىشقىدىن شىرىن چىكەردىلەر ئاھ!...

ئىسمى ـ جىسمىغا چىرايلىق ياققان،
بەخت ـ تەلەي ھەم ئوڭ كۆزدە باققان.

خالىغان چاغدا ئىچىلار گۈلدەك،
پەسىھ سۆزىدە خۇددى بۇلبۇلدەك.

ئەركە ئۆستۈرگەن مەسئۇد تەخت ئۈنى،
قىزغىنىپ باققان ئەركىن بەخت ئۈنى.

نەپىس كىيىمگە بولمايتتى مەغرۇر،
شانۇ ـ شەۋكەتكە كۈلمەيتتى مەسرۇر.

ئالدىيالمايتتى يىپەك تاۋارلار،
سولدۇرالمايتتى غەملىك ناۋالار.

ئەيشى ـ ساپاغا بېرىلگەن ئەمەس،
جەمشىت تەختىگە ئېگىلگەن ئەمەس.

رۇستەمدەكلەرنى پىسەنت قىلمايتتى،
شاھى ئىراننى كۆزگە ئىلمايتتى.

ئۇ بىر ئاھۇ كىم شىكار بولمىغان،
ئۆزىنى قۇشقا ھەم ئالدۇرمىغان.

غۇنچە سۈرەتلىك ئول پەرى ـ پەيكەر،
قېشى كاماندۇر كىرپىكى خەنجەر.

چىشى دۇردانە، شەھلادۇر كۆزى،
لىۋى دۇرلالە، ئاناردۇر يۈزى.

ئوچۇق پېشانە، چاچلىرى سىيا،
تەختى شاھانە يۈرتلىرى كۇچا.

شېرىن تۇغۇلغان كۈندىن ئىلگىرى،
ماختىنار ئىكەن جەننەت ھۇرلىرى.

دۇنياغا شېرىن كۆز ئاچقان كۈنى،
«تەۋەررۈك» دەپتۇ ھەممىسى ئۇنى.

تەبرىكلەشكە «بارماي» دەپ قۇرۇق،
ھەسەن ـ ھۈسەننى يوللاپتۇ ئۇيۇق.

قىلار لېنتا دەپ چېچىغا ئۇنى،
ماختىنىپتۇ ئۇ، بارچىغا بۇنى.

ئەرزىمەپتۇ ئۇ پەرى چەھرىگە،
تاشلاپتۇ ئۇنى ئاسمان قەھرىگە.

شۇنىڭغا ئۇيۇق بولۇپ بەك خىجىل،
رەڭ ئاپتۇ سېرىق، گاھىدا قىزىل.

بوينىغا تىزىپ قىلىشۇن، دەپ مارجان،
تەقدىم قىلىپتۇ يۇلتۇزنى ئاسمان.

قوبۇل بولمىغاچ ھېچبىر يۇلتۇزى،
چىقماپتۇ شۇندىن بۇيان كۈندۈزى.

خىجىللىق يېتىپ ھۆسنىدىن كۈنگە،
توختىيالماستىن كېتىپتۇ تۈنگە.

پەرى قىزلىرى ئۇيۇلۇپ شۇئان،
ئەلنىڭ كۆزىدىن بولۇپتۇ پىنھان.

قېشىغا قەلەم ھەم سەپەر ئىدى،
جامالىدىن ئاي بەھرىۋەر ئىدى.

سوئال قويۇپتۇ شېرىنگە ئۇ ئاي،
دەپتۇ:
— كىم زىبا، كىم گۈزەل چىراي؟!

شىرىن دەپتۇ:
— سەن يۇز - كۆزۈڭگە باق!
نىچۇن بىر يەر كۆك، بىر يېرىڭ ئاپئاق؟!

تەڭ كېلەلمەستىن شىرىن يۇزىگە،
خىجالەت بوپتۇ ئېيتقان سۆزىگە.

ئاي قىلىپ شۇڭا يۇزىگە گىرىم،
بولۇپتۇ پۈتۈن بەزىدە يىرىم.

خوتەن مۇلكىدىن پەرھادتەك شۇڭقار،
كېلىپ ئۇ قىزغا بولۇپتۇ شىكار.

× ×

پەرھاد چۆل تاغقا قويدىلەر قەدەم،
گۈل چەكتى تاشقا قولدا تىغ - قەلەم.

تاغلارنى ئويدى رەسىم سىزدى ھەم،
كۆچۈرۈپ دىلدا ئىشقى دەرد - ئەلەم.

ئۇنىڭ كۆڭلىدە بىر سۆيگۈ زاھىر،
تاغنى كېسىشكە قوللىرى ماھىر.

غەيرىتىگە ئەل بولدى ھەيرانە،
كۆيدى شىرىنمۇ ھەم غايىبانە.

Altun9

پەرھادنىڭ غەزىلى:

نىگارىم، ساڭا دىل پەرياد ئەپغانىم ئەسەر بەرمەس،
ماڭا بادى سابا ئول سەرۋەرى گۈل روھمدىن خەۋەر بەرمەس.

ئىچىلماس غۇنچە بەختىم كۆرمىسەم ئول راۋانىم مەن،
چىچەكلەر ئاتسىمۇ غۇنچە شاخ ـ يابراقلار ئەسەر بەرمەس.

دۇتار بولدى ئىلىپ قەددىم سىنىڭ ئىشقىڭدا ئەي دىلبەر،
بۇ تاغدا مەددىكار بولمىغىچە ھىچ نەرسە نەزەر بەرمەس.

ئۆزۈم شاھزادەخان ئەردىم، ئىلىمدە مۇتىۋەر ئەردىم،
مۇشەققەت چەكمىگۈچە ھىچقانداق يەر شىكەر بەرمەس.

ئاققۇزدۇم كۆزدىن يېشىمنى، يەتكۈزدۇم كۆككە ئاھىمنى،
ئەگەر بەرمىسە مۇرادىمنى، بۇ تەن جانىمغا يەر بەرمەس.

مىنىڭ تاش كەسكىنىم خۇددى قىزىلچا تەرگىنىم ئوخشاش،
قۇلى تاش كەسمىگۈچە خوجايىن ئەسلا كەمەر بەرمەس.

دىلىڭنىڭ رەنجىدىن ھەرگىز شىكايەت قىلما ئەي پەرھاد،
سىنىڭ ئىشىڭ ئەرزىمىگۈچە ئۇستازىڭ ھۇنەر بەرمەس.

پەرھادنىڭ چۆل تاغنى كېسىشى

— تاغنى مەن كېسىپ ئاچاي سۇ! — دېدى،
— خەلقتىن جاپا ئازايسۇن! — دېدى.

بۇ زور خۇشخەۋەر شېرىنغا يەتتى،
ھاشارچىلاردىن غەم ـ ئەلەم كەتتى.

تاغنى كېسىشكە كىرىشتى پەرھاد،
تاغۇ ـ تاشلاردىن چىقاردى پەريات.

ئىشقىنىڭ بۇ بىر چىن ئىپادىسى،
بەلكى پەرھادنىڭ ئەقلى چارىسى.

بەلكى شېرىننىڭ ئەسلى غايىسى،
ياكى تەقدىرنىڭ كۆچ ـ ئىرادىسى.

شېرىننىڭ غەزىلى:

ئۇزۇن زاماندىن سۈسىز بۇ تۈپراق،
كۆكەرتىش قىيىن بەرگىدىن ياپراق.

سۇ كەلتۈرۈشتە ئۆتكەن سۈلتانلار،
مۇشەققەت تارتىپ ئاجىز قالغانلار.

تىلەپ مەن ھەقتىن يۇرت ئاۋاتلىقى،
ئىشلەتتىم بۇندا دۆلەت خانلىقى.

ئۇچ يىلدۇر ئىشلەپ تالغانتى خەلق،
يۇرتلاردا ئېغىر بولغانتى سېلىق.

ئاھ!... بۇگۈن تەڭرى بەرمىش تىلەكنى،
كەلتۈرگەنمىش بىر كۆچلۈك بىلەكنى.

سایاهەت قىلىپ بۇندا كەلگەنمىش،
ئۆز خاھىشىچە تاشلار قازغانمىش.

مەيۇس قەلبىمنى «قويماي!» دەپ غەمدە،
ئۇچ يىللىق ئىشنى قىلمىش بىردەمدە.

قانداق باھادىر، قانداق قەھرىمان؟!
كۆرسەم ئىنايەت قىلسام بۇ زامان.

بۇ يۇرتقا شەكسىز كېلۇر ساۋادەت،
شېرىن تىلىكى بولسا ئىجاۋەت.

پەرھاد ئىشتىپ شېرىن سۆزىنى،
پۇركىدى ھايا ئۇنىڭ يۈزىنى.

× × ×

چىقتى پەرھادنى كۆرگىلى شېرىن،
كەلدى يېنىغا شىكاردىن كېيىن.

شامال پەردىنى ئالدى يۈزىدىن،
ئوتلار چاقنىدى پەرھاد كۆزىدىن.

دېدى ئۇ:
— ئەينەك ماڭا كۆرسەتكەن،
جېنىمنى ئېلىپ ئوتقا سەكرەتكەن.

غۇربەتكە سېلىپ ئاۋارە قىلغان،
يۇرتۇمدىن ئايرىپ بىچارە قىلغان.

دەشتۇ ـ باياۋان، دەريا كەزدۇرگەن،
بېشىمغا تۇرلۇك بالا كەلتۈرگەن.

ئەسلى ـ نەسلىمدىن بىگانە قىلغان،
مۇلكىمدىن ئايرىپ دۇئانە قىلغان.

ھەممىنى قىلغان ئۆزى مانا شۇ،
ئەقلىمنى ئالغان كۆزى مانا شۇ!...

— دېدى يىقىلدى، ھوشىدىن كەتتى،
شېرىن پەرھادقا بۇلارنى ئېيتتى.

— ئەي شەمئى جامال ئادىمى بىھۇش،
نە ئۈچۈن سېنىڭ پاك دىلىڭ مەيۇس.

باغرىڭ ئېزىلىپ، ئاغزىڭ قۇرۇپتۇ،
گۈلدەك چىرايىڭ دەردتىن سولۇپتۇ.

سۆزلە ماڭا سەن دەردۇ ـ ئەلىمىڭ،
دىلدا بارىنى ئېيتقىن نە غېمىڭ؟!

بەردىمۇ ساڭا بىگانە زەھەر؟!
سەۋەپ نېمەدۇر بەرگىن بىر خەۋەر!

جادۇگەر ساڭا سېھرى قىلدىمۇ؟!
ياكى ئەقلىڭگە ھىلى قىلدىمۇ؟!

بۇگۈن شېرىنگە بولدى خۇشلۇق يار،
خۇشاللىق ئىچىرە يۇرىكى ئوينار.

شىرىننىڭ غەزىلى:

ناتىۋان سۆزلىگىن يۈرتۇ ـ دىيارىڭ قايسىدۇر؟!
مەملىكىتىڭ پادىشاھى نامدارىڭ قايسىدۇر؟!

شاھمۇ سەن، ئالىممۇ سەن، زاھىدمۇ سەن تالىپمۇ سەن،
بۇ جاھاننىڭ ئىشلىرىدىن كەسپى ـ كارىڭ قايسىدۇر؟!

يۈزلىرىڭ شاھزادىدەك، ئەمما ئۆزۈڭ ژەيرانسەن،
سېنى كۆلپەتتىن خالاس ئەيلەر قارارىڭ قايسىدۇر؟!

نە سەۋەبتىن بۇ كەبى پىغان ئارا غەمخانىسەن؟!
سېنى غەم دەريا سىغا سالغان نىگارىڭ قايسىدۇر؟!

قايسى گۈلشەننىڭ گۈلى، ئىشقى ئوتىدا يانىسەن،
سېنى بۇ كويلارغا سالغان دىل خۇمارىڭ قايسىدۇر.

× ×

پەرھاد ھالىنى ئەيلىدى بايان،
ئۇنىڭ كىملىكى بولدى ھەم ئايان.

شىرىن دېدى:
— ئەي بىگانە يىگىت،
دۇنيا يۈزىدە يىگانە يىگىت.

ئەجەپ مۇشەققەت ئىستەر ژۇجۇدۇڭ،
تاغلارنى پارە ئەيلەر ئۇمۇدۇڭ.

ئوخشمایدۇرسەن ھەچبىر كىشىگە،
ئىشىك ئوخشماس ئىنسان ئىشىگە.

مېنىڭ كۆڭلۈمنى خۇرسەن ئەيلىگىن،
يۈرتۈمنى باغۇ ـ چىمەن ئەيلىگىن.

قېنى سەن دىل ئەسا، ساندۇقىڭنى ئاچ،
يىگىت بېشىغا تىللا گۆھەر چاچ!

خىزمىتىڭ ھەققى بۇ تىللا ئەمەس،
قانچە خەزىنە بەرسەم ئەرزىمەس.

سەۋرى قامىتىڭ بىلەن باراۋەر،
ئايىغىڭغا مەن تۆكسەم ياقۇت ـ زەر.

قىلدى جۇرئىتىڭ قەلبىمنى شىكار،
قىلۇرمەن ساڭا جېنىمنى نىسار.

پەرھاد لاپ قىلىپ شېرىنغا باقتى،
ۋاپادىن دىلغا نۇر چىراغ ياقتى.

ئاتلاندى شۇئان تاغ كېسىش ئۈچۈن،
شېرىن كۆڭلىنى شاد ئېتىش ئۈچۈن.

كۈچلۈك زەرپ بىلەن ئۇردىلەر مېتىن،
لەرزىگە كەلدى ئاسمانۇ ـ زېمىن.

لاينى كەسكەندەك پەرھادنىڭ تىغى،
كەسكەندە تاغنى چىقتىلەر يېغى.

پۇتۇن خالايىق بۇ ئىشقا قاراپ،
پەرھاد قودرىتىن قىلدى ئېتىراپ.

بۇ مەيدان ئارا خالايىقمۇ ھەم،
كېلىپ پەرھادقا بولدىلەر ھەمدەم.

يازغىن نىمشىھىت تۇرمىغىن قاراپ،
ئەجداد ئەجرىنى سۆزلە ۋارقىراپ.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

ئەرزىمنى ئېيتاي بادى ساباغا،
يەتكۈز سالامىم ئول ئاشناغا.

تارتتىم مۇشەققەت، چەكتىم رىيازەت،
ھالىمنى ئېيتقىن ئۇ، بىۋاپاغا.

بولغايمۇ ھاسىل، قازسام بۇ تاغنى،
يەتكۈزسەم ئاھىم ئەرشى ئەلاغا.

تاشلاپ دىيارىم، تەرك ئەيلىدىم تاج،
قويدۇم بېشىمنى بىر سەجدىگاغا.

ئوتۇڭدا كۆيسەم، كۆيۈڭدا ئۆلسەم،
تېخى كۆمۈلسەم تەھتە سىراغا.

سۆيگۈ نىگارىم، پەسلى باھارىم،
ئەندى قارارىم سەككىز سىراغا.

Altundag

ئەي هۆسنى شاهى، پەرهادنىڭ ئاهى،
كۆيۈڭدە ئۆرلەر، سۈيى ساماغا.

بەختىم قارادۇر، باغرىم يارادۇر،
ئەرزىم تولادۇر ئول رەھمنماهغا.

ئىشقى يولىنى، غۇربەت چۆلىنى،
كېزىپ كېلىپمەن بۇ شەھرىيارغا.

هۆسنى بازارى، قەلبىم شىكارى،
بولغۇم مازارى، بۇ كوھىسارغا.

× × ×

پەرهاد تىرىشتى بىر نەچچە زامان،
ئاقىۋەت سۈنى ئەيلىدى راۋان.

ئېقىپتۇ ئەلنىڭ ئايى هاياتى،
تۈگىمەس تەرىپ ـ تەۋسىپ سىپاتى.

قىرىق قەرىلىك شارقىراتما هەم،
ئاجايىپ شاۋقۇن سېلىپتۇ بۇدەم.

كەسكەن يەردىن سۇ سىرغىپ ئۆتۈپتۇ،
نامىنى خەلق «كەپلەش» قويۇپتۇ.

كەلدى بىزگىچە شۇ نام يادىكار،
مەڭگۈگە ساقلا ئەي پەرۋەردىگار.

× × ×

بۇ ۋاقىت ئىچىدە شىرىن ۋە پەرھاد،
ئىشقىدىن دائىم قىلدىلەر «ئاھ! ... داد ...»

سۆيگىدىن دائىم بولۇپ بىئارام،
راھەتنى ئۆزىگە قىلدىلەر ھارام.

— شىرىنسىز دەۋران سۈرمەسمەن! — دېدى،
— ئۇنىڭسىز ئۇمۇر كۆرمەسمەن! — دېدى.

تۇرالماس ئىدى يۈرىكى كۆيۈپ،
يىغلىغانسېرى شىرىننى سۆيۈپ.

پەرھاد كۆزىدىن ياش تۆكۈلگەن چاغ،
تاقەت قىلالماي يىغلىۋەتتى تاغ ...

ياشلار قۇرۇپتۇ تاغ توختىماپتۇ،
«يىغلىغان تاغ» دەپ خەلقلەر ئاتاپتۇ.

ھېچ توختىماستىن يىغلاپ ئۇ ھامان،
بىر ئېرىق سۈنى قىلماقتا راۋان.

شىرىن دەيدۇ:
— گەر پەرھاد بولمىسا،
گۈلدەك ئېچىلىپ بۇندا تۇرمىسا.

تاجۇ ـ دۆلىتىم ھەممىسى قۇربان،
قەسەم پەرھادقا پىدادۇر بۇجان ...

ئېچىلىۋۇن دائىم نىمشىھىت گۈلى،
تىنماي سايرىۋۇن ئەركىن بۈلبۈلى.

پەرھادنىڭ مىڭ ئۆي قېزىشى

روھىي باغلىنىش بۇ يەرگە يەتتى،
ۋەدىگە ۋاپا ۋاقتىمۇ يەتتى.

شۇ چاغدا ئىران خىسراۋى كېلىپ،
ئاشىق پەرھادقا بولدىلەر رەقىپ.

پەرھادقا بالا ـ قازا يۈزلەندى،
مېھنىبانۇنىڭ كۆڭلى ئۆزگەردى.

تارالدى خىسراۋ پىتنە ـ ئىغۋاسى،
مېھنىبانۇنىڭ ياندى ئىخلاسى.

بۇرۇنقى قىلغان شەرتى بۇزۇلدى،
ئۇنىڭغا يېڭى بىر شەرت قوشۇلدى.

— مىڭ ئۆيىنى بىنا قىلىۋۇن ئۇ، تاشتىن،
پەرھادنىڭ ئىشقى ئۆتىۋۇن سىناشتىن.

گۈزەل نەقىشلەر ئىشلەنىۋۇن ئاڭا،
ئىككىنچى بۇنداق بولمىۋۇن بەنا.

مىڭ بۆلۈم ئۆيگە يۈز مىڭ سۈپەت نەقىش،
سىزىپ شەھىرىنغا ئۇنى قىلىۋۇن بەخش.

ئۇ، ئۆيگە قاراپ بۇلبۇل سايرىسۇن،
ئۇنى كۆرگەنلەر كۆڭلى يايرىسۇن.

سازەندىلەرنىڭ مۇقام ناۋاسى،
شائىر قەلەمكەش قەلەم ساداسى.

قوشاقچىلارنىڭ توقمغانلىرى،
ئۆلىمالارنىڭ ئوقمغانلىرى.

ھەممە يوللانسۇن شۇ ئۆيگە پەقەت،
چەتكە چەكمىسۇن ھەتتا بىر نوقەت①.

دەۋرانلار سۈرگەي مەرىپەت بۇندا،
ئەخلاق، پەزىلەت ھەرىكەت شۇندا.

سەيلىگاھ ئەتكەي ئەھلى زامانە،
ئېتىراپ قىلغاي پۈتكۈل جاھانە.

بۇندا گۈللەنسۇن چېچەكلەپ سەنئەت،
زۇھۇرغا كەلسۇن بارلىق تەبىئەت.

خەلقلەر ئارا بارچە سەنئەتكار،
سەنئەتتىن بۇندا ئەيلىسۇن ئىزھار.

بولمىغاي سىرتىدا بۇنداق ئىمارەت،
ئالەم قەسىرى بولسۇن خىجالەت.

نۇرلەر چېچىلسۇن ئىلمۇ ـ ئىرپاندىن،
ئاشسۇن رۇمى پەرەڭ، شامۇ، ئىراندىن.

---

① نوقەت چېكىت

پەرھادنىڭ غەزىلى:

قازىمەن مىڭ ئۆينى ۋادىغا قاراپ،
كېلىدۇ شېرىن ھالىمنى سوراپ.

بۇ پەلەك قىلدى خارۇ ـ زار مېنى،
خىسراۋ ئالدىدا قېنىمنى شوراپ.

تالىدۇ بىلەك، كۆيىدۇ يۈرەك،
تىلىكىم ۋىسال، جىگىرىم كاۋاپ.

مەن ئۇچۇن گويا بۇ دەم جەھەننەم،
پۈرقەت ئىچىدە ئەيلىدى ئازاپ.

يار ئايىغىدىن ئۆرلىسە توزان،
سەپسەم سۇ قىلىپ يېشىم تامچىلاپ.

ھىجران چۆلىگە كۆزۈم تۈكسە ياش،
ھەيران قالىدۇ بۇلۇتلار قاراپ.

ئىشقىم ئوتىدىن ياقىمەن چىراغ،
تۈندە تاغ ئىچى بولماس دەپ خاراپ.

چاقنىغان ئوتلار بېرەلمەس چىداش،
ئاھىم ئوتىدىن چىقسا بىر سىراپ.

باغرىم ئەيلىسەم پەردەئى ئىسمەت،
يارنىڭ يېشىغا چۈشمىسە ئاپتاپ.

بادىدىن يېتەر دەپ زاتىغا زەخمەت،
قەلبىمنى يېرىپ قىلسام مەن ھىجاپ.

يۈرىكىم ئېلىپ ئەيلىسەم ئاياق،
قېنىمنى قىلىپ بەرسەم مەن شاراپ.

كەلدى رەقىپتىن بېشىمغا كۈلپەت،
دىللىرىم غەشتۇر يۈتىمەن زەرداپ.

ئەتراپتا دۈشمەن پايلاپ پەرھادنى،
تاشلار تۈۋىدە ئولتۇرار ماراپ.

ئۈشبۇ تاغ ئارا تەندىن كەتسە باش،
بەختى ـ تەلىيىم يوقتۇر ئىز تىراپ.

× × ×

شېرىن ئىشقىدا پەرھاد يەتتە يىل،
ئىشلىدى پەرھاد ئايانماي دېدىل.

بارچە ھۈنەرگە پىدا قىلىپ جان،
ئىستىداتىنى قىلدى نامايان.

بىرى ـ بىرىگە شېرىن ۋە پەرھاد،
تەلپۈنۈپ دائىم چېكەردىلەر دات.

سۆيگىدىن ھەر دەم بولدى بىئارام،
ئەيلەپ راھەتنى ئۆزىگە ھارام.

ئىشلەپ جاپادا شۇنچە يىل پەرھاد،
بىر كەم مىڭ ئۆينى ئەيلىدى بۇنياد.

زادى دۇنياغا باقسامۇ نىمشىھىت،
تولماس ئۇ، بىرسى ئۇزۇلمەس ئۇمىت.

خىسراۋنىڭ ئۇرۇش باشلىشى

گەپ ئەمدى يانا بىر ئۆيدە قالدى،
بۇ ئىش خىسراۋنى بەك غەمگە سالدى.

ئاتەش غەزىپى باشقا ئۇرلىدى،
پەرھادنى قەستلەپ ئورا كولىدى.

لەشكەرنى باشلاپ شەھرىيار تامان،
كەلدى ئۇ خىسراۋ نىيىتى يامان.

پايتەختنى ئۇ، قامال ئەيلىدى،
بىسىم ئىشلىتىپ بۇزدى پەيلىنى.

ئۆزىمۇ چۈشتى جەڭ مەيدانىغا،
بويالدى تۇپراق ئادەم قېنىغا.

قىلدىلەر خىسراۋ پەرھاد بىلەن جەڭ،
لېكىن ئۇنىڭغا كېلەلمىدى تەڭ.

خىسراۋنى پەرھاد تۇتتى كەمەردىن،
سىلكىپ ئۇنى دەس كۆتەردى يەردىن.

خىسراۋنىڭ كۆزى چىقتى چاناقتىن،
تەۋبە قىلماقچى ئاچچىق ساۋاقتىن.

چىقتى مەيداندىن ئېيتىپ ئۇ ئۆزرە،
تىلىمۇ تۇزۇك كەلمەيتتى سۆزگە.

سەردارنى ئۇ قىچقىردى شۇندا،
چۈشۈردى جەڭگە ئۆزى ئورنىغا.

ئۇمۇد گۈرزىنى ئوينىتىپ سەردار،
پەرھادقا ھۇجۇم قىلدى بىقارار.

پەرھادمۇ ئاڭا تۇردى تاقابىل،
ھىلە ـ مىكرىدىن بولمىدى غاپىل.

پەرھاد قولىدا تاش كېسەرمېتىن،
دېدى دىلىدا: «بولغايمەن ئەمىن.»

دېدى ئۇ سەردار:
— خەنجەر ئۇرارمەن.
ئىنسان قېنىغا شۇنداق خۇمارمەن.

قويمايمەن بۇگۈن ئامان بېشىڭنى،
ئاققۇزۇپ سۈدەك قانۇ ـ يېشىڭنى.

سەردار قېلىچنى چاپتى پەرھادقا،
پەرھاد قالقىنى يانداۋردى ئارتقا.

پەرھاد ئايلاندۇرۇپ ئۇردى مېتىننى،
سەردار يىقىلدى، خىسراۋ ئېچىندى.

كۆرۈپ خىسراۋدا قالمىدى تاقەت،
دېدىكى:
— بىزنى باستى پالاكەت.

ھەممە پەرھادقا، قارشى ئاتلانسۇن،
ئۇ، پارە ـ پارە قىلىپ تاشلانسۇن!

پەرھاد تاغ ئىچرە يوشۇردى ئۆزىن،
خىسراۋ لەشكىرى باستى يەر يۈزىن.

يالغۇزلا شاپۇر پەرھادقا ھەمدەم،
دېدى:
ـ جان پىدا سەن ئۈچۈن بۇ دەم.

خىسراۋ لەشكىرى ياغدۇردى ئوقنى،
قانغا بويىدى يەرۋ ـ ئوپۇقنى.

مېھىنبانۇمۇ چارىسىز قالدى،
سىپىل ئىچىگە ئۆزىنى ئالدى.

ئەتتى تۆت ياندىن دەرۋازىنى چىك،
خىسراۋ بۇ ئىشقا قىلالمىدى غىك.

لەشكىرىنى ئۇ، باشلاپ قوزغۇلۇپ،
پەرھادنى قىستاپ كەلدى باستۇرۇپ.

پەرھادنى ئوقتىن توسۇپ پاناگاھ،
ئوق تەگدى شاپۇرجان بەردى «ئاھ! ۋاھ!...»

پەرھاد دوستىدىن ئايرىلىپ قالدى،
خەنجىرىنى ياۋ بېشىغا سالدى.

پەرھادنىڭ خىسراۋ قولىغا چۈشۈپ قالغىنى

ئاشلاپ پەرھادقا ھەر ياندىن كەمەند،
قىلدىلەر ئۇنى ھەر تەرەپتىن بەنت.

كەلتۈردى خىسراۋ بارىگاھىغا،
باغلاپ چەمبەرچاس تەختى ئالدىغا.

قويدى ئول خىسراۋ تەخت ئۈستىگە پاي①،
ئاشىق جېنىغا سالماق ئۈچۈن ۋاي.

پاسىبانلاردىن خىسراۋ، بەھرىمەن،
پەرھاد ئىلكىدە زەنجىرۋ ـ كىشەن.

خىسراۋ دېدىكى:
— سورايمەن سوئال!
بەرمىسەڭ جاۋاب جېنىڭغا ئۈۋال.

دېدى:
— قايدىنسەن مەجنۇنى گۈمراھ؟!
— مەجنۇن قەيەردە ۋەتەندىن ئاگاھ!...

---

① پاي - ئاياق، قەدەم

دېدى:

— بىلگىنكى ئىشق كەسىپ ئەمەستۇر!
— ئىشق كەسىپ بولسا شۇ ماڭا بەستۇر!

دېدى:

— قايتقىن سەن بۇ بىر ھەۋەستىن!
— ئاشىقلار قورقماس، رەقىپتىن، قەستىن!

— كۆڭلۈڭدىن چىقار ئىشق بالاغۇ!
— تېنىمدە جاندەك يوشۇرۇندۇر ئۇ!

— بۇ سۆيگۈ سەندە پىنھان قاچاندىن؟!
— روھىم تېنىمگە كىرگەن زاماندىن!...

— كەچ بۇ ئىشقدىن بىرەي ۋىلايەت،
— كۆڭلۈمگە بۇ سۆز يانتۇر ناھايەت.

— كەچكىن بۇ يولدىن ئالتۇن بېرەيمەن،
— زەرنى تۈپراققا تەڭ ئەيلىمەيمەن.

— سالسامچۇ سېنى قارا زىندانغا؟!
— زىندان تەسلىمدۇر ئالى ۋىژدانغا!...

— قەتلى قىلىمەن سېنى مەن زادى،
— شۇ ئىدى مېنىڭ جېنىم مىرادى.

— بەند قىلىنسۇن! — دەپ قىلدىلەر ھۆكۈم،
قىلدى پەرھادنى زىندانغا ھۆكۈم.

پەرھادنىڭ غەزىلى:

بىۋاپا زالىم پەلەك ھالىمنى يامان ئەيلىدىڭ،
يۇنقۇزۇپ خونا بىلەر رەڭگىمنى سامان ئەيلىدىڭ.

يەتمەيىن ۋەسلى نىگارغا مەن كېتەر بولدۇم نىتەي،
كۆزلىرىمدىن ئاققۇزۇپ ياش بەھرى ئۇممان ئەيلىدىڭ.

يۇرت ـ دىيارىمدىن جۇدا قىلدىڭ رەقىبلەر ئالدىدا،
باشلىرىمغا ياغدۇرۇپ تاش باغرىمنى سەن قان ئەيلىدىڭ.

سۇندۇرۇپ شىخىمنى تۆكتۈڭ ياپرىغىم بولدى خازان،
سەن گۈزەل ياشلىق بېغىمنى بۇندا ۋەيران ئەيلىدىڭ.

قوش ماڭا دەردى پىراق، رەقىبكە بەردىڭ مىڭ ياراق،
تاقاق سىلىپ قول ـ ئاياققا جايىمنى زىندان ئەيلىدىڭ.

بەھرام ۋە خاقاننىڭ خىسراۋ قوشۇنلىرىنى مەغلۇپ قىلىشى

بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپتىلەر خاقان،
جەڭ تەييارلىغىن قىلدىلەر چاققان.

يەنى پەرھادنىڭ بەھرام تاغىسى،
خوتەندە ئىدى ھەرەم ئاغىسى.

باشلاپ كەلدى ئۇ خاقان لەشكىرىن،
قوغلاپ چىقاردى خىسراۋ ئەسكىرىن.

خانى ـ مانىنى قىلدىلەر ۋەيران،
بار سىپاھىنى سۈردىلەر ھەريان.

تۆت تەرەپتىن جەڭگە ئات سالدى،
رەقىبلەر بەنت بولۇپ بىردەك قامالدى.

تەبىلبازلار جەڭ نەرەسىن تارتار،
تىرە ئەندازلا ساغداق ئوقىنى ئاتار.

چەۋەندازلارمۇ نەيزىسىن ئالدى،
سەرۋازلار قىلىچىن راس ئىشقا سالدى.

گۈرزىۋازلەرمۇ سەپراس قىلىندى،
مەنچاناقلارمۇ ئىشقا سىلىندى.

ئەزرائىلنىڭ قىزىپ بازىرى،
خىسراۋ تەرەپنىڭ ئاشتى قازىرى.

كاسات بولدىلەر جاننىڭ باھاسى،
ماتەم ـ مۇسىبەت غەمنىڭ غەۋغاسى.

قانلار دەريادەك مەۋج ئۇراردى،
تەنلەردىن ئېگىز پەشتاق قوپاردى.

چەكتى رەقىبلەر ۋاي دات ـ نادامەت،
يەنى قىرىق كۈن بولدى قىيامەت.

پەرھاد قۇتۇلۇپ چىقتى زىنداندىن،
قىلىچ ئوردى ئۇ، ياۋغا ھەر يانىدىن.

ئۇنىڭ لەشكىرىن قوغلاپ ھەرىيانغا،
قويدى خىسراۋنى ھەسرەت پىغاندا.

كەيخىسراۋ قاچتى چۆمۈپ مۈڭ ـ زارغا،
قالدۇردى جاسۇس بۇ شەھرىيارغا.

ئۇنىڭ ئەلىمى بولدى زىياده،
يىراق يوللاردا قالدى پىياده.

تاغۇ ـ چۆللەردە يۈردى يىگانە،
بەلخ شەھىرىدە بولدى دىۋانە.

سانتى دۇبۇلغا جوببە ساقىنى،
نانغا تىگىشتى ئوق ـ ياراغىنى.

مەرۋە چۆلىدە ئۇنى رودىپاي،
بوينىغا مىنىپ قىلمۇالدى تاي.

شىرازدا بۇشۇم خىسراۋنى كۆلال،
بوينىغا ئېسىپ سانقۇزدى ساپال.

كەرەمەن دېگەن بىر شەھەردە ئۇ،
سەرراپلارغا توشۇپ بەردى سۇ.

× × ×

پەرھاد مىڭ ئۈيگە بولۇپ پاسىبان،
قالدى شۇ جاينى قىلىپ ئۇ، ماكان.

كەيخسراۋنىڭ ھىلە بىلەن پەرھادنى تۇتۇپ كېلىش ئۈچۈن ئۈستا جادۇگەر ئەۋەتكىنى

كەيخسراۋ بولغاچ بۇ جەڭدە مەغلۇپ،
جادۇگەرلەردىن ئىزلىدى مەتلۇپ.

دەرھال ۋە جىددىي ئىشقا كىرىشتى،
جاھان ئىزلىدى چەندان تىرىشتى.

تاپتى ياسىمىن ئاتلىق دەللىنى،
پەرھادقا پىنھان قۇردى پەللىنى.

قەدىم ئەييارلار ئەۋلادىدۇر ئۇ،
ھەتتا ئۇلارنىڭ جاللادىدۇر ئۇ.

زال①زەرنىڭ ئۆگەي ھامىسى،
دەللە مۇختالىنىڭ كىچىك ھامىسى.

شەبرەڭ رۇمىنىڭ ئەھلى قاياشى،
بادى رەپتارنىڭ ئوغرى ئاداشى.

رۇمىنىڭ ئەييارى مۇختار بىلەن،
مىسىردا بولغان ئۇزاق يىل ھەمدەم.

بابىلدا سىھىر مەكتىپىن ئاچقان،
شام شاھزادىسىن ئوغرىلاپ قاچقان.

---

① زال · شاھنامىدا تەسۋىرلەنگەن رۇستەمنىڭ دادىسى.

بۇ قېرى مەككار شاگىرتى شەيتان،
بەلكى شەيتاننى قىلاتتى سەرسان.

ھەر سائەتتە ئۇ، تۆت خىل بولاردى،
ئەجدىھالارغا داملەر قۇراردى.

زاھىد بولاردى پېشانىسىدىن،
مىڭ خىل ھىلىلەر نىشانىسىدىن.

قېرىتار قىزنى جادى بىلەن تېز،
يۈز ياشلىق مومايىنى كۆرسىتەتتى قىز.

مىكرىدىن تۈلكىنى قىلغان بىئارام،
بازارنى بۇلغاپ ئەيلىگەن ھارام.

ئەپسۇن دېمىدىن ئۆرلەركەن تۇتۇن،
تۇگمەننىڭ نۇرىدىن چىقاركەن پۇتۇن.

باغۇ ـ بوستاننى بىر دەمدە چۆللۈك،
جادىدىن چۆللىنى قىلاردى گۈللۈك.

ئەندىشىگە سالغان رۇمۇ ـ پەرەڭنى،
ساماڭا سۈمرۇغ، سۈدا لەھەڭنى.

مانا بۇ دەللە تەييارلىق بىلەن،
يۈز مىڭ سۈپەتتە ئەييارلىق بىلەن.

بۇۋى بەرنادەك كۆرسىتىپ ئۆزىن،
پەردە كەلەمدە ئوراپ باش ـ كۆزىن.

پەرهاد قېشىغا باردىلەر يېتىپ،
ھەر بىر قەدەمدە ئون سەجدە قىلىپ.

پۈتىدا مەيسە، بېشىدا لېچەك،
قولىدا ھاسا، دوك ـ دۆمچەك.

كۆزىدە قان ياش، ئاغزىدا خۇدا،
پەرھادنى ئالداپ ئوقۇيدۇ دۇئا.

ھىلىگەرلىكىن ئىشقا ئاشۇرۇپ،
مۇناپىقلىقىن ئەلدىن يوشۇرۇپ.

پەرھادنى كۆرۈپ «ئاھ!...» ئۇرۇپ كەتتى،
ئاھۇ ـ پەريادى ئەرشىگە يەتتى.

«ئاھ! ئۇرۇپ دېدى:
— ئاھ! شېرىن قىزىم.
ياش ئۆلۈپ كەتتىڭ باسمايىن ئىزىم.

ئېرەم باغىنىڭ غۇنچىسى ئىدىڭ،
جەننەت قىزىنىڭ تۇنجىسى ئىدىڭ.

بەرسۇن خۇدايىم جەننەتۇ رىزۋان،
خىزمىتىڭ قىلسۇن ھۇر ـ ئىلە غىلمان.

جاھان قەسرىدە تاجدار ئىدىڭ،
جانان قەلبىدە قەلبى ئەسرارىڭ.

كوڭلۇڭ راھىتى، كۆزۈڭ قاراغى،
ئىشقىڭ سۇلتانى ئۆمرۈڭ چىراغى.

خاقانىڭ ئوغلى ئاشىقىڭ ئىدى،
ساڭا جان پىدا سادىقىڭ ئىدى.

مىڭ ئۆي ياسىدى ساڭا ئۇ تاشتىن،
ئىشقىڭدا كۆزى قۇرۇماي ياشتىن.

نە ئۈچۈن ئاڭا باقمىدىڭ بالام،
ۋاپادارلىقنى تاپمىدىڭ بالام.

ئۆلگەن خەۋىرىڭ ئاڭلىسا ئەگەر،
شەكسىز جېنىغا يەتكۈسى خەتەر.

ئاڭلانسا بۇ سۆز پۈتۈن جاھانغا،
يانا خەۋىرى يەتسە خاقانغا.

«پەرھاد قېنى؟!ـ» دەپ كەلسە خوتەندىن،
دېسە: «قايىدىۋۇر؟!» مەشۇقى شېرىن.

قېنى رەقىبى خىسراۋ سەتەمكار؟!
قېنى شېرىنىمىڭ يۇرتى شەھرىيار؟!

سۆزلەشكە بىزگە ئىمكان بولۇرمۇ؟!
قىلغان پۇشايمان دەرمان بولۇرمۇ؟!

غەزەپتىن ئالسا خەنجەر قولىمغا،
ھىچ باقمايىن ئۇڭ ھەم سولىمغا.

خانۇ ـ مانىمنى ئەيلىسە ۋەيران،
ئاققۇزسا قاندىن دەريايى ـ ئۇممان.

شەھرىمنى قىلسا دەشتۇ ـ باياۋان،
ئىنسان ئورنىنى جاي ئەتسە قاۋان.

مۇنداق خىجىللىق يەتمەستىن بۇرۇن،
قەۋرە ئىچىدە ئالسامدىم ئورۇن».

پەرھادنىڭ دۇنيادىن كېتىشى

كىم بىلسۇن ئۇنىڭ مەككارلىقىنى،
پەرىجە ئىچرە نە بارلىقىنى.

ئىشتىپ پەرھاد جادۇگەر سۆزىن،
تاشنىڭ ئۈستىگە تاشلىدى ئۆزىن.

دېدى شۇئاندا:
— بۇ قانداق مەپھۇم،
ئارتۇق ئۆرتىمە ئىش بولدى مەلۇم.

ئاشىق قېنىنى ئىچىشتىن تويغىن،
مەن بىچارىنى ھالىمغا قويغىن.

جېنىمنى ئالدىڭ، مەقسىدىڭ شۇدۇر،
ئۆلۈك تېنىمدىن ئىستىكىڭ شۇدۇر.

بېشىمنى يەنچى ئەي چەرخى زەركار،
ھاياتلىق ئەمدى بولمايدۇ دەركار.

كۆزۈمنى ئويغىن بالايى سەرسان،
چۈنكى شەھەرنىڭ ئايرىلدى بۇ جان.

كەسكىن تىلىمنى ئەي تىغىم دەرھال،
ئەمدى سۆزلەشكە قالمىدى ماجال.

كوڭلۈمنى بۇئان مىڭ پارە ئەيلە،
تېز كەتمىكىمگە ھەم چارە ئەيلە!...

توختا! يۈرەكنى يېرىپ چىققان ئاھ! . . .
قىلغىن ئۆزۈڭگە جېنىمنى ھەمرا.

ئەي مېتىن ئەسۋاپ ئوقيا شەمشىرىم،
ئىشتا، غازاتتا بولغان ھەمرىيىم.

ئاسمانغا بېشى تاقاشقان ئەي تاغ،
ئەرزىمنى ساڭا ئېيتىمەن بۇ چاغ.

مەندەك غېرىپقا چوڭ پانا ئىدىڭ،
غەمكىن كۆڭۈلگە سەن ھېيتكا ئىدىڭ.

گۈزەل باغرىڭدا ياشىيالماس بولدۇم،
پىراق ئوتىنى باسالماس بولدۇم.

گۈناھلىرىمنى كەچۈرگىن بۇدەم ،
ھەممىدىن يامان ئىكەن دەرد ـ ئەلەم.

ئەي بادى ـ سابا ئەرزىمنى ئاڭلا!...
خوتەن مۇلكىگە يەتكەندە تاڭلا.

سۆزلە شۇ چاغدا غۇربەت ئۆلۈمنى،
خىسراۋدىن يەتكەن قانتىق زۇلۇمنى.

ئانام ئىشىتسە يىغلار: «قوزام!...» دەپ،
جانغا ئوت سالغان: «يالغۇز بالام!...» دەپ.

بەھرام دىلاۋەر تاغام ئىرانغا،
بىرىپ خىسراۋنى تويغازسۇن جانغا.

خالىسا ئۇندىن ئالسۇن ئىنتىقام،
خالىسا تەقدىر دەپ يانسۇن تاغام.

كاشكى شىرىنىم قېشىمدا بولسا،
جان بىرەر چاغدا يېنىمدا بولسا.

دىدىلەر:
— قازا مەن ئۈچۈن تەقدىر،
قارشى تۇرالماس ھېچقانداق تەدبىر!...

مۇدھىش كۈنلەرنىڭ قايسى بىرىدە،
تاشتىن ئۆي قېزىپ تۇرغان يېرىدە.

يەتتىلەر قازا پەرھاد جېنىغا،
شۇ ھامان كەتتى يەرنىڭ قارنىغا.

ناھەق خىيانەت ئاڭا يۈز تۇتتى،
ئاھ!... دەرىغ پەرھاد ئالەمدىن ئوتتى.

تەرەھۇم قىلدى يەر بىلەن ساما،
ھەسرەتكە چۆمدى تاغ ھەم سۇ ھاۋا.

جاھان مۇسىبەت ماتەمدار بولدى،
مۇزات داۋالغۇپ قان ياشقا تولدى!...

زالىم پەلەكتىن نىمشىھىتقا ھەم،
يەتتى ئەمەسمۇ ئازاپ دەرد ـ ئەلەم.

ياسىمىن جادۇگەرنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى

ئاندىن ياسىمىن شەھەرگە بېرىپ،
ناله ـ زار بىلەن ئوردىغا كىرىپ.

شېرىن ئالدىدا قىلدى ياقا چاك،
ئۆزىن ماتەمدە كۆرسەتتى غەمناك.

دېدى ئۆزىنى:
— بۇۋى بەرنامەن،
ئالدىم ئارادا مەشھۇر دانامەن.

كەلتۈردۈم سىزگە مەن بىر شۇم خەۋەر،
شورلۇق ئاغزىمغا سىز ئورۇڭ خەنجەر.

ئىزھار ئەيلىدى پەرھاد ماتىمىن،
ئاھ!... ئورۇپ يىغلاپ جادۇ ياسىمىن.

— سولدى مەلىكەم ۋىسالىڭ گۈلى،
ئۆلدى ئاھ!... چېكىپ بىخىڭ بۇلبۇلى.

يەتتە يىل تارتقان جەۋرى ۋە مىھنەت،
تاغ كېسىپ قىلغان باتۇرلۇق ھىممەت.

ھەممىسى بۇگۈن بولۇپتۇ بەربات ،
مۇرادىغا يەتمەي كۆز يۇمدى پەرھاد.

ئۇنىڭ دەردىدە يىغلاپ مەلىكەم،
يۇتىمىغىن زەرداپ ئاھ!... ئۇرۇپ بۇدەم.

يىغلىغان بىلەن ئۆلگەن تىرىلمەس،
غەمنى ئاشۇرار زادى كېمەيتمەس.

ئۆلگەننى چىقار كۆڭلۈڭدىن شۇ تاپ،
ئېچىلغىن يېڭى بەزمەڭنى باشلاپ.

بىلگىن ئۇخىسراۋ ئۆزى ئىكەن خان،
جاھانغا داڭقى پۇر كەتكەن سۇلتان.

ئىشقىڭ ئوتىدا ئۆرتىنەر ھامان،
بولغىن ئۇنىڭغا مەھبۇب مېھرىبان.

قىزىلگۈل بىلەن بولبۇل تېپىشار،
ھەشقىپىچەكتەك بەلكى يېپىشار.

بوستانغا كېرەك سەرۋى ئازادە،
شاھلار تەختىگە لايىق شاھزادا.

سەن ئاڭا لايىق بۇلبۇلغا گۈلدەك،
ساڭا يارىشار نازلىنىپ كۈلمەك.

— ئاھ! — ... دېدى شېرىن ھۇشىدىن كەتتى،
مېھنىبانۇغا بۇ خەۋەر يەتتى.

شەھرىيار خانى دېدى:
— ئەي دەللە!
بۇزماقچىمۇ سەن بۇ يەردە پەللە؟!

ياسىمىن دەللە ئۆزۈڭ ئەمەسمۇ؟!
سەن جادۇگەرنى كىشى بىلمەسمۇ؟!

پەرھادنى ئالداپ گوللىغان ئۆزۈڭ،
ئۇنىڭغا ئۆلۈم يوللىغان ئۆزۈڭ.

مېھنىبانىڭ قەھرى جۇش ئۇرۇپ،
قېرى دەللىنىڭ چېچىنى يۇلۇپ.

بېشىنى تەندىن جۇدا قىلىشقا،
بۇيرۇق چۈشۈردى شۇئان جاللانقا.

پەرمانىنى جاللات ئىشتىپ شۇئان،
دەللىنى سۆرەپ ماڭدى شۇزامان.

ئەيھاي! قازانىڭ قېلىچى شۇئان،
جانغا تىكىلگەچ بەرمىدى ئامان.

قىلاي، دەپ جادۇ تۇرغاندا دەللە،
بېشى تېنىدىن چۈشتى داق يەرگە.

تۇرانتى شېرىن يىراقتا قاراپ،
— پەرھاد قېنىمىدىن؟! — دەيتتى ئۇ يىغلاپ.

شېرىننىڭ ئۆلۈمى

شېرىن هامانىم يىغلىدى غەمدە،
«پەرهات!...» دەپ توۋلاپ هەسرەت ـ ئەلەمدە.

تۆكۈپ كۆزىدىن ئۇنچە هەم مارجان،
— پىدا بولۇڭدا — دەيتتى — شېرىنجان.

لازىم ئەمەستۇر ماڭا بۇ هايات،
يارنىڭ ۋەسلىگە يېتىشكەيمەن پات.

دەردىمنى هېچبىر كىشى بىلمەيدۇ،
بۇ دۇنيا ماڭا بېقىپ كۆلمەيدۇ.

رەهىم قىل يارەب ماڭا سەن بۇدەم،
پەرهاد قېشىغا قويغايمەن قەدەم.

قېنى ئەزرائىل مېنى سوراقلا،
ئۆمۈر دەپتىرىم تېزراق ۋاراقلا.

قوشقىن ئاپىرىپ پەرهادىمغا تېز،
قالسۇن سۆيگۈمدىن مەڭگۈ ئوتلۇق ئىز.

يىغلايتتى شېرىن، ئۆكسۈيتتى هامان،
قارا كۆزىدىن ئاقار ئىدى قان.

مېهىربانۇنىڭ ئىچى ئاغرىدى،
ياقتى شېرىنغا ئوتلۇق باغرىنى.

شۇئان بىرىشقا پەرھاد قەۋرىگە،
بەردى ئىجازەت يېتىپ دەردىگە.

پىراق ئوتىدا كۆيگەن شۇ يۈرەك،
ئانىنى ئۆزىنى سولدى ياش پورەك.

يا ئىچىمدى ئۇ بىر يۈتۈم زەھەر،
ياكى سالمىدى ئۆزىگە خەنجەر.

لېكىن «پەرھاد!...» دەپ يىغلاپ ياش تۆكۈپ،
ئاققان يېشىغا غەرق بولۇپ چۆكۈپ.

«ئاھ!...» ئۇرۇپ قاخشاپ ئاخىر بەردى جان،
چۈمدى ھەسرەتكە مېھىنبانۇ خان.

يىغلاشتى بىردەك بارچە تۇغقانلار،
يۈرتداش، قېرىنداش، يىگىت ـ چوكانلار.

ھاياتتىن شېرىن بولغاچقا پىنھان،
كەلدى لەرزىگە يەر بىلەن ئاسمان.

ئەلنىڭ كۆزىدىن ياش تۆكۈلگەن چاغ،
تاقەت قىلالماي يىغلىۋەتتى تاغ.

ياشلار قۇرۇپتۇ تاغ توختىماپتۇ،
«يىغلاڭغۇ تاغ» دەپ خەقلەر ئاتاپتۇ.

شۇندىن بۇيان ئۇ يىغلايدۇ ھامان،
بىر ئېرىقتەك سۇ ئاقىدۇ راۋان.

نىمشىھىت نىلەر كەچۈردى بېشىڭ،
بەھرى ئۈمماندەك ئاقىدۇ يېشىڭ.

خاتىمە

مانا قىسسىنىڭ ئۆتمۈشى بۇنداق،
مىڭ ئۆي ۋەكەپلەش تاغ ھامان شۇنداق.

ئەنە ئۇ، مىڭ ئۆي، ئەنە شۇ چۆلتاغ،
ئەنە شېرىنجان ئوينىغان چارباغ.

ئەنە ئۇ كەپلەش يىغلىغان تاغ ھەم،
بولمىدى يىغلاپ كۆڭلى خاتىرجەم.

باشقا جايلارنىڭ بارمۇ مىڭ ئۆيى،
ياكى تاغ كېسىپ ئۆتكۈزگەن سۈيى.

باشقا جايلارنىڭ تاغ ھەم چۆلمىدە،
دەريا، جەزىرە ۋەيا كۆلمىدە.

بۇنچە تەرتىپلىك بارمىدۇ ئەسەر؟!
ۋە كېمىگە تەتبىق بىر سەپەر.

بارمۇ يە، يانا ۋەقەگە لايىق،
بارمۇ مۇشۇنداق سۇ ئاقار سايلىق؟!

كۆرسەتسە بۇنداق ئۆتمۈشنى ھايات،
باشقا جايلاردا دەپ يېزىش ئۈيات.

جىنايەت ئۇ، بىر دەلىلسىز دەۋا،
ھەقتىن كۆز يۇمۇش ئېغىر بىر ئىغۋا.

پەرھاد ۋە شىرىن قىسىسى پەقەت،
بىر قېتىم ئۆتكەن بولمىغان قەۋەت.

بۇ ۋەقەلەر راس بۇ يەردە ئۆتكەن،
ئۆچمەس ئەسەرلەر يارىتىپ كەتكەن.

بۇنىڭدىن نەچچە يۈز يىل مۇقەددەم،
ئورتا ئاسىيادا ئۆتكەن بىر ئادەم.

ئىسمىدۇر ئۇنىڭ زەپەر خارەزمى،
يازغان بۇ ھەقتە مىڭ مىسرا نەزمى.

باستۇرغان ئىكەن شەھىرى قازاندا،
شاھلارنىڭ ئۆتكەن دەۋرى ـ زاماندا.

دەپتۇ پەرھادنى:
شەھىرى خوتەندىن،
شىرىننى كۆچار باغى چىمەندىن.

تېخى نەۋائى بىر كىتاب يازغان،
ئۇ زات «خەمسە»دە خوتەننى قازغان.

تېگى ـ تەكتىنى سۈرۈشتۈرمىگەن،
شىرىننى ئەرمەن قىزىدۇر دېگەن.

Altunoq

ئوقۇساڭ ئەگەر ئەرمەن تارىخىن،
ھېچبىر يېرىدە دېمىگەن شېرىن.

باشقا جايلارغا بۇ زات ھەم باققان،
بۇرۇنقىلارنىڭ ئېقىمىدا ئاققان.

يەنە بەزىلەر يازدى قىسسەنى،
باشقا جايلارغا بۆلدى ھېسسەنى.

بۇرۇنقىلاردا بولدى بىر ئېزىش،
مەشھۇر جايلارغا تاقاپلا يېزىش.

مۇئەللىپلەرنىڭ بۇ ھەم بىر يولى،
ئىچىگە قاراپ ئېگىلگەن قولى.

ھەقىقەت بۇنى رەت قىپ تاشلايدۇ،
توغرا يول بىلەن ئەلنى باشلايدۇ.

يەنە بەزىلەر مىڭ ئۆي يېزىشتىن،
پەرھاددەك بولۇپ مىڭ ئۆي قېزىشتىن.

ئەيلىدى ھەزەر، چەكمىدى نۇقەت،
قولىغا قەلەم ئالمىدى پەقەت.

مەن ھەم مىڭ ئۆينىڭ سۆيۈملۈك يارى،
شۇنىڭچۈن قىلدىم قەلەمنى جارى.

ئايىماي قەلەم يازىمەن داستان،
چۆل تاغنى قىلىپ باغ بىلەن بوستان.

ئەسەر ۋە قىسسە قىلىندى تەدبىق،
ھەقىقەت بۇنى ئەيلىدى تەستىق.

تارىخىي داستان يېزىلدى بۇنداق،
بۇ ھەقتە سىزنىڭ پىكرىڭىز قانداق؟!

بۇنىغۇ ھېچكىم ئىنكار ئېتەلمەس،
شېرىننى ئەرمەن قىزى دېيەلمەس.

پەرھاد ھەققىدە گەپمۇ ساتالماس،
چەت ئەللىك ئۇ دەپ تۆھمەت قىلالماس.

تارىم بويىدا ياشىغان ئۇلار،
بۇرۇن مىڭ ئۆينى ياسىغان ئۇلار.

مېنىڭ مىڭ ئۆيۈم، مېنىڭ پەرھادىم،
مېنىڭ شېرىنىم، مېنىڭ سەييادىم.

مېنىڭ كۆچارىم، مېنىڭ خوتەنىم،
مېنىڭ شاھيارىم، مېنىڭ ۋەتىنىم.

ھازىرمۇ مىڭ ئۆي تېخى يېپ - يېڭى،
ئەمدى ئانقاندەك سۈبھىدىن تېڭى.

بولمايدۇ ئونمىڭ يىلدىمۇ كونا،
نەمۇنە قىلار كەلگۈسى دۇنيا.

ھازىر خىسراۋنى ھېچكىم بىلمەيدۇ،
تىغى جاللاتدىن غەممۇ قىلمايدۇ.

مىھنىبانۇنى ئۇنتۇلۇپ كەتكەن،
شاھلارنىڭ زۇلمى خەلقىمگە يەتكەن.

ئۇلارنىڭ قىلغان پەرمان ـ يارلىقى،
خىيالىي بىرگەپ بولدى بارلىقى.

لېكىن پەرھادنىڭ ئىشقى داستانى،
تاغدىن ياسىغان باغۇ ـ بوستانى.

سولمايدۇ ئۇندا ئىچىلغان گۈلى،
تىنمايدۇ ئەسلا سايراپ بۈلبۈلى.

قالدى قىسىسى ئەلنىڭ ئاغزىدا،
يېزىلدى داستان تارىخ ماغزىدا.

بۇنىڭدىن يەتمىش نەچچە يىل بۇرۇن،
«ئەجنەبى» قىلغان بۇ يەرنى ئورۇن.

ئىنگلىز، نېمىس «ساياھەتچىسى»
بەلكى ھەر ئىشتا «پاراسەتچى» سى.

كېلىپ بۇندا بەش ـ ئالتە يىل ياتقان،
نۇرغۇن ئۆيلەرنى بۇزۇپ يوقاتقان.

نۇرغۇن ئۆيلەرنىڭ چېقىپ زىننىتىن،
ۋەيران قىلغان ئەجداد مىھنىتىن.

بەزى رەسىمنىڭ كۆزلىرىن ئويۇپ،
ئېلىپ كېتىشكەن ھەتتا قومۇرۇپ.

ئۇلار سەنئەتتىن لەززەت تېتىشتى ،
خەزىنىمىزنى بۇلاپ كېتىشتى.

قالغىنى تېخى بار يانا ھازىر،
تۇنۇگۇنكى ئىشتەك تۇرۇپتۇ زاھىر.

يەنى كونىرىماس بۇ بىر گۈلىستان،
ھەر ئۆيگە كىرسەڭ باشقىچە بوستان.

گۈۋاھ مېھرىگە شېرىنىمىڭ بۇ ئان،
گۈۋاھ ئەجرىگە پەرھادنىڭ ھامان.

نىمشېھىت ئېيتار ئۇلگە ئەجدادىم،
رونۇق تاپقۇسى ئېزىز ئەۋلادىم.

بىرمىڭ توققۇزيۈز ئاتمىش يەتتىدە،
ئالتىنچى ئايدا ئەۋۋەلقى ھەپتىدە.

جۇمە كۈنىدە ئەيلىدىم تامام،
سۆيۈپ يادلىسۇن خەلقىم ۋەسسالام .

لەیلی - مەجنوون

(ئوپیرا)

لەيلى — مەجنۇن[1]

6 پەردە ..... كۆرۈنۈشلۈك ئوپېرا

(I . پەردە I . كۆرۈنۈش، سەھنىدە ئوردا مەكتىپى ئوقۇغۇچىلار لىق، پەردە ئېچىلىدۇ.)

دامـولـلام: نەچچە ۋاقىتتىن بېرى شاھ قىزى لەيلى بىمار ئىدى.
نازۇك بەدىنىدە ھارارەت بىسيار ئىدى.
(دامولللام لەيلىنى كۆرسىتىپ)
كەلدى بۇ دەم شىپا تېپىپ پەرىزاد،
ئۇنىڭ شەرىپىگە بۇگۈن سىزلەرنى قىلدىم ئازاد.

ئوقۇغۇچىلار: (چوقۇرۇشۇپ)
مەرھابا دامولللام ... مەرھابا.

لـەيـلـى: (بىردىنلا مەجنۇننى كۆرۈپ)
كىم ئۇ بۇرۇن مەن مەكتەپتە كۆرمىگەن،
بۇ بالىلار ئىچىدە زابان سۈرمىگەن.
رۇخسارىنى ساماندەك سېرىغ ئەيلەپ،
ئۆمۈر گۈلىنى خازاندەك دەرىغ ئەيلەپ.
نېمە ئۈچۈن ئۇ بىچارە تۇرىدۇ مەھزۇن،
ۋە ياكى ھوشى يوق بولغانمۇ مەجنۇن.
قايسى پەلەكنىڭ نۇرلۇق ئاپتابى،
قانداق سەدەپنىڭ دۇررى نايابى.

---

[1] لەيلى — مەجنۇن ئەسلىدە 6 پەردە ...كۆرۈنۈشلۈك ئوپېرا بولۇپ، يەقەت بىرىنچى پەردىسىنىڭ بىر قىسمى، 5 ـ 6 ـ پەردىلىرىلا ساقلىنىپ قالغان، قالغان پەردىلىرى تېپىلمىدى ...

ئەجىبا شۇنداق بىر سەرۋەرى ئازاد،
نە ئۇچۇن غەمكىن، نە ئۇچۇن ناشاد.
قاچاندىن بېرى بولدى مەكتەپكە تەسلىم،
نېمىلەردىن ئۇنىڭغا بولۇندى تەلىم.
گاھى ئۇنىڭ ۋۇجۇدى يىقىلىشقا مايىل،
نېمە ئۇچۇندۇر گاھى ئەقلى زايىل.

كېنىزەك: قەيىسىتۇر ئىسمى يەنى ئامىر شاھزادىسى،
بەلكى بىر گۈلىستاننىڭ سەرۋى ئازادىسى،
سىز بىتاپ كۈنلەردە ئۇ مەكتەپكە كەلدى.
ئۇستاد ئۆگەتكەندىن دەرسنى ئارتۇق بىلدى،
ئۇنىڭ ساپ كۆڭۈللىكىدىن ھەممە خىجىل بولغاندەك.
ئوقۇيدۇ، ئۇ، دەرسنى بۇرۇن كۆرۈپ قويغاندەك،
بۇگۈن سىزنىڭ شەرىپىڭىزگە بولدۇق بىز ئازاد،
بىز ھەممىمىزخۇشال ئۇ، نە ئۇچۇن ناشاد.
بىلمەيمەن مەلىكەم ئۇنىڭ كەيپىياتىغا نېمە بولدى؟!
نېمە ئۇچۇن ئۇنىڭ دىلى غەشلىككە تولدى؟!

لەيلى: ئېھتىمال ئۇ بىرەر سەۋەب بىلەن پىكرىدىن ئازغاندۇر،
كۆڭۈل سەھىپىسىگە غەمكىنلىك خېتىنى يازغاندۇر.
مەيلى ... كېرەل يوق، ھەرياققا بېرىپ قىلىڭلار تاماشا.

قىزلار: مەرھابا ... مەلىكەم ئەركىن شاد ياشا! .....

لەيلى: نېمە بولدۇم مەن ئىچىمدە ئوت لاۋۇلدايدۇ،
يۈرەك بۇگۈن باشقىچە بىرمۇقامغا ئوينايدۇ.

بىر قىز: جاھان كۆزۈمگە كۆرۈندى قاپقاراڭغۇ.
ۋۇجۇدۇمغا لەرزە چۈشتى نېمە ئەھۋال بۇ،

لەيلى: يوشۇرۇشقا ئامال يوق بولدى سىر ئاشكارە.
قىلىڭلار كېنىزەكلىرىم بۇ غەمگە ئەمدى بىر چارە،
بەختىم قارا تەلىيىم مەنھۇس،
يۈرەكتە سادا قەلبىمدۇر مەيۇس.

كېنىزەك. 2: كېرەك يوق مەلىكەم تۇرغايسىزبۇ ئان،
تېزلىك بىلەن ئۆيىڭىزگە بولغايسىز راۋان.
تاكى بولمىسۇن خەلقلەر بۇ ئىشتىن ئاگاھ،
قويمىسۇن ئەرەبلەر ئىچىدە ئەجەللىك غوۋغا.

لەيلى: مەن بايىقى ئاھۇ كۆزلۈك تەرەپكە باراي،
ئۇنىڭ ئۆزىدىن بىر ئەھۋال سوراي.
(مەجنۇننىڭ قېشىغا يېقىنلايدۇ.)
ئەي يىگىت بۇگۈن ساڭا نېمە بولدى؟!
ساپ ۋۇجۇدۇڭ نېمە ئۈچۈن غەمگە تولدى؟!
ساۋاقداشلاردەك شاد ـ خۇرام ئەمەسسەن،
باغ ساياھىتىگە ھېچ بىر سۆز دېمەسسەن.
قارا شاھزادىلەرگە خاس باغ بۇ،
زارلىنىش ۋاقتى ئەمەس خۇشال پۇرسەت چاغ بۇ.
ئەي يىگىت كۆڭلۈڭ ساپ ۋوجۇدۇڭ ئېرىق،
سەۋەپ نېمە چىرايىڭ كەھرىۋادەك سېرىق.
كىمدىن ساڭا بۇنداق ئېچىنىشلىق ئەلەم يەتتى؟!
سۆزلە كىم سېنىڭ ئەقلى ھوشىڭنى ئېلىپ كەتتى؟!
نېمە ئۈچۈن بۇنداق ئاھ بىلەن زارلايسەن؟!
ئازادە تەبىئىتىڭنى ئېچىنىشلىق خورلايسەن؟!

مەجنۇن: ئەي جېنىمغا كۆيۈك ئوتنى سالغان،
بىر قاراش بىلەن كۆڭلۈمنى ئالغان.
جامالىڭدىن قەلبىمگە چېقىندۇرۇپ بەرق،
مۇھەببەت دەريياسىغا مېنى قىلدىڭ غەرق.
زۇلپىڭنى كۆرسىتىپ قارارىمنى كەتكۈزدۈڭ،
ۋوجۇدۇمغا ئوتنى يېقىپ مېنى بۇ ئەھۋالغا يەتكۈزدۈڭ.
بۇ، ئوتنى ئۆزۈڭ سېلىپ ئۆزۈڭ يوشۇرىسەن،
بىلمەس كىشى بولۇپ سەۋدايىمنى ئاشۇرۇسەن.
تېنىپ سەن بۇ ئىشتىن ئوت ئوستىگە ياغ قۇيىسەن،

كۆيگەن ۋوجۇدۇۋمغا داغ ئۇستىگە داغ قۇيىسەن.
يېتەر ئەمدى ماڭا قىلغىنىڭ شۇنچىلىك،
سۆزلە سەنمۇ كۆڭۈل قانغۇچىلىك.

لەيلى: ئەي مەن ئۈچۈن بىباھا مەجنۇن،
ئىشقى داغى بىلەن ئادا مەجنۇن.
ئەمدى ساڭا مەن جېنىمنى بېرىشىم كېرەك،
بەلكى دىن بىرلە ئىمانىمنىمۇ بېرىشىم كېرەك.
دۇنيا باشقىلار ئۈچۈن بولسا بوستان،
ماڭا سەنسىز ئىرۋار خۇددى قەبرىستان.
(غەزەل ... ئاھاڭدا)

مەجنۇن: كۆز ئوقىدا ئەي پەرى جاننى ئالارسەن،
ئىشقىڭدا كۆيگەنىمدىن ئەھۋال سورارسەن.
يېشىمنىڭ توپانلىرى ئىلكىگە ئالدى،
غەرق بولمىسۇن يانا دەپ ئوتنى سالارسەن.
ھىجران قار تۇنىدە ئاي بولمىسا،
قۇياشتەك نۇرۇڭ بىلەن كۆندۈز قىلارسەن.
ئاجىز تېنىمدىن ئالدىڭ ئايرىپ جېنىمنى،
روھسىز تېنىمنى تاشلاپ نېمە قىلارسەن.
سېنىڭ قەستىڭ يۈرەكنى يۈز پارە قىلماق،
ھالىمغا رەھمە قىلماي قايدا يۈرەرسەن.
سەندەك پەرى سۈپەتكە جېنىم تەسەددۇق،
ئاخىر بۇ ئوتتا دىلبەر سەنمۇ كۆيەرسەن.
سۆيگۈ ئوتىنىڭ سەندە ئالالمىسى يوق،
جېنىڭغا تەسىر ئەتسە ئاندىن بىلەرسەن.
قەيىستۇر ئېتىم مېنىڭ يارنىڭ مەجنۇنى،
سەبرى قىلسام بۇ يولدا بىر كۈن سۆيەرسەن.
(ناخشا تۈگەيدۇ، مەجنۇن يەنە سۆزلەيدۇ.)

سەنسىز دۇنيادا خانىمانىم بولمىسۇن،
تەن ئارا جىسمىمدا ھەم جانىمانىم بولمىسۇن.

سەبرسىزلىك بىلەن كۆتىدۇ يۈرەك،
ماڭا سېنىڭ جاۋابىڭ كېرەك.

بۇ دۇر ئاخىرغىچە ۋەدە مەندىن،
قېنى قانداق سادا چىقىدۇ سەندىن.

لەيلى: نېمە بولساڭ شۇ بولسۇن مېنىڭ ھالىم،
سەندىن ئايرىلىشقا يوقتۇر ماجالىم.

مەجنۇن: سەنسىزمۇ ماڭا جاھان كېرەكمەس،
بەلكى تەن بىلەن جانمۇ كېرەكمەس.

سەندىن ئۆزگىنىڭ ھەمىسى بىكار،
ئاخىرەتكىچە بۇ، ۋەدەم يادىكار.

سۆزۈم چىندۇر پەقەت يالغىنى يوق،
دىلىم سەندىن باشقىغا باغلانغىنى يوق.

سېنىڭ ئىشقىڭ مەڭگۈلۈك ماڭا شۇ بەس،
سۆزۈمنىڭ ئاخىرى شۇ جىق سۆز كېرەكمەس.

(ئاھ دەپ مەجنۇن ھوشىدىن كېتىدۇ)
لەيلى: ئاھ! ... دەرىغ نېمە ئۇچۇن بۇنىڭغا تەنە ئۇرىسەن.
بەلكى جېنىمغا زامىن بولىمەن.

ھەرقانچە قىلساممۇ كۆڭۈل قويمايدۇ،
كۆزۈم جامالىغا قاراپ تويمايدۇ.

قىز. 1 : ئەگەر تاپساق بىرەر كىشىنى بۇنىڭ ھەم،
يەتكۈزۈپ بولايلى بۇنىڭغا ھەمدەم.

(غەزەل ... ئاھانگىدا)

لەيلى: ئايرىدى بۇ كاج پەلەك،
جەبرىشىلە بۇ جانانىدىن.
غەم يىمەيدۇ ھېچقاچان،
مىڭ ناله ھەم ئەپغانىدىن.

چىقمىسا كۆكسىمدىن ئوت،
كۆيمەس ئىدى بۇ ماھۇەش .
بىرەر خەۋەر بولغايمۇ ئەمدى،
ئاشىقى دىلدارىدىن.

ئىشقىنى ئەلدىن پىنھان،
ئەيلەپ يۈرەردىم دائىما.
ئېچىلدى ئەمدى سىرىم،
دىدەئى گىريانىدىن.

شەمئىگە پەرۋانىدەك،
جىنىڭ تەسەددۇق ئەيلىسەڭ.
لەيلى تاپقايسەن خەۋەر،
بۇ غۇنچەئى خەندانىدىن.

(مەجنۇن ھوشىغا كېلىدۇ)

مەجنۇن: (غەزەل ... ئاھانگىدا)
نەخۇش كۈنلەر ئىدى مەن،
ھەمراز ئىدىم جانان بىلەن.

نىمىتى ۋەسلىن كۆرۈپ،
نازىن چېكەردىم جان بىلەن.

كۆرمىگەندى گۈلشىنىم،
ئەيشى خازانىنىڭ دەردىنى.
بولمىغاندى كۈندۈزۈم،
كېچە شەپ ھىجران بىلەن.

ئول پەرىدىن دوستلىرىم،
چەرخى جۈدا قىلدى مېنى .
ئاھ! ... نەقىلارنى بىلمىدىم،
دۈشمىنىم دەۋران بىلەن.

يەتسىمۇ ئاشىق ئاھى،
زارى پەلەككە پايدىسىز،
يېتىشمەكلىك بەك مۇشكۈل،
ۋەسلىگە ئەپغان بىلەن.

بۇ جۈدالىقتىن ماڭا،
ۋەسلى مۇيەسسەر بولمىسا،
كېتىمەن غۇنچەم ئېچىلماي،
دۇنيادىن ئارمان بىلەن.

ساڭا مەجنۇن تەلىيىڭ،
يولتۇزى بار بولسىدى.
بىللە بولغايدىڭ مۇبارەك،
ئول ماھى تابان بىلەن.
(سەھنىگە مەجنۇننىڭ دادىسىنىڭ ۋەزىرى كىرىدۇ. لەيلى

ئۆزىنى يوشۇرىدۇ.)

ۋەزىر: نىمە ھادىسە يۈز بەردى سىزگە ئەي شاھزادە،
ئاللا قىلسۇن سىزنى ھەممە غەمدىن ئازادە.
بىشىڭىزدىن بالالەرنى تېزراق كەتكۈزسۇن،
سائادەتلىك مەھەلدە مەقسەتلەرگە يەتكۈزسۇن.
ئاتىڭىز ئىبھىسان شاھ، سىز ئۇچۇن قاتتىق غەمدە،
ئانىڭىزنىڭ كۆزى قان ياشقا تولدى بۇ دەمدە.
(ۋەزىر سەھنىدىكىلەرگە، يوشۇرۇنغان لەيلىگە قاراپ)
ئەقلى ھۇشى بىر ـ بىرىگە بولغاندەك ئەسىر،
ياكى جىنلاردىن بۇنىڭغا يەتكەنمۇ تەسىر.

مەجنۇن: (غەزەل ... ئاھاڭىدا)
يۈرەكتە ئىشقى كۆپتۇر،
بۇ سۆيگۈ بىرلە مەغرۇرمەن.
مېنى غەمكىن كۆرۈپ قاچماق،
بۇ يولدا يانا مەئىزۇرمەن.

ياقامنى چاك ئېتىپ ھەردەم،
پىغانۇ نالىلەر قىلسام.
مۇھەببەت دەشتىدە سەييياد،
تۇرىدۇ ئەسىردۇرمەن.

بايۇان چۆللەرنى ئىزلەك،
قايتىشنى تەلەپ قىلماك!
بالا ـ مېھنەت سارايىدا،
ئۇزۇپ يۈرگەنگە مەسرۇرمەن.

بۇ يولدىن قايتمىغايمەن،
نەسىھەت بىرلە ئەي دوستلار.

ئاداشتۇرماق مېنى يولدىن،
ئىشقى سۇلتانىغا مەمۇرمەن.
(بۇ پەردىنىڭ ئاخىرى شۇ يەردە ئۇزۇلىدۇ)

Altunoq

5 ـ پەردە

(سەھنە كۆرۈنۈشى: ئوتتۇرىدىن ئىككىگە بۆلۈندۈ. بىرىنچى بۆلۈم، نەۋپىل شاھنىڭ مېھمانخانىسى ، نەۋپىل ئۆز قىزىنى مەجنۇنغا توي قىلىپ ئېلىپ بەرمەكچى. بۇ پەردە شۇنىڭ تەييارلىقى، نېپىز پەردە بىلەن كۆرۈندۈ. يەنە بىر بۆلۈم، لەيلىنىڭ ئاتىسىنىڭ بۆلۈمى. ئۇ، لەيلىنى ئىبنى سالامغا توي قىلىپ بەرمەكچى بولۇپ توي تەييارلىقى بىلەن، بۇمۇ نېپىز پەردە بىلەن كۆرۈندۈ. بىرلا ۋاقىتتا، سەھنىدە ئىككى بۆلۈم كۆرۈندۈ. لېكىن بىر تەرەپتىكى پەردىنىڭ دەسلەپكى ئېچىلىشىدا، نەۋپىل شاھ مېھمانخانىسىدا ئېھسان شاھنى مېھمان قىلىپ ئولتۇرغان ھالدا پەردە ئېچىلىدۇ.)

نەۋپىل: قېنى سازچىلار ئۈد تارىنى سازلىسۇن.
قەيسىنىڭ مۇقامىدىن باشلىسۇن.
(ساتارچى بوۋاي كىرىدۇ)
(غەزەل ... مۇقام ئاھاڭىدا)
جان بەرمىكى ئىشقىغا، ئىشقى ئاپىتى جاندۇر،
جانغا ئاپەت بولمىقى مەشھۇر جاناندۇر.
پايدىسىنى ئىستىمە سەۋدايى ئىشقىدا ھەرگىز،
كىم ھاسىلى سەۋدايى غەم ئىشقى زىياندۇر.

ياخشى كۆرىنەر ھەر چاغ مەھبۇبلارنىڭ سۈرىتى،
ياخشى نەزەر قىلغاندا ئاقىۋىتى ياماندۇر.
ئىشقى ئىچىدە ئازاپنىڭ بارلىقىنى شۇندىن بىل!
كىم ئاشىقىدۇر ئۇنىڭكى ئىچى ئاھۇ پىغاندۇر.
(شۇ چاغدا، سەككىز نەپەر شاھ كېنىزەكلىرى كىرىپ ئوسسۇل ئۇيناپ بېرىدۇ)

نەۋپىل شاھ: قەيسىنىڭ جەڭدە قىلغان ئىشى تېخى ئەستىن كەتمەيدۇ،
ئويلاپ پىكرىم ئۇنىڭكى ماھىيىتىگە يەتمەيدۇ.
ئېھسان شاھ: ھامان ئۇ، ئەقلىدىن ئازغان مەجنۇن.
ھەر خىل سۆزلەر بىلەن بولغاندۇر غەمكىن.
نەۋپىل شاھ: مەجنۇن ئەمەس كامىلدۇر ئەقلى،
ھەقىقەتكە مۇۋاپىق پىكرى نەقلى.
بىراق غالىبىيىتىمىزدىن بولسا ئاگاھ،
گاھى ناۋە قىلىدۇ، گاھى چېكىدۇ ئاھ.
مەغلۇبىيىتىمىزدىن گەر تاپسا خەۋەر،
دۇشمەنگە يار بولۇپ تۇتىدۇ تىغى تەبەر.
بىزلەردىن بىرەر كىشى بولسا مەقتۇل،
شۇكرى ئەيلىمەككە بولىدۇ مەشغۇل.
گەر كۆرسە ئۇ ياقتا بىراۋنى ئۆلگەن،
يىغلاپ ناۋە ـ زارىغا ئەتراپنى كۆمگەن.
جەڭنىڭ ئىككىنچى كۈنى ئالدىمغا كەلدى،
ئۇرۇشماي قايتىشنى مەندىن تىلىدى.
بۇنىڭ سەۋەبىنى بىز قىلساق تەپتىش،
لەيلىنىڭ ھاياتىغا چۈشۈپتۇر تەشۋىش.
پەتھى ـ نۇسرەت يانا بىزگە بولغاندا يار،
ھامان شاھ ئۇ تەرەپكە بولدى پەرمان بەردار.
لەيلىنى ئۇ دارغا ئاسماقچى بولدى،
شۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشتىن قايتماقچى بولدى.
شۇنىڭ ئۈچۈن تاشلاپ بۇ ئۇرۇشنى،
مەسلىھەت بىلەن باشلىدۇق بۇ ئىشنى.
يەنى قەيسىكە قىزىمنى بەرمەكچىمەن،
بۇ مەسلىھەتنى ئۆزلىرىگە سالماقچىمەن.
ئېھسان شاھ: پەرزەنت داغىدا مەن بىچارە مەجرۇھ،
ھەر بىر قەدەملىرىگە تەقدىم قىلاي روھ.

جىنىم بەدەنلىرى شىپاسى بولسۇن،
بېشىم قەدەملىرى پىداسى بولسۇن.
مېنىڭ بۇ ھەقتە خىجالىتىم بار،
شۇكرى ئېيتىشقا نە ھالىم بار.
ئەگەر بۇ ئىش ئۆزلىرىگە بولسا مەقپۇل،
مىڭ جان دىلىم بىلەن بولىمەن ماقۇل.
نېمىنى خالىسىلا شۇنى قىلىسۇنلار،
مېنى بۇ ھەقتە سۆز سىز بىلىسۇنلار.

نەۋپىل شاھ: (ۋەزىرگە قاراپ)
ئانداق بولسا بۇگۈندىن باشلاپ تۇتۇش قىلىش كېرەك،
يەتتە كېچە ـ كۈندۈز توي ـ تاماشا قىلىش كېرەك،
باي ـ كەمبەغەللەرمۇ قالماي كەلسۇن،
ھەممىلەر بۇ تويدىن نىسۇىدار بولسۇن،
دوست ـ دۇشمەنلەرنىڭ بولىمىسۇن سۆزى،
قانچە قېتىم كەلسە ئۇيالمىسۇن ئۆزى.

ۋەزىر: دەرھال ئورۇنداي خوپ! (چىقىپ كېتىدۇ)
ئىككىنچى پەردە ئېچىلىدۇ، لەيلىنىڭ ئۆيى، ئۇ كېسەل ھالدا چىراغنا قاراپ سۆزلەپ يانقان.
تۇن كېچە، كارۋات يېنىدا چىراغ، لەيلىنىڭ ئانىسى كىرىپ كېلىدۇ. قىزىغا قاراپ كىرىپ چىقىپ تۇرغان ھالدا پەردە ئېچىلىدۇ.

2 ـ كۆرۈنۈش

لەيلى: (چىراغنا قاراپ) ئەي كۆزى ئوچۇق باغرى داغلانغان،
پۇتۇن ۋۇجۇدى قارا ئەزالىرى باغلانغان.
كەل بولماي ھەم نەپەس، سەن ـ مەن،
سىرى ئەسرارىڭنى ماڭا ئەيلە روشەن.

ئاخشامدىن تاڭ ئاتقۇچە نە ئۇچۇن كۆيمەك،
دۆتلەر بىلەن دەمبەدەم بىللە ھەم ئۆلمەك.
نەدۇر جېنىمڭ ئەي جاپاكەش،
سېنىڭ ئابى ھاياتىمڭ بولاركەن ئاتەش.
قانداق سەھرى قىلىسەن ئەي سەھرى ئەڭگىز،
سېنىڭ ئوتۇڭ بولىدىكەن سۈيۈڭدىنمۇ تېز.
مەن بىچارە، سەن مەندىن بولمىغىن غاپىل،
مەندە بار تېخى دەردكە تولغان دىل.
مەن ھەم ساڭا ئوخشاش دائىم ژاپادا،
بەلكىم ئاندىن نەچچە مەرتىۋە ئارتۇق بالادا.
بىراق يالغۇز سەن كېچىدە كۆيىسەن ئەييار،
لېكىن مەن كېچە ـ كۈندۈز بۇ ئىشقا گىرىپتار.
ئۆلۈم كېرەك ماڭا يار بولسام دەمساز،
بېشىم كېسىلسىمۇ مەن دائىم سۆزلەيمەن راز.
مەن سۆزلىسەم ساڭا ئەي غەمى دىل،
سەندە تېخى چارە يوق نە ھاسىل.
ھەر يەردە دەردىمنى ئەيلەيمەن پاش،
بولمىدى ماڭا بۇ يولدا يولداش.
بۇندىن زىيادە قېشىڭدا تۇرمىغايمەن دەم،
تاكى قاچمىغايسەن بۇ يەردىن سەن ھەم.

2 ـ غەزەل «ناۋا داستان ئاھاڭى»

ئىشقى دەردكە گىرىپتار بولغان ئۇچۇن رازىمەن،
نە بالادۇر ئۇنىڭ دەردىدە بىمارىمەن.
دىل دېمەكتىن قىسىلىپ تەن ھەركىتى توختىدى،
غەم ئۆيى ئەتراپىدا بىر سۈرىنى دىۋانىمەن.

تاقىتىم يوق كىمگە ئېيتاي غەملى دىلنىڭ شەرھىنى،
تاتا ـ ئانام ئالدىدا كىملەرگىدۇ ئەغيارىمەن.
ئەقلى سەبرى بىرلە تەن كەد خۇداغا شۇكرىكىم،
قارا زىنداندەك بو ئۆيدە بىر گۇناھكار خارىمەن.
ئەرزىنى ھىجران بىلەن نەقىش خىيالىنى يار ئېتىپ،
«لەيلى» دەپ جىنىنى بەرگەن بىر يىگىتنىڭ يارىمەن.

(سەھنە ئۇچ مىنۇت قاراڭغۇلىشىپ يەنە يۇرۇيدۇ. قارا چىراغمۇ يوق. ناڭ يورۇيدۇ. بۇ چاغدا لەيلىنىڭ بىر تۇققىنى شۇم خەۋەر ئېلىپ كىرىدۇ.)

زۇبەيدە: غەم يىمىگەيسەن ئەي گۈلى سەمەنبەر،
زۇلپۇڭ چاچار ئول ئۆزىدىن ئۆزى ئەنبەر.
ئەرتە بەدىنىڭ سەخت تاپىدۇ.
بەختىڭ ئېچىلىپ مۇرادىڭ ھاسىل بولىدۇ.
بەخت ئىبنى سالامكى ئەرەب ئىچرە مەشھۇر،
خۇداغا شۇكرىكىم ئۇ سېنىڭ جۇپتۇڭ بولۇر.
سۆيۈنچە بەر ئەرتە تويۇڭ بولىدۇ.
گۈلۈڭ ئېچىلىپ بەختىڭ كۈلىدۇ.
بۇنداق تەلەي ئاسانلىقچە قولغا كەلمەس،
خۇدايىمۇ بۇنى ھەركىمگە بەرمەس.
مەن سېنى يوقلاشقا كەلگەن ئىدىم.
سۆيۈنچىلىك خۇشخەۋەرنى ساڭا دېدىم.

لەيلى: ئەي مېنىڭ ھالىمغا ئىستىگەن چارە،
مەخپىي سىرلىرىم ئالدىڭدا ئاشكارە،
مەندىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قولىغىم،
كۆيۈشكە باشلىدى مېنىڭ دىماغىم.
يانالا مەجنۇندۇر بىرلا ماڭا يار،
ئونىڭسىز بو كەڭ جاھان بولار ماڭا تار.

بۇ شۇم خەۋەر بىلەن يۈرەكنى يارا قىلدىڭ.
ۋۇجۇدۇمنى ئورتەپ دىلىمنى پارە قىلدىڭ.

(زۇبەيدە بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ تاماشىبىنلارغا قاراپ قويۇپ، بىر خىل ھەربىكەت بىلەن سەھنىدىن چىقىپ كېتىدۇ.)

12 ـ غەزەل «پەنجىگاھ» ئاھاڭىدا.

لەيلى: بېشىمغا بالا ياغدى قايدا يۈرسەن مەجنۇن،
كەل قۇنقاز مېنى غەمدىن چۆلدە ياتمايمىن مەھزۇن،
دەرد سەندە ۋە ھەم مەندە، بىرلا جان ئىككى تەندە،
تەقدىرى ئەزەل شۇنداق بولغانىمىن ماڭا مەپتۇن.

ئاگاھ بول ئېزىز جانىم زەبۇن بولدى مېنىڭ ھالىم.
ساڭا رەقىب بولمىشدۇر بەخت ئىبنى سالام مەلئۇن.
سەن كەلمىسەڭ پۈرسەتتە، مەن ئۆلىمەن ھەسرەتتە،
مېنىڭ دەردىم مۇشەققەتلىك، تەنلىرىم بولغۇسى مەدخۇن.

بەخت ئىبنى سالام كەلمىش، ئاتامۇ مەقبۇل كۆرمىش،
ئەرتە بۇندا توي بولمىش، دوست ـ دۇشمەن بارى كەلمىش.
ئەھۋالىم بۇدۇر بىلگىن، پۈرسەت كەتمىسۇن كەلگىن،
لەيلىدىن خەۋەر ئالغىن دەشتتە يۈرمەيىن مەھزۇن.
(لەيلىنىڭ ئانىسى كىرىدۇ. لەيلىنىڭ يېنىدىكىلەرگە قاراپ»

ئانىسى: ئەمدى بۇ ئۆيگە كىرمىسۇن كىشى،
پاراكەندە بولىدۇ توي ئىشى. ((چىقىپ كېتىدۇ.)

لەيلى: ئاھ ... شۇم تەلىيىم.
(لەيلى بىھوش بولىدۇ. بىر كۆرۈنۈش تۈگەيدۇ، ئاۋۋالقى بۆلۈم. بۇنىڭدا مەجنۇن يالغۇز غەزەل ئوقۇپ ئولتۇرغان ھالدا پەردە

ئېچىلىدۇ.)

13 ـ غەزەل چالغۇ ئاھاڭلىرىنىڭ بىرى

مەجنۇن: ئاھ ... كىم بىردەم پەلەك رەببىمچە دەۋران قىلمىدى،
ۋەسلى دەرمانلار دەپئى دەردى ھىجران قىلمىدى.
يار ئۈچۈن مىڭ دەردى دىل چەك بۇھەم بىر دەردىكىم،
بىلدى مېنىڭ دەردىمنى بىر دەردكە دەرمان قىلمىدى،
ئىشىق يولىن ئىزدىسەڭ بولغىن ھەمىشە رەھىمدىل،
بىر ھىملىك يولىنى «غەغخورخاقان» قىلمىدى.
ئىشقىنىڭ زىندانىنى دىل مەيدانىدىن ئايرىماس،
كىمكى بىرلەھزە مەجنۇن مۇلكىدە دەۋران قىلمىدى.
ئىشقى سىرىن قىلمىدى ئانچە بۇ مەجنۇن ئاشكار،
بۇ مۇبارەك ئىشنى ھەر كىم تاپتى پىنھان قىلمىدى.

(شۇ چاغدا چوڭ ـ كىچىك سەككىز نەپەر ئەر ـ ئايال نەۋپىلىنىڭ قىزىنى گىلەمگە ئوراپ ئېلىپ كىرىپ، قىز ۋە قەيسىنىڭ يۈزىگە بىردىن ياغلىق يېپىپ قويىدۇ. ئىككى خوتۇن ئىككى يىگىت بىلەن قىز ۋە يىگىتنىڭ يۈزىنى ئاچىدۇ)

1 ـ خوتۇن: ئەمىسە مەلىكەم ئەرتە ـ سەھەر قوپقايلا،
كۆيۈۋۈنىڭ ئەمرى ـ پەيمانلىرىنى ياخشى تۇتقايلا .
دوستلار شاد، دۈشمەنلەر غەمدە خار بولسۇن،
بۇۋۇى پاتىمەم تاڭلا قىيامەتتە يار بولسۇن.
ئۆي ئىچىدە بولمىسۇن جىدەل ـ ماجرا.
قۇدىلەرنىڭ دىللىرى بولمىسۇن يارا.
قىز دېگەن ئەرگە خاس، كېسەلگە تىۋىپ،
ئەرسىز ئولتۇرۇش قىزلارغا ئېيىپ.

(خوتۇنلار مۇبارەكلىشىپ چىقىپ كېتىدۇ. قىز بىلەن مەجنۇن بىر - بىرىگە باقماستىن يەرگە قاراپ ئولتۇرۇشىدۇ. نەۋپىل دېرىزىدىن مارايدۇ.)

قىز: ئەي دۇنيادا ئېتى يىگانە،
ئىشقى ئىچرە ھەر زامان بىگانە.
ئول لەيلى ئىشقىدا ئاتىۋانسەن،
ئۇنىڭ ئوتىدا دۇنياغا داستانسەن.
كۆڭلۈڭنى ئۇنىڭدىن سوۋۇتمىقىڭ بولماس،
ئۇنىڭ ھاياتلىقىدا يار تۇتمىقىڭ بولماس.
باغلاندى پايەمىزگە ئەقىل ئىپلاسى،
ھەر ئىككىمىزدا بولغاچ ئاتا رىزاسى.
سەن بولساڭ ئىشق ئەھلىنىڭ سەرداری،
ئاپتاب يەڭلىغ بىر قىزنىڭ دىلداری.
ساڭا ئوخشاش مېنىڭمۇ يۈرىكىم داغلانغان،
ئىشقى رىشتىسى بىر دەردىمەنگە باغلانغان،
دەردىم ئىچىمدە ئوت، ئاڭا تاقىتىم يوق،
مەنمۇ تېخى ھىجراندا تۇرغىدەك ھالىتىم يوق.
ئىشقى ئوتى ۋۇجۇدۇمدا ئالغان ئورۇن،
لېكىن بىزنىڭ ئىشقىمىز ئەلدىن يوشۇرۇن،
ئويلاڭ بۇگۈن كېچە ئۇنىڭ ھالى نە بولۇر،
شەكسىز ئۆمۈرگۈلى خازان بولۇر.
مالامەتكە قويماستىن مېنى ئەل ئىچىدە،
چىقىپ ئۆز يولۇڭغا كەتسەڭ بۇگۈن كېچىدە.
ھەر كىم بۇ خەۋەر ئاڭلاپ ئىشىتسە،
يالغۇزلا سېنى مالامەت ئەتسە.
بۇنداق مالامەتكە خاللاقۇل ئالەم،
يارىڭنىڭ جامالىنى قىلغاي مۇسەللەم.

مەجنۇن: ئەي قەلبى ئىشقى ئوتىغا پەيۋەندە،
قىل ئەلۋەتتە ئاشىقىڭنى خۇرسەندە،
يارىڭغا ۋاپا قىلمىش شۇئارىڭ بولسۇن،
بۇنداق دىيانىتىڭگە ئاللا مەدەتكار بولسۇن.
بۇلبۇل يەڭلىغ بۇ قەپەزدە تۇرغىنىمدا،
قانداق ئۆزرە ئېيتىشنى ئويلىغىنىمدا،
بۇ مەرھەمەت سەندىن بولدى زاھىر،
بۇنىڭ شۇكرانىسىغا نېمە دەي ئاخىر.
مەنمۇ كەتمەكچى ئىدىم ئۇشبۇ ساۋەتتە،
بىراق سىزنى قالمىسۇن دېدىم خىجالەتتە.
مەن كەتتىم، ئەمىسە خۇش قېلىڭ،
بۇ ئەھۋالنى بىر مەن بىلەي، بىر سىز بىلىڭ.

(دەپ مەجنۇن چىقىپ كېتىدۇ. بۇ بىر بۇلۇمدە پەردە يېپىلىپ يەنە بىر بۇلۇمنىڭ پەردىسى ئېچىلىدۇ. بۇنىڭدا لەيلى كېسەل ھالدا غەزەل ئوقۇپ قايغۇلىنىپ خاپا ھالدا تۇرغان بولىدۇ.)

14 ـ غەزەل «قانچىلەر» ئاھاڭىدا

لەيلى: ئېچىلماي كۆڭلۈم مېنىڭ باغرىمدا تاقەت قالمىدى،
قىلمىدى مېنى خۇشال گىرياندىن ئازاد قىلمىدى.
غەم يۈكى ئاستىدا ئەرزىم باستى بەك غەمنىڭ قېنى،
بۇ چىمەندە كۆڭلۈمنى بىرلەھزە خەندان قىلمىدى.

شۇكرىكىم بەردى پەلەك مەقسەتنى ئۈمىد بىلەن،
سۆيگىنى مىجىت ئىدى ئاندىن پۇشايمان قىلمىدى.
سەبرى يوقتۇر خەلقى ئالەم ئالدىدا ۋىسال ئۈچۈن،
قايسى بىر مۇشكۈلنى ئاللا ئۆزى ئاسان قىلمىدى.

ئىشقى بازاردا! يار ئۈچۈن جېنىڭنى بەرسەڭ ئەرزىگەي،
لەيلى جان بەرمەك بىلەن جانانغا نۇخسان قىلمىدى.
(ناخشىنى تۈگىتىپ قولىغا خەنجەر ئالىدۇ. ئاچچىقى بىلەن سۆزلەيدۇ.)

لەيلى: ئاتام مېنى ئىبنى سالامغا توي قىلدى،
لېكىن بۇ ئىشنى ماڭا ھەم ئۆزىگە قىلدى.
ئەغيار بىلەن نومۇسۇمنى بولغىمايمەن،
بۇ يولدا ئۆلۈمدىن بويۇن تولغىمايمەن.
ئەگەر ئىبنى سالام ماڭا ئۇزاتسا قول،
بوغۇزىغا ئۇراي بۇ تىغنم بىلەن بىر يول.
گەر بولمىسا بۇ ئىشقى سەر ئەنجام،
ئۆز جانىمگە بۇ تىغنى ئۇراي بىرلام.
يەنى بۇ يولدا ئۆزۈمنى قۇربان ئېتەي،
ۋاپادارلىق بىلەن دۇنيادىن كېتەي.

(يىغلامسىراپ خەنجەرنى يوشۇرىدۇ. شۇ چاغدابىر نەچچە ئەر ـ ئايالار ئىبنى سالامنى ئېلىپ كىرىپ ئادەت بويىچە مۇبارەكلەپ قويۇپ چىقىپ كېتىدۇ. لەيلى بىلەن ئىبنى سالام يالغۇز قالىدۇ.)

ئىبنى سالام: ماڭا بېقىڭ ئەي نازىنىن گۈلۈم بى باھار،

لەيلى: مەجنۇندىن باشقىغا باقماسمەن ئەي ئەژدىھار.

ئىبنى سالام: ئۇ، بىر تەلۋە كىشىدىن سىزگە نېمە لەززەت ھەي؟!

لەيلى: ئاسىي بولىسەن ئاغزىڭغا كەلگەننى سۆزلىمە.

ئىبنى سالام: يوق بىر ئادەمنىڭ ئارماننى يەپ نېمە ھالاۋەت بار؟

لەيلى: قانداق باھانىلەر بىلەن مەندىن كۆتكەن ئۈمىدىڭ بار.

ئىبنى سالام: ياقمايدىغۇ مېنىڭ ھېچبىر سۆزۈم.

لەيلى: مەجنۇندىن باشقىسىغا قارىسام كور بولسۇن كۆزۈم.

ئىبنى سالام: مېنىڭ ئەمرىمدە تۇرۇپ مەجنۇندىن سۆز ئېچىش ئۇيات.

لەيلى: مەجنۇن بولمىسا ماڭا كېرەك ئەمەس ھايات.

ئىبنى سالام: ئەر بولغاندىن كېيىن، نېمە قىلسام ئىختىيار مەندە.

لـەيـلـى: دۇشمەنگە قول تۇتقۇزمايمەن جېنىم بار تەندە.

ئىبنى سالام: هە ... هە ... نېمە دېدىڭىز ماڭا بىر قاراڭ.

(دەپ لەيلى تەرەپكە قاراپ ماڭىدۇ. ئاڭغىچە لەيلى خەنجەرنى يوشۇرغان يېرىدىن ئېلىشقا تەييارلىنىدۇ. بۇنى كۆرۈپ ئىبنى سالام ئۆچ قەدەم ئارقىغا چېكىنىدۇ، تىترەپ تۇرۇپ)

هە ... هە ... هە ... مېنىڭ ... مېنىڭ ... خاپىغان كېسىلىم بار ئىدى. شۇ ... تۇ ... تۇ ... تۇتۇپ قالدى.

(دەپ يىقىلىپ هوشىدىن كېتىدۇ. لەيلى بىر ئاز تۇرۇپ ئىبنى سالامنىڭ قېشىغا كېلىدۇ. جېنىنىڭ بار - يوقلىقىنى كۆرۈپ ببقىپ سۆزلەيدۇ.)

لـەيـلـى: بەلكى ئۇنىڭ تېنىدا جاندىن ئەسەر يوق،
خۇداغا شۈكرىكىم قىزىشىدىن خەۋەر يوق.
بۇنداق پۇرسەت هەمىشە كەلمەس،
ئويلاپمۇ كىشى قولىغا هېچ كەلتۈرەلمەس.
مەجنۇنغا ئادەت چۆل دەشتىلەردە يۈرۈش،
لايىقمۇ ماڭا بۇ ئۆيدە ئولتۇرۇش.
كېچىش كېرەك بۇنداق ئۆي - ماكاندىن،
بەلكىم كېچىش كېرەك يار ئۈچۈن جاندىن.
مەنمۇ چۆل - بايا‌ۋانلارغا قويغايمەن قەدەم،
كاشكى بولغايمەن يارىمگە هەمدەم.

(دەپ خەنجەرنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كېتىدۇ. پەردە چۈشىدۇ)

6 ـ پەردە

سەھنە كۆرۈنۈشى:
(لەيلىنىڭ ئۆيى. لەيلى كېسەل، ئورۇن تۈتۈپ ياتقان. مەجنۇننىڭ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۆلگەنلىكىنى ئاڭلاپ بۇنىڭغا مەيۇسلىنىپ، ئۆزىنىڭ ئانىسىغا بۇ ھەقتە ۋەسىيەت قىلىۋېتىپ جان بېرىدۇ)

لەيلى: ئاھ كاج پەلەك زۇلمىڭ ھەجەپ ھەددىدىن ئاشتى،
يارنىڭ ئەلەملىك كۆڭلى غەم ـ دەرد بىلەن تاشتى.
ئاھ بىچارە مەجنۇن بولدۇڭ ناۋاسىز،
يەنە بولدۇڭ ئاتا ـ ئاناسىز.
كېچە ـ كۈندۈز زىكرى پىكرىڭ مېنىڭ ئېتىم،
ئاتا ـ ئانادىن ئايرىلىپ بولۇپسەن يېتىم.
ئەي كاج پەلەك، جېنىمغا قانچە سەتەم قىلدىڭ،
كۆڭلۈمگە دەردۇ غەملەرنى نېسىپ ئەلەم قىلدىڭ.
يارىمنىڭ مېھرىبان ئاتا ـ ئانىسى ئۆلدى،
بۇ ماتەم ئەسلىدە ماڭىلا بولدى،
ئۇنىڭ ئاھى ـ ئوتى ھەددىدىن ئاشتى،
جىسمىمغا ئۇنىڭ ھارارىتى تۇتاشتى.
ئەمدى مەن قوماچتەك قازاندا قورۇلاي،
سامانەك بولۇپ شامالدا سورۇلاي.
ئەي دەردلىك دىلىمنىڭ داۋاسى ئانام،
ئەلەملىك كۆڭلۈمنىڭ نۇر ـ زىياسى ئانام،
ئەي جېنىمنى ماڭا پىدا ئەيلىگەن ئانام.
ئۆمرىنى ماڭا ئاتا ئەيلىگەن ئانام.
(ئانىسى قىزىغا يېقىن بېرىپ ئولتۇرىدۇ)

لەيلى: رەنج ئەلىممىنى ئۆزۈڭگە ئالدىڭ.

ئاقىۋەت دەرد ـ ئەلەمگە قالدىڭ.
ئاھ ... نە قىلاي يۈزۈم خازانغا توشتى،
خازان شامىلى جىسىممنى گۆرۈستانغا قوشتى.
مەن كېتىمەن ئانا سىز ھايات قالۇرسىز،
ئەھۋالىمنى سىزدىن يوشۇرغىنىم پايدىسىز.
بۇرۇن سىز ماڭا قىلغان نەسىھەت،
ئەمدى مەن قىلاي سىزگە ۋەسىيەت.
شەك يوقكى غېرىپ زارىم بولغان،
جىسىممدا ھاياتلىق يارىم بولغان.
مەجنۇننىڭ قۇلاقىغا بۇ ئىش يەتكۈسىدۇر،
شەك ـ شۇبھىسىز ھوشىدىن كەتكۈسىدۇر.
ھەسرەت بىلەن تارتىپ پىراق دەردىنى،
كۆرسەتكەي خەلققە ئىشقى رەسىمىنى.
روھىنى مېنىڭ روھىمغا قانقاي،
تۇپراغىنى تۇپراغىمغا قانقاي.
جانسىز بولۇبان لەيلىنىڭ يارى،
تۇپراق ئۆزرە ياتسا جىسمى زارى.
جان ئانا ئۇنىڭ ئېھترامىنى قىلىڭ.
ئۇنىڭ ئورنىنى مېنىڭ يېنىمدا قىلىڭ.
ئاداۋەتنى تاشلاپ مېھرى ـ مۇھەببەتنى سەن قىل،
جان پەردىسىدىن ئۇنىڭغا كېپەن قىل.
يۈگە مېنى تېخى ھەم شۇكېپەنگە،
بىرلا كېپەن بولسۇن ئىككى بەدەنگە.
ئىككىمىزنىڭ روھى بىر ـ بىرىمىزگە پەيۋەندە،
بىر بۇشۇكتە ياتسۇن ئىككى پەرزەندە.
(دەپ لەيلى جان بېرىپ يىقىلىدۇ.)

بانۇم (لەيلىنىڭ ئانىسى): قىزىم بۇ ئۇخلاش چېغى ئەمەس كۆزۈڭنى ئاچ!
مەيلىڭنى تاتلىق سۆزلىرىڭ بىلەن گۆھەرلىگىنى چاچ.

يەنى كېچىدىن قالمىدى قاراڭغۇ،
كۆزۈڭنى ئاچ مۇناسىپ ئەمەس ئۇيقۇ.
كۆزۈڭنى ئاچ، ئۇخلاش چېغى كەتتى،
بارچە دەرد ـ ئەلەم ماڭا يەتتى.
(ئانا بۇگەپنى تۈگىتىپ، قىزىغا سىنچىلاپ قارايدۇ، ئوننىڭ ئۈلگەنلىكىنى كۆرۈپ يىغلاپ چاچلىرىنى چۈۋۈپ يۈزىنى تىرمىلاپ بىئارام بولىدۇ. دەرد ـ ھەسرەت بىلەن تۆۋەندىكى قوشاقنى ئوقۇيدۇ.)
سەندىن ئايرىلىپ قالدىم قىزىم ئاھ ... ۋاي ...
قانداق ئېغىر ئۇيقۇ بۇ بۇتام. . . هاي. . .
كۆزۈڭنى ئاچ جاھان تېخى روشەن،
قىزلارغا كېرەك ھاۋايى گۈلشەن.
قىزلارنىڭ بار باغلارغا مەيلى،
دەل مۇشۇ چاغدا ئۇخلامدۇ لەيلى؟!
مىڭ خىل زىننەتلەر ئۆزىگە تاققان،
مۇنتەزىر بولۇپ يولۇڭغا باققان.
مەرغۇلى سۈمبۈلىڭنى ئاچاي،
ئەلەمگە ئىپار مۇشكىدىن چاچاي.
ئوسمىدىن قىلاي قېشىڭنى رەڭلىك،
يۈزۈ ـ بېتىڭدە بولسۇن ئۇپا يۇ ئەڭلىك.
چېچىڭنى قىلاي پەردە ئارا،
بولسۇن سىرىڭ مەخپى، ئاشكارا.
ياساپ سېنى ئاپىتى زامانە،
گۈلشەن تەرەپكە ئەيلەي زابانە.
مەجنۇن ئىشقى دەپتىرىنى ۋاراغلاپ،
كەلسە بۇ يەرگە سېنى سوراغلاپ.
ئالدىدا نېچۈك ئامال قىلۇرمەن،
سۆزىگە نېمە دەپ جاۋاب بېرۈرمەن.

تاشقىرىدىن كىرسە ئاتاڭ يالاڭباش،
يىرتىپ ياقىسىنى كۆكسىگە ئۇرسا تاش.
پۇتۇن خەلق كۆزىدىن ئاققۇزۇپ سەلى،
ھەممىنىڭ ئاغزىدا ئاھ ... ۋاھ ... لەيلى.
(شۇنداق چاغدا تاشقىرىدا كىشىلەرگە ئىتلار قاۋاپ قارشىلىق قىلغان ئاۋاز ئاڭلىنىدۇ. بۇلارنى يېڭىپ لەيلىنىڭ قېشىغا مەجنۇن كىرىپ كېلىدۇ. ئۇ لەيلىنىڭ جەسىتىنى كۆرۈپ ئۆزىنى يەرگە ئۇرۇپ يىقىلىپ قوپىدۇ.)

مەجنۇن: نېمەدۇر ئەي تۇلۇن ئاي سەپەرگە يالغۇز كەتمەك،
ھەمراھدىن ئايرىلىپ مەنزىلگە يەتمەك.
ئىشقى رەسمىيىتى شۇنداق بولامدۇ؟
يارىنى تاشلاپ يالغۇز كېتەمدۇ؟
جان بېرىش ۋاقتىدا يېنىڭدا بولسام ئىدىم،
پەرۋانە بولۇپ بېشىڭدىن ئايلىنار ئىدىم.
سەن كۆز يۇمغاندا مەنمۇ كۆز يۇمسام،
ئىشقى دەردىدىن بىراقلا قۇتۇلسام.
ئەي پەلەك، جان بېغىنى بىر ئاز كېيىنگە سۈرسەڭ بولماسمىدى،
ياكى يارىم بىلەن مېنىمۇ بىللە ئېلىپ كەتسەڭ بولماسمىدى.
مەن لەيلىنىڭ خەستە غېرىبى مەھزۇن ئەمەسمۇ؟!
بالا دەشتىدە يۇرگەن مەجنۇن ئەمەسمۇ؟!
ياردىن ئايرىلسام مېنىڭ ھاياتىم تۈگەر،
يارغا قوشۇلۇش ئۈشبۇ پۇرسەت يېتەر.
يارنى دېسەڭ بۇ پۇرسەتنى كېيىنگە سۈرمە،
بۇندىن ئارتۇق بەخت ئىقبالىنمۇ راۋا كۆرمە.
ئەمدى مېنىڭ جىسىمىغا جان كىرەكمەس،
ياردىن ئايرىلىپ جاھان كېرەكمەس.
پەلەك ۋاپادار يارىمدىن قىلدىڭ جۇدا،

جانۇ ـ تېنىمنى يارىم ئۇچۇن قىلاي مەن پىدا.
لەيلى ئۇچۇن جان بىلەن تېنىم قۇربان،
لەيلى ئۇچۇن بىر ئەمەس مىڭ جېنىم قۇربان.
(شاھ ... دەپ ئۆزىگە خەنجەر سېلىپ، لەيلىنىڭ جەسىتى ئۈستىگەئۆزىنى تاشلايدۇ. شۇ چاغدا مەجنۇننىڭ بىر تۇققانلىرى دوستى زەئىد كىرىپ كېلىدۇ.)

زۇبەيدە: (مۇسىبەت ئاھانگىدا)
كەتتىلەر جاھاندىن بۇ ئىككى غەمناك،
مەئسۇم ئىدىلەر ھەم ئىشقىدا پاك.
بۇلارنىڭ ھايانىدا ئىشقى قاتىل،
قىلمىدى بۇلارنى بىر نەپەس خۇشدىل.
پىراق دەردىدە بۇلار توپۇپ جاندىن،
ئارمان بىلەن ئۆتتىلەر جاھاندىن.
قوشۇلۇپتۇ روھى ئىشقى بىلەن ھەم،
پىچايلى بۇ ئىككىسىگە بىر كىپەن ھەم.
بىر تاۋۇتقا سالىلى ئىككىسىنى،
جانسىز كېلىن بىلەن ئۇلۇك يىگىتنى.

بانۇ: ھەرنىكىم زۇبەيدە بۇ ھەقتە دېدى،
خۇددى شۇلار قىزىمنىڭ ئۇممىدى ئىدى.

1 ـ كىشى: ئەلۋەتتە ۋەسىيەتنى قىلىلى يات،
ھەممىمىز بۇ ئىشتا بولىمىز دىلشات.
بىر قەۋرىدە ياتسۇن ئىككى دىلئارام،
قەۋرە پوست بولسۇن ئىككىسى قوشماق بادام.
(تۇ چاغدا شۇ يەردە تۇرغانلار ھالقىسىمان بولۇپ جەسەتنىڭ يۈزىگە ئاق پەردە ياپىدۇ. ئوتتۇرىغا ئېلىپ مەيۋس ھالدا قايغۇ بىلەن مۇسىبەت ئىبئىرىنى ئوقۇيدۇ.)

مۇسىبەت شېئىرى

بۇ ئالەمدە كۆڭۈلنىڭ تىنمايى چەككىنى غەمدۇر،
مۇھەببەت دەشتىنى سەيرى ئەيلىگەن ئۇ، باشقا ئالەمدۇر.
بۇلار ئىشقى يولىدا بىر - بىرىگە جان پىدا قىلغان،
ۋاپا دۇنياسىدا ھەر بىرى ئىنساپلىق بىر ئادەمدۇر.
ھاياتلىقتا كۆڭۈلدىن سەن دىيانەتنى يىراق تۇتما،
دىيانەتسىز كىشىگە، ۋاپاسىزلىق دىلدا مەھكەمدۇر.
مۇرانقا يەتمىدى بۇلار لەھەتكە ئەسىر بولدى،
ئىسپاتى ئىشقى بىر لەيلى - مەجنۇنگە مۇسەللەمدۇر.
(پەردە چۈشىدۇ)

1945 — 1947 - يىللىرى، ئاقسۇ - غۇلجا

سایاهەت ئۇچۇن باشلىدى ھەۋەس،
بولدى ئارامگاھ بۇ جاي بىر نەپىس.

قىزىلدىن جەنۇپ يىگىرمە يول بار،
تىككىنا، ئېگىز، چوڭقۇر داۋان، تار.

داۋاندىن چوڭقۇر ۋادىغا يۇرمەك،
خۇددى ئاسماندىن يەرگە چۈشكەندەك.

يۇتلار ئېگىلىپ، بەللەر مۇكچىيەر،
بۇ ئېسىل يۇرتقا كۆزلەر تەلپۈنەر.

داۋاندىن چۈشسەك كۆرۈنگەن ماكان،
سول يانىدا لەھەت، دەھشەتلىك زىندان.

ئاغنىڭ تەكتىگە قېزىلغاندۇر ئۇ،
زالىم كۆڭلىدە سۈرلۈك قاراڭغۇ.

كىرىپ قالسا گەر ئاسماننىڭ ئايى،
يۇلۇر قاپقارا نۇرلۇق چىرايى.

ئاڭلىماس ئىكەن كىشى زارىنى،
كۆرەلمەس ئىكەن نۇر دىدارىنى.

قالمايدۇ قۇۋۋەت قىمىرلاشقىلى،
ئاڭلىنار ئاران پىچىرلاشقىنى.

ھەرىرات سۈپەت يارنىڭ جامالى،
سىكەر لەۋلىرى قۇندۇزدەك خالى.